

**VERGİ UYUŞMAZLIKLARININ ÇÖZÜMLENMESİNDE
İSTİNAF UYGULAMASI**

Ferha ÖNCÜL
(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir, 2018

VERGİ UYUŞMAZLIKLARININ ÇÖZÜMLENMESİNDE İSTİNAF UYGULAMASI

Ferha ÖNCÜL

**T.C.
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Maliye Anabilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Eskişehir

2018

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ferha Öncül tarafından hazırlanan “Vergi Uyuşmazlıklarının Çözümlemesinde İstinaf Uygulaması” başlıklı bu çalışma 15 / 02 / 2018 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, Jürimiz tarafından Maliye Anabilim / Maliye Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Erhan GÜMÜŞ
(Danışman)

Üye Prof. Dr. Emrah FERHATOĞLU

Üye Prof. Dr. Abdullah YALAMAN

ONAY

.../ .../ 201...

(İmza)

Prof. Dr. H. Hüseyin

ADALIOĞLU

Enstitü Müdürü

...../...../.....

...../...../.....

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin/projenin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

FERHA ÖNCÜL

ÖZET

VERGİ UYUŞMAZLIKLARININ ÇÖZÜMLENMESİNDE İSTİNAF UYGULAMASI

ÖNCÜL, Ferha

Yüksek Lisans-2018

Maliye Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Erhan GÜMÜŞ

Bu çalışmada, birinci derece mahkemelerce verilmiş olan kararın bir üst yargılama yerince hukuki ve maddi olay yönünden yeniden ele alınması anlamına gelen istinaf incelenmektedir. Yargı teşkilatı içerisinde ayrı bir usule sahip olan Türk İdari Yargı Sisteminde, bağımsız bir yargı sisteminde iç denetimin araçları olarak işlev görmesi gereken kanun yolları arasında istinaf kanun yolunun bulunmadığı dönemlerin hangi problemlere yol açtığı, istinaf mahkemelerinin kurulmasından buyana yargının hangi sorunlarına çözüm olabileceği sorularına yanıtlar bulunması amaçlanmıştır. "İdari istinaf mahkemelerinin Türk İdari Yargı Sistemindeki yerinin önem arz ettiği ve fayda getireceği" önermesi üzerinde durulmuştur. Ayrıca İdari yargıda istinaf, temel hak ve hürriyetlerden birisi olan hak arama hürriyetinin etkin ve verimli kullanımını nasıl etkilediği üzerinde durulmaktadır. 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un getirdiği yapılanmayla idari yargıda birtakım köklü değişiklikler yapılmış olup, istinaf sistemi getirilmiştir ve 20 Temmuz 2016'da fiili uygulamaya geçmiştir. Bu sistemin ayrıntıları ele alınmıştır. Otuz yılı aşkın süredir bölge idare mahkemelerinin ülkemizdeki varlığı göz önünde bulundurulduğunda birikim açısından istinaf sisteminin idari yargıya pek bir olumsuz etkisinin olmayacağını savunmaktayız.

Anahtar Kelimeler: İstinaf, Hak Arama Hürriyeti, İdari Yargı, Yargı Yolu, Etkili Başvuru Hakkı

ABSTRACT

APPEAL APPLICATIONS IN SOLVING TAX PRACTICE

ÖNCÜL, Ferha

Master Degree-2018

Department of Finance

Advisor: Prof. Dr. Erhan GÜMÜŞ

Appeal, which means to reconsidering a sentence judged by a court of first instance, by a higher court both in matter of law and of fact, is examined in this study. Questions such as what kind of problems are caused by lack of right to appeal as a legal remedy that should function as means of internal audit in an independent judicial system and which problems of the judicial system would find solutions if courts of appeal are established are sought within the Turkish Administrative Procedure System which has a distinct procedure in the judicial system. The idea that "Administrative courts of appeal should exist within the Turkish Administrative Procedure System" is asserted. Besides, how will the effective and efficient use of right to legal remedies, which is one of the fundamental rights and liberties, is discussed if appeal is allowed in the administrative procedure. Radical changes are brought on the administrative procedure with the Law on Amendment of Turkish Penal Code Number 6545 and on Certain Laws, appeal system, of which details are discussed, is improved and July 20, 2016 the application was started. If the fact that district administrative courts are in function for the last thirty years in our country, we carry the belief that courts of appeal would not create much of a problem for the administrative procedure in terms of physical infrastructure.

Keywords: Appeal, Right to Legal Remedies, Administrative Procedure, Judicial Remedy, Right to an Effective Remedy.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1

1.BÖLÜM

İSTİNAF KAVRAMI, KANUN YOLU TÜRLERİ VE İSTİNAFIN İNCELENMESİ

1.1.KANUN YOLU KAVRAMI VE TÜRLERİ	4
1.2.İSTİNAF KANUN YOLU VE TÜRKİYE’DE ADLİ İSTİNAF MAHKEMELERİ.....	6
1.2.1.YARGIDA İSTİNAFIN OLUMLU YANLARI	9
1.2.2.İSTİNAF YARGI SİSTEMİ ÖRGÜTLENMESİ.....	9
1.2.3.İSTİNAF MAHKEMELERİNİN GÖREVE BAŞLADIĞI TARİH.....	10
1.2.4.İSTİNAFA GİDİLEBİLEN KARARLAR.....	11
1.2.5.İSTİNAF DİLEKÇESİ.....	12
1.2.6.İSTİNAF BAŞVURUSU İÇİN DOĞACAK HARÇLAR VE GİDERLER.....	13
1.2.7.İSTİNAF SÜRESİ (HMK.M.345).....	14
1.2.8.İSTİNAF SEBEPLERİ.....	15
1.2.9.İSTİNAF TALEBİ	17
1.2.10.İSTİNAF İNCELEMESİNİN AŞAMALARI	17
1.2.11.DURUŞMA YAPILMADAN KARAR VERİLEREK DOSYANIN İLK DERECE MAHKEMESİNE GÖNDERİLMESİ.....	18
1.2.12.BÖLGE ADLİYE HUKUK DAİRELERİNDE YAPILAMAYACAK İŞLER	19
1.2.13.DURUŞMALI OLARAK İNCELENEN DAVALAR	19
1.2.14.İSTİNAF BAŞVURUSUNUN KABULÜ	20
1.2.15.İSTİNAFTAN SONRA TEMYİZ İNCELEMESİ.....	21

1.2.16. TEMYİZ DİLEKÇESİ	23
1.2.17. BÖLGE ADLİYE MAHKEMESİ VEYA İLK DERECE MAHKEMESİNİN KARARI	23
1.3. İSTİNAFIN İTİRAZ VE TEMYİZ KANUN YOLLARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	25
1.3.1. İTİRAZ KANUN YOLU	25
1.3.2. TEMYİZ.....	26
1.4. İSTİNAF VE ADİL YARGILANMA HAKKI	27
1.5. İSTİNAF MAHKEMELERİNİN TARİHÇESİ.....	29
1.5.1. GENEL TARİHÇE	29
1.5.2. TÜRK HUKUKUNDA İSTİNAF	30
1.6. İSTİNAFIN KONUSU VE MAHİYETİ.....	33
1.7. İSTİNAFIN AMACI.....	36
1.8. İSTİNAF SİSTEMİNE EGEMEN OLAN İLKELER	38

2.BÖLÜM

6545 SAYILI KANUN İLE BÖLGE İDARE MAHKEMELERİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER VE MUKAYESELİ HUKUKTA İSTİNAF

2.1. BÖLGE İDARE MAHKEMELERİNDEKİ DEĞİŞİKLİKLER.....	40
2.1.2. BÖLGE İDARE MAHKEMELERİ.....	41
2.1.3. BÖLGE İDARE MAHKEMESİ BAŞKANI VE BAŞKANLAR KURULU	43
2.1.4. BÖLGE İDARE MAHKEME DAİRELERİ	45
2.1.5. BÖLGE İDARE, İDARE VE VERGİ MAHKEMELERİNİN YARGI ÇEVRELERİ.....	48
2.3. MUKAYESELİ HUKUKTA İSTİNAF	50
2.3.1. İSVEÇ HUKUKUNDA İSTİNAF	51
2.3.2. ALMAN HUKUKUNDA İSTİNAF	52
2.3.3. FRANSIZ HUKUKUNDA İSTİNAF	56
2.3.4. HOLLANDA HUKUKUNDA İSTİNAF.....	59
2.3.5. HUKUK DAVALARINDA VE AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİNDE (AİHS) İSTİNAF	61

3.BÖLÜM

6545 SAYILI KANUN İLE İDARİ YARGIDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER VE İSTİNAFIN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. İDARİ YARGIDAKİ KANUN YOLLARI	65
3.2. İDARİ YARGIDA İSTİNAF VE TEMYİZ.....	66
3.3. İDARİ YARGIDAKİ DİĞER KANUN YOLLARI.....	76
3.4. GEÇİŞ KARARLARI VE FİİLİ UYGULAMANIN BAŞLAMASI	78
3.4.1.İSTİNAF HÜKÜMLERİNİN ZAMAN İTİBARI İLE UYGULANMASI İLE İLGİLİ GENEL HÜKÜMLER VE BU HÜKÜMLERİN UYGULAMA ALANI.....	80
3.4.2. 23 TEMMUZ 2016 VE SONRASINDA BAŞVURULACAK KANUN YOLU	82
3.5. VERGİ YARGISI İLE İLGİLİ TEMEL SORUNLAR.....	84
3.6. VERGİ YARGISINDA İSTİNAF MAHKEMELERİNE DUYULAN İHTİYACIN İSTATİSTİKLER İLE AÇIKLANMASI	86
3.7. İSTİNAF SİSTEMİNİN GETİRDİĞİ YENİLİKLER.....	92
3.8. VERGİ YARGISINDA İSTİNAF SİSTEMİNİN UYGULANMASINDA MUHTEMEL SORUNLAR VE ÖNERİLER	93
3.8.1. İSTİNAF SİSTEMİNDEN BEKLENEN FAYDALAR	93
3.8.2. İSTİNAF MAHKEMELERİNİN FARKLI KARARLARINDA İÇTİHAT BİRLİĞİ SORUNU	94
3.8.3. PARASAL SINIRLARA BAĞLI YARGILAMA SÜRECİNDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR	94
3.8.4. PARASAL SINIRLARIN ZAMAN AŞIMI SÜRESİ İÇİNDE DEĞİŞTİRİLMEMESİ SORUNU	95
3.8.5.İSTİNAF SİSTEMİNDE VERGİ UYUŞMAZLIKLARININ ÇÖZÜMÜ İÇİN UYGULANAN İDARİ YOLLARINDA GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULMASI GEREKLİLİĞİ.....	96
3.9. VERGİ YARGISINDA İSTİNAFIN DEĞERLENDİRİLMESİ	97
SONUÇ	100
KAYNAKÇA	103

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Diğer Mahkemelerde Zaman İtibariyle Uygulama	11
Tablo 2: İstinaf Sistemine Egemen Olan İlkeler.....	39
Tablo 3: 6545 sayılı kanun genel gerekçesi	41
Tablo 4: 2576 sayılı kanun, m. 3	42
Tablo 5: 2576 sayılı kanun, m. 3/A.....	42
Tablo 6: 6545 sayılı kanun ile yürürlükten kaldırılan sekizinci madde	43
Tablo 7: 2576 sayılı kanun, m.3/B.....	44
Tablo 8: 2576 sayılı kanun, m.3/C.....	45
Tablo 9: 2576 sayılı kanun, m.3/D.....	46
Tablo 10: 2576 sayılı kanun, m.3/F	47
Tablo 11: Bölge İdare Mahkemeleri	48
Tablo 12: İdare Mahkemeleri	49
Tablo 13: Vergi Mahkemeleri	50
Tablo 14: İYUK, m. 45	67
Tablo 15: İYUK, m.46	68
Tablo 16: 2018 Yılında İlk Derce Mahkemelerinde Açılacak Dava Tutarları	71
Tablo 17: 2018 Yılında Danıştay'da Temyizen Açılacak Dava Tutarları	72
Tablo 18: İYUK, m.49	74
Tablo 19: İYUK, m.50	75
Tablo 20: İYUK, m.51	76
Tablo 21: İYUK, mülga m.54.....	77
Tablo 22: 2576 sayılı kanun, geçici m. 20	78
Tablo 23: İYUK, geçici m. 8	79
Tablo 24: Danıştay Dairelerine Gelen, Karara Bağlanan ve Gelecek Yıla Devredilen Davalar 2005-2014	87
Tablo 25: Vergi Mahkemeleri, Bölge İdare Mahkemeleri ve İdare Mahkemelerine Gelen, Karara Bağlanan ve Gelecek Yıla Devreden Davalar 2005-2014.....	87
Tablo 26: Bölge İdare Mahkemeleri Daire Sayıları.....	91
Tablo 27: Parasal Sınırlarıyla Yargı Mercileri	93

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Bölge Adliye Mahkemelerinin Göreve Başlamasının Resmi Gazetede İlan Edilmesi 20 Temmuz 2016	10
Şekil 2: İstinaf İncelemesinin Aşamaları	18
Şekil 3: Değişiklikler Neticesinde Temyiz ve İstinafın Durumu	73
Şekil 4: Danıştay Dairelerine Gelen, Karara Bağlanan ve Gelecek Yıla Devredilen Davalar 2006-2016.....	98
Şekil 5: Danıştay Dairelerinde 2016 Yılı Sonuçlanan ve 2017 Yılına Devreden Dosya Sayıları.....	98

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BİM	: Bölge İdare Mahkemesi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
E.	: Esas
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İYUK	: İdari Yargılama Usul Kanunu
m.	: Madde
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
THD	: Terazi Hukuk Dergisi
TMK	: Türk Medeni Kanunu
vd.	: Ve Diğerleri
vs.	: Ve Saire
Y.	: Yıl

GİRİŞ

Yargıtay ve birinci derece mahkemelerinde dava dosyası sayılarının günden güne artarak biriktirilmesi, Danıştay'ın yükünün bu yönden artmasına ve davaların makul sürede karara bağlanmamasına sebep olmasıyla, adil yargılanma haklarının kullanılması olumsuz olarak etkilenmiştir. Bu olumsuzlukların giderilebilmesi adına iki dereceli sistemde uygulanan adli yargıda değişikliğe gidilerek bölge adliye mahkemeleri, benimsenen eski terimi ile "istinaf mahkemeleri" kurulmuş ve böylece üç dereceli yargılama şekli oluşturulmuştur¹. İstinaf için gereklilik arz eden bu bahsedilen sebeplerin adli yargıdaki geçerliliği kadar süreç içerisinde artan iş yoğunluğundan ötürü idari yargı içinde geçerli hale gelmiş ve idari yargıda istinaf sistemi gündemde yer etmiştir. *Türk idari yargı sistemi, zaten "istinaf mahkemesi" olarak nitelendirilebilen bölge idare mahkemesi oluşumuna sahip idi. Fakat bu idari yargı sistemi iki dereceli olmaktaydı.* Bu sebeple Türk idari yargısı kapsamında istinaf mahkemelerinin bulunmadığından ya da ancak dar işlevselliği ile varlığından söz edilebilmekteydi. İstinaf, üç dereceli sistem şeklinde uygulanan bir yargılama biçimidir ve bu sistemi gereğince istinaf incelenmesi sonrasında verilecek hükümler kesin olmamasıyla üst derece mahkemesince yapılan temyiz incelemesine bağlıdır. Üç dereceli yargılamada bir gereklilik sebebiyle bölge idare mahkemelerinin bir itiraz yeri olması haricinde, tamamen istinaf mahkemesine dönüştürülmüştür. 20 Temmuz 2016 öncesindeki idari yargı kapsamında itiraz yolunun açık olduğu birinci derece mahkemesinin son hükümleri ile Danıştay'ca birinci derece mahkemesi konumunda bakılacak davaların son hükümleri haricindeki birinci derece mahkemelerinin son hükümleri, 20 Temmuz 2016'da istinaf mahkemelerinin uygulamaya başlamasından buyana bölge idare mahkemesi kapsamında istinaf kanun yoluna bağlanmıştır.

Fransız hukukunun adli yargı sistemindeki istinaf, birinci derece mahkemesince verilen hükümlerin ikinci derece mahkemelerce incelenmesi ile düzeltme, iyileştirme veya iptal şeklindeki amaçlarını taşıyan bir kanun yolu biçiminde düzenlenmiştir.² Fransa hukukunda ikinci derece merci olarak istinaf

¹ 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun.

² Haluk K. / Emel H. 2007: 13.

incelemesi nihayetinde verilen hükümlerde yasa gereği Danıştay'da temyiz edileceği düzenlenmiştir. Mevcut Fransız idari yargı yapısı idari mahkeme, idari istinaf mahkemesi ve Danıştay olarak üç dereceli yapıda faaliyet göstermektedir.³ İdari yargı kapsamında üç dereceli istinaf sisteminin hayata geçirilmesi ve idari yargının tekrar yapılandırılması, birinci derece idari yargı mahkemesinin ve Danıştay'ın iş yükünü azaltacak ve böylece uyuşmazlıkların hükme bağlanma süreci daralacağından dolayı oldukça önem arz etmektedir. İlk derece idari yargı mahkemesi ve Danıştay'ın inceleyeceği dosya sayısı azalacağı için kararların verilmesi daha isabetli olabilecek ve daha da önemlisi Danıştay'ın asıl fonksiyonlarından olan idare hukukunu iyileştirmek ve hukuk birliğini sağlamak gibi görevlerini icra edebilmek için ihtiyaç duyulan zamana sahip olabilecektir.

6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁴ ile idari yargı düzeni içerisinde değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklikler dahilinde bölge idare mahkemesinin yapısı düzenlenerek idari yargı içerisinde bulunan normal (olağan) kanun yolu olan "itiraz" kaldırılarak "istinaf" kanun yolu uygulamaya konulmuş ve bu bağlamda diğer kanun yolları için de bazı değişiklikler getirilmiştir. Bu düzenlemeler neticesinde; adli yargı içerisinde bulunan istinaf sistemi, idari yargı dahilinde de uygulamaya konulmuştur. İstinaf sisteminin genel amacı, üst derece mahkemelerde görev yoğunluğunun azaltılmasına yönelik uyuşmazlıkların orta dereceli mahkemelerde sonuçlandırılmasıdır. İstinaf mahkemeleri 2004 yılında çıkarılan devreye girmesi ise 2005 yılına bırakılan 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun ile adli yargı sistemi içerisine, 2014 yılında çıkarılan 6545 Sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile de idari yargı sistemi içerisinde vergi yargı sistemine getirilmiş olan bir müessesedir. Her iki kanunda da istinaf mahkemeleri hukuksal olarak var olup, fiili olarak yok idi. 20 Temmuz 2016'da yürürlüğe giren 6545 sayılı kanun ile İstinaf Mahkemeleri adli ve idari yargıda fiili olarak faaliyete geçmiştir.

Yapılan bu çalışmanın amacı, üst derece mahkemelerinde görev yoğunluğunun azaltılmasına yönelik uyuşmazlıkların kaldırılması için getirilen istinafın, idari yargı sisteminde gerçekleştirdiği değişiklikleri değerlendirmektir. Bu

³ www.danistay.gov.tr

⁴ Resmi Gazete, S. 29044, 28.06.2014

bağlamda istinaf sisteminin ne olduğu ve önemini ortaya koymak çalışmanın amacını güçlendirmektedir. Bu çalışmada; 6545 sayılı kanunun idari yargı sistemine getirdiği olağan bir kanun yolu olan “istinaf” ve diğer değişiklikler incelenerek, getirilen istinaf sistemi ve bu yönden yapılan değişiklikler değerlendirilmiştir. Ayrıca, idari yargıda değişiklik ihtiyacının temel nedeni olan Danıştay’ın dava dosyası sayılarındaki artışı ve Danıştay’ın iş yükünün hafifletilerek içtihat mahkemesi rolünün güçlendirilmesini açıklamak da çalışmanın önemli bir amacını oluşturmaktadır. Öte yandan bu sistem ile Bölge İdare, İdare ve Vergi Mahkemelerinin Yargı Çerçevelerinin de değerlendirilmesi çalışmamızın olmazsa olmaz amacını oluşturmaktadır.

Yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda çalışmamızın planını uygularken, öncelikle literatür taraması yapıp kavramsal çerçeveyi oluşturmak planlanmıştır. Sonrasında ise bu kavramsal çerçeve dahilinde elde edilen bulgular ile çalışmamızı üç bölümden oluşturarak araştırmanın amacına ulaşma planı öne çıkmıştır.

Tez üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde istinaf kavramı ve kanun yolu türleri açıklanmış olup, istinaf mahkemeleri detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

İkinci bölümde 6545 sayılı kanun ile Bölge İdare Mahkemeleri’nin yapısı, niteliği ve oluşumunda gerçekleştirilen değişiklikler açıklanmış olup, mukayeseli hukukta istinaf anlatılmıştır.

Üçüncü ve son bölümde ise 6545 sayılı kanunun İdari yargı düzeninde yapmış olduğu değişiklikler, vergi yargısı alanındaki sorunlar, istinafin vergi yargısı alanına yaptığı katkılar, istinaf mahkemelerine duyulan ihtiyaç istatistiklerle açıklanmış olup, istinaf sistemi değerlendirilmiştir.

Sonuç kısmında ise 6545 Sayılı Kanun’un getirdiği düzenlemeler değerlendirilmiş; İdare mahkemeleri, vergi mahkemeleri ve Danıştay’ın işleyişinde ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

1. BÖLÜM

İSTİNAF KAVRAMI, KANUN YOLU TÜRLERİ VE İSTİNAFIN İNCELENMESİ

1.1. KANUN YOLU KAVRAMI VE TÜRLERİ

Kanun yolu; davacı ve davalı taraflara sunulmuş olan, mahkemeler tarafından verilen kararların yeniden incelenerek değiştirilmesinin talebi kapsamında yasaya ve usule aykırı olduğunun iddia edildiği yasal bir haktır.¹

Kanun yolunda iki ana özellik saptanabilmektedir. Birincisi, kanun yolu için kararın verildiği yargı yerine değil, bir üst yargı yerine başvurulması, böylece usulsüzlüğün üst yargı merciine taşınması; ikincisi ise, usulsüzlüğün şekli olarak kararlaştırmanın önlenmesidir. Bu iki ana özelliği ile (aktarıcı ve erteleyici etki) kanun yolu, diğer yasal çözüm yollarından ayrılmaktadır.²

Karar mahkemelerince verilen kararlarda yanlışla düşülme olasılıkları bulunabildiğinden, verilmiş olan kararın bir üst yargı merciince değerlendirilmesi adına, kanun yolları bütün hukuk sistemlerinde kabul görmüştür. Yalnız, kanun yollarına başvuru hakkı sınırsız olmamaktadır. Kararın kesinleşmesi adına en çok iki kanun yolu tanınmıştır. Başvurulan bu kanun yolları ile kararın değerlendirilmesinden sonra veya bu kanun yollarına başvurulması için belirtilen süre içerisinde başvurunun yapılmaması ile karar kesinleşir ve böylece kesinleşen hükme karşı olağan bir kanun yoluna gidilemez³.

Türk Medeni Usul Hukuku'ndaki kanun yolları, son hükümler için geçerli kılınmıştır. Mahkemelerin kesinleşmemiş hükümlerine (ara hükümler) karşı gidilebilen genel bir kanun yolu bulunmamaktadır.

Son hükümlerin şekli olarak kesinleşmesini engelleyen kanun yollarına olağan/normal kanun yolları denilmektedir. Kısaca, bir olağan kanun yoluna

¹ Baki Kuru, Ramazan A. ve Ejder Y. *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı* (Değiştirilmiş 20. Baskı), Ankara: Yetkin Yayınları, s.445, 2009

² ERCAN, İ., *Güncel Tartışmalar Işığında Hukuk Yargısı Bağlamında Alman İstinaf Sistemi*, Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı, Cilt I, Beta Yayınları, İstanbul, 2001.

³ Baki Kuru, 2001: 4483-4484.

gidilmesi durumunda, bir son karara karşı kanun yoluna başvurulması ile bu karar başvuru kanun yollarından geçmeksizin kesinleşmez. Olağan kanun yolları, kesinleşmemiş olan son kararlara karşı sunulmuş bir çaredir. Bir hükme karşı olağan kanun yollarından birine başvurulması ile bu hükmün kesinleşmesinin önüne geçilmiş ve kanun yolu başvurusunun getireceği sonuca bırakılmış olur. Olağan kanun yolu için tanınan süre içerisinde bu yola başvuru yapılmaz ya da yapıldığı halde son karar onanırsa ve başvurusu yapılacak bir başka kanun yolu bulunmuyorsa, son hüküm kesinleşir⁴. Olağan kanun yollarına, herhangi bir usulsüzlük gerekçesi ile başvuru yapılabilmektedir. Hâkim, başvuru kanun yolu üzerine davayı bütün ayrıntıları ile tekrar tetkik etmektedir⁵. İstinaf ve temyiz yolları çoğunlukla ilgili son hükmün kesinleşmesinin önüne geçmesinden dolayı olağan kanun yolları arasındadır. Çünkü bir hüküm, ancak başvuru kanun yollarından geçtikten sonra ya da başvurusu için tanınan sürenin sona ermesinden sonra kesinleşebilmektedir⁶.

Kesinleşmiş kararlara karşı tanınan kanun yollarına, Olağanüstü kanun yolları denilmektedir. Bu durumda; olağan kanun yollarından geçerek ya da tanınan süre içerisinde ilgili olağan kanun yoluna başvurulmaması sebebi ile kesinleşen karardan sonra yasa gereği aynı gerekçeyle, aynı dava kapsamında ve aynı taraflar arasında yeniden açılacak olan dava dinlenmemektedir. Yalnız, kararın sahte senet ya da yalan şahitliğe dayanması gibi bazı ağır yargılama usulsüzlükleri yapılması ile verilmiş olan hatalı kararların bozulması adına “yargılamanın iadesi (iadei muhakeme)” denilen bu olağanüstü kanun yolu kabul edilmiştir⁷. Olağanüstü kanun yollarına sadece kanunun tayin ettiği bir sebep gerekçesi ile başvurulabilir. Bu yollara başvurulması durumunda; mahkeme, hakkında bu yola gidilmiş olan kararın bütün ayrıntıda isabetli verilip verilmediğini değil kanunda kararın bozulması için yeterli sayılan bir gerekçenin olup olmadığını tetkik eder⁸.

⁴ A.g.e s. 4484.

⁵ Mustafa, R. Belgesay, *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İkinci Tabı, Cilt: II*, Güven Basımevi, İstanbul, 1939. <http://www.yargitaydergisi.gov.tr> Erişim Tarihi:13.02.2016

⁶ Necip Bilge, Ergun Ö. *Medeni Yargılama Hukuku Dersleri*, 3. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr> Erişim Tarihi:13.02.2016

⁷ A.g.e s. 641.

⁸ Mustafa Belgesay, M. R. 1939: 352.

1.2. İSTİNAF KANUN YOLU VE TÜRKİYE’DE ADLİ İSTİNAF MAHKEMELERİ

İstinaf terimi Arapça bir kelime olup Türkçede “yeniden başlamak” anlamını karşılayan “enf” kelimesinden türemiştir. Birinci derece mahkemelerince verilmiş olan kararların, maddi ve hukuki yönden başka bir yargı yerince değerlendirilmesinin tanımı Türk Hukukunda geçmişten bu yana dek değişiklik göstermektedir. Doktrinde bu mahkeme için “üst mahkeme” terimi kullanılmaktadır,⁹ ayrıca istinaf mahkemelerinin kurulmasını öngören çeşitli kanun tasarıları 1932, 1948, 1952, 1963, 1977, 1978, 1985, 1993 ve 1999 yıllarında hazırlanarak, bu kanun tasarılarında çeşitli terimlerle ifade edilmiştir. 1932’de hazırlanmış olan kanun tasarısında “istinaf” terimi kullanılmışken, 1948, 52, 63, 77, 78, 85, 93, 99 senelerinde hazırlanmış olan kanun tasarılarında “üst mahkeme” şeklinde kavramsallaştırılmıştır.

2003’te hazırlanarak TBMM tarafına sunulan ve Genel Kurulunun yürütme maddelerine kadar kabul edilmiş, “Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun Tasarısı” ve Adalet Komisyonu raporunda da ilk defa “bölge adliye mahkemesi” terimi kullanılmıştır.

Mahkemenin isminde terim farklılıkları görülürken, kanun yolu şeklinde yapılan açıklamalarda doktrin ve bütün kanun tasarıları “istinaf” terimini tercih etmişlerdir¹⁰.

“Bölge adliye mahkemeleri” şeklindeki terimin kanunda tercih edilmesi, idari yargı alanında yetkili bölge idare mahkemelerinin benzeri bir isimi kullanma çabasından kaynaklanmakla birlikte¹¹, bu iki mahkeme, üstlendikleri yetkilerce benzerlik göstermektedirler. Bölge idare mahkemesi vergi ve idare mahkemesine kıyasla bir üst mahkeme olmasına rağmen, genel olarak bir itiraz mahkemesi özelliğine sahipti. Oysa adli yargıda faaliyete giren bölge adliye mahkemeleri, birinci

⁹ Sami Selçuk., “Konumu Açısından Yargıtay ve Üst (İstinaf) Mahkemeleri Sorunu, Yargıtay Dergisi, C: 2, Ekim, S: 4, 1976. <http://www.yargitaydergisi.gov.tr> Erişim Tarihi:13.02.2016

¹⁰ Erdoğan yücel, *Bölge Adliye (İstinaf) Mahkemeleri*, AD, Mayıs, S: 25, 2006.

¹¹ A.g.e s. 8-9.

derece mahkemelerinin vereceği hükümleri, bir kanun yolu olmasıyla ikinci derece mahkemesi şeklinde inceleme yetkisini icra etmektedir¹².

İstinaf, kelime anlamı; “sözün başı, sözün başlangıcı”, “yeniden başlama”, “birinci derece mahkemelerinin verdiği kararın bir üst mahkemeye başvurulmasıyla feshini istemek” anlamını taşımaktadır¹³.

İstinafin hukuktaki terim anlamı, kesin bir hüküm ile bir birinci derece mahkemece sonlandırılan davanın bir ikinci derece, yüksek mahkeme tarafından tekrar incelenmesi için başvurulmuş bir kanun yolu şeklinde ifade edilmektedir¹⁴.

İstinaf; kanun yollarının ikinci derecesi olarak, birinci derece mahkemesince verilmiş olan hükümlere karşı belirlenmiş şartlar ve süre içerisinde başvuru imkânı bulunan ve usulsüz olan ya da usulsüzlüğü iddia edilen bu hükümlerin düzeltilmesi amacını taşıyan bir kanun yoludur¹⁵.

İstinafin teknik ve en eski anlamında uyuşmazlıklar, birinci derece mahkemelerinin önünde gerçekleşmiş yargılamalardan tamamen bağımsız bir şekilde ortaya yeni çıkan değişiklikler ve bir sınırlama getirilmeksizin huzura sunulan yeni vakıa ve deliller de göz önünde tutularak, bölge adliye istinaf mahkemesince olduğu gibi yeniden incelenmekte ve uyuşmazlık hakkında hükme bağlanmaktadır. Kısaca, bu geniş anlamı ile istinaf yaklaşımında, birinci derece mahkemesince incelenen ve değerlendirilen vakılardan bağımsız şekilde ikinci derecede yetkili olan istinaf mahkemesinde de yinelenir. Vakıaların tekrar incelenmesi nedeniyledir ki hukuki denetim yeri olan temyiz mahkemelerinin yaptığı işin tersine istinaf mahkemelerine olay mahkemesi de denir¹⁶.

İstinafa ait en önemli özellik olan maddi vakıaların yeniden incelenme ve denetlenmesi, doğru hükmün verilmesi yönünden vazgeçilmez bir metottur. Bir başka ifadeyle; yalnızca hukuki inceleme/denetleme yapılması, hükümdeki usulsüzlüklerin hepsini kapsamaz. Maddi konuda bir usulsüzlük yapılmış ise bu usulsüzlüğün temyizde giderilmesi mümkün değildir. Bu sebeple, ilgili maddi

¹² A.g.e.s. 159-160.

¹³ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, 24. Baskı, Ankara, 2007.

¹⁴ Ejder Yılmaz., *Hukuk Sözlüğü, Genişletilmiş Altıncı Baskı*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2001, s.39

¹⁵ Murat Ö. Çiftçi, *Medeni Yargılama Hukukunda İstinaf*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011.

¹⁶ Ejder Yılmaz., 2001

vakıayı denetleyen bir mekanizmanın kabul edilmesi şarttır¹⁷. Maddi vakıayı inceleyerek denetleyecek bir organın olmamasıysa; Yargıtay'ın kati olarak, maddi vakıayı incelemesine sebeptir. Gerçi Yargıtay'ın maddi vakıayı inceleyerek denetlemesi hukuki anlamda ilerlemenin ifadesidir, yalnız bu ancak “genişletilmiş temyizde¹⁸” ve ilk muhakemenin maddi olgunun belge üzerinden kontrolüne olanak sağlayacak bir şekilde yapılması sonrasında mümkün olabilmektedir¹⁹.

İstinaf mahkemelerinin Türk hukukuna dahil edilmesi ile adli yargı birinci derece mahkemelerince verilmiş kararın “istinaf kanun yolu” aracılığıyla maddi ve hukuki açıdan tekrar incelenmesi yapılabilmekte, temyiz yeri olan Yargıtay’sa temel görevi gereği üçüncü derece yargı organı olarak “hukuka uygunluk” denetimi sağlamaktadır²⁰.

İstinaf yargı yerleri (bölge adliye mahkemeleri) nin faaliyete geçmesi ile beraber birinci derece mahkemelerince verilecek kararlara karşı ilk olarak olağan bir kanun yolu olan istinaf yoluna başvurulmaktadır. İstinaf, birinci derece mahkemeleri tarafından verilmiş kararlara karşı müracaat edilen, maddi ve hukuki denetimin gerçekleştirildiği yoldur. Bazı hükümlere karşı istinaf sonrasında temyize, Yargıtay’a gidilememektedir. Temyize gidilemeyen hükümler istinaftan sonra şekli anlamda kesinleşmektedir. Fakat istinaf mahkemelerince verilen, temyiz yolunun açık olduğu kararlara karşı temyize gidilebilmektedir. Böylece söz konusu olan üç aşamalı yargı sistemidir. Bu şekilde daha fazla güvenilir bir yargı denetimi sağlanmaktadır. Zira temyiz sonrasında gidilen kararın düzeltilmesi yolu tam anlamıyla bir kanun yolu sayılmazdı ve Yargıtay’ca temyiz incelemesi yapılmış bir kararda aynı inceleme tekrarlanmaktaydı. İstinafa gidilmesi sonrasında kararın düzeltilmesi yoluna gidilememektedir.

AB kazanımları açısından hukuki davalarda kanun yollarının birer hak olarak hazırlanması yer almamaktadır. Fakat öneri kararları ile kanun yolu düzenlemelerinin oluşturulması ve Türk yargısında istinaf sistemine geçilmesi katılım ortaklığı belgesinde amaçlanmıştır.

¹⁷ Erdoğan Yücel, 2006, s. 175-176

¹⁸ Feridun Yenisey., *İstinaf*, AD, Ocak, 2000, s.2

¹⁹ A.g.e. s.17

²⁰ Erdoğan Yücel, 2006, s. 160

1.2.1. Yargıda İstinafın Olumlu Yanları

- İstinaf gelişmiş olan hukuk sistemlerinde varlığını korumaktadır. Bu durum daha güvenilir bir yargılama sistemi olduğunu göstermektedir. Bu yüzden ki istinafın yer aldığı ülkelerin yargılama şekliyle adil yargılamanın gerçekleşmesi hedeflenmiştir.
- Temyiz yolunun kısıtlı hukuki denetimine karşın, istinaf yolunda maddi denetimin de yapılması yer alır. Temyiz ve istinaf yolları amaçları açısından birbirinden farklı mercilerdir.
- İstinaf mahkemelerinin varlığından dolayı birinci derece yargı yerleri karar verme konusunda daha titiz davranmaktadırlar. Fakat istinaf mahkemeleri tarafından yargılamanın yeniden yapılması, birinci derece mahkemelerinin kolaya kaçmasına sebep olmamalıdır.
- Kararın düzeltilmesi yolu, istinafın faaliyete geçmesiyle yürürlükten kalktığı için, istinaf yargılama sürelerini azaltan bir yol olma durumundadır. Öyle ki uyuşmazlıkların çoğunun istinaf mahkemelerince kesin hükme bağlanması mümkündür. HMK'nın 362'nci maddesi gereği temyiz olunamayan kararlar sıralanmış, özellikle miktarı ya da değeri yirmi beş bin Türk lirasını aşmayan davalara ilişkin kararların temyiz olunamayacağı belirtilmektedir.
- Yargıtay'ın, iş yükünün azalması sebebiyle temyiz incelemeleri haricinde içtihat birliğini çok daha çabuk ve etkili olarak sağlaması mümkündür.
- AİHS tarafından adil yargılamalar ve etkili bir kanun yoluna gidilebilmesi açısından istinaf yolu yargı yerlerinin varlığı zorunlu görülmektedir.

1.2.2. İstinaf Yargı Sistemi Örgütlenmesi

Bölge adliye / istinaf mahkemeleri; coğrafi konumları ve iş yükü dikkate alınarak saptanan bölgelerde, HSYK'nın olumlu görüşünün alınması ile Adalet Bakanlığı tarafından kurulmaktadır²¹.

²¹ 5235 sayılı Kanun, m.25, 1.

Bölge adliye / istinaf mahkemelerinin yargı çevrelerinin belirlenmesi, değiştirilmesi ya da kaldırılması konusunda ise Adalet Bakanlığınca yapılan öneri üzerine HSYK tarafından karar verilmektedir²².

Bu mahkemelerde tetkik hâkimi bulunmamaktadır.

İstinaf sistemi örgütlenmesi kısaca Başkanlık, Başkanlar Kurulu, Daireler, Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı, Bölge Adliye Mahkemesi Adalet Komisyonu, Yazı İşleri Müdürlüklerinden ibarettir. Çalışmada bu birim ve mevkiler hakkında detaylı inceleme ikinci bölümde mevcuttur.

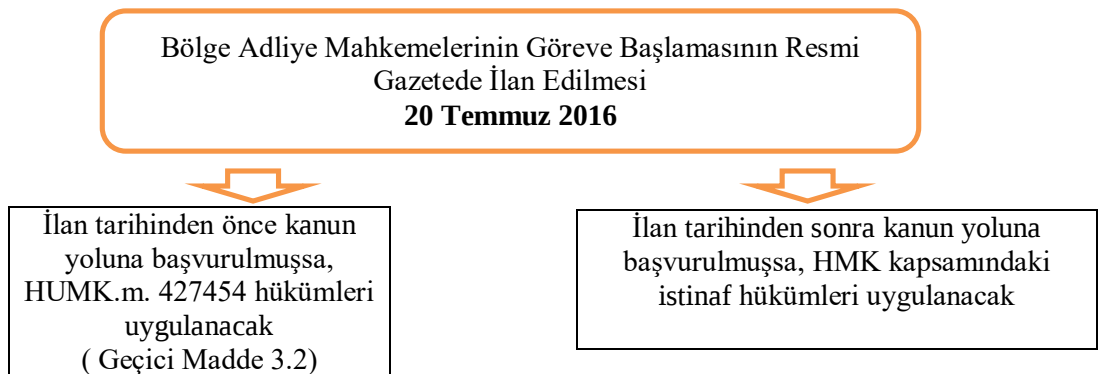
1.2.3. İstinaf Mahkemelerinin Göreve Başladığı Tarih²³

İstinaf mahkemelerinin görevlerine başladığı tarih, Resmi Gazetede ilân edildiği üzere 20 Temmuz 2016'dır.

İlân öncesinde istinafa başvurusu yapılmış kararların, kesinleşmesine dek 20 Temmuz 2016 öncesindeki kanun (HUMK) hükümleri kapsamında kanun yollarına başvurusu yapılabilmektedir.

İlân sonrasında yapılmışsa, başvuru HMK kapsamındaki istinaf hükümlerine tabi olmaktadır.

Şekil 1: BÖLGE ADLİYE MAHKEMELERİNİN GÖREVE BAŞLAMASININ RESMİ GAZETEDE İLAN EDİLMESİ 20 TEMMUZ 2016

²² 5235 Sayılı K.m.25, 2.

²³ HMK geçici Madde 3.

Tablo 1: DİĞER MAHKEMELERDE ZAMAN İTİBARI İLE UYGULAMA

İcra Mahkemesinde	İş Mahkemesinde
5311 sayılı Kanunun 29. maddesiyle getirilen Geçici 7. maddeye göre İcra ve İflâs Kanununa göre icra mahkemelerince verilen kararlara karşı istinaf yoluna başvurulmasında zaman itibarıyla uygulama farklı biçimde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre; Bölge adliye mahkemelerinin 29.09.2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun geçici 2'nci maddesi uyarınca göreve başlama tarihinden önce verilen kararlar hakkında, kesinleşinceye kadar İcra ve İflâs Kanununun bu Kanunla yapılan değişiklikten önceki temyiz ve karar düzeltmeye ilişkin hükümleri uygulanır.	5308 sayılı İş Mahkemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanununa göre; Bölge adliye mahkemelerinin, 26.9.2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun geçici 2'nci maddesi uyarınca Resmi Gazetede ilan edilecek göreve başlama tarihinden önce verilen kararlar hakkında yapılan temyiz başvuruları, kesinleşinceye kadar Yargıtay tarafından sonuçlandırılır. Bu kararlar hakkında İş Mahkemeleri Kanununun bu Kanunla yapılan değişiklikten önceki temyize ilişkin hükümleri uygulanır."

1.2.4. İstinafa Gidilebilen Kararlar²⁴

- Birinci derece mahkemelerinin verdiği nihai olan karar/hükümler,
- İhtiyati tedbir²⁵, ihtiyati haciz taleplerinin ret olunması²⁶ ve bu taleplerin kabul olunması durumunda itiraz hakkında verilen kararlar²⁷,
- Hâkim tarafından verilen ret üzerine verilmiş olan kararlar (43'üncü madde),
- Miktarı ya da değeri bin beş yüz Türk lirasının altında olan nihai kararlar temyiz olunamaz²⁸,
- Alacağın bir kısmının dava edilmiş olması halinde, istinaf sınırlamasında alacak, tam toplamıyla dikkate alınmaktadır,
- Alacak, tam toplamıyla dava edilmiş olması halinde, alacağın kabul olunmayan kısmı bin beş yüz Türk lirasından fazla ise istinafa başvurulabilmektedir,

²⁴ HMK. m. 341

²⁵ HMK. m. 391. 3; m. 394. 5

²⁶ İİK. m. 258. 3

²⁷ İİK. m. 265. 5

²⁸ Önemli: HMK'da yer alan parasal sınırlıklar her sene saptanan tekrar değerlendirme oranınca artırılmamaktadır!

- Birinci derece yargı yerlerinin diğer kanunlarda temyiz edilebileceğinin ya da Yargıtay’a başvurulabileceğinin belirtildiği kararlar için de istinafa başvurulmaktadır²⁹,

- Çekişmesiz yargı kararları için istinafa başvurulabilmektedir³⁰,

- İcra ve İflâs Kanunu, madde 363 uyarınca icra mahkemesi tarafından verilen kararlar arasında istinafa başvurulamayacaklar sayılmaktadır. Bu kararların haricinde olan ve ait bulunduğu alacak, mal ya da hakkın miktar veya değeri iki bin yüz doksan Türk lirasının üstünde olmak koşuluyla istinaf yoluna başvurulabilmektedir³¹,

- Tüketici hakem heyeti tarafından verilen kararlar için yapılmış olan itiraz hakkında tüketici mahkemesince verilen karar kesindir³²,

1.2.5. İstinaf Dilekçesi³³

- Başvuru yapanın ve karşı dava tarafının isim ve soy isim bilgisi, T.C. kimlik numaraları ve adres bilgileri,

- Varsa hukuki temsilcileri veya vekillerinin isim, soy isim ve adres bilgileri,

- Karar sayı, tarih ve verildiği mahkeme bilgileri,

- Başvuru yapana karar tebliğinin ediliş tarihi,

- Kararın özeti,

- İstinaf başvuru sebep ve gerekçeleri,

- Talebin sonucu,

- Başvuru yapanın ve varsa hukuki vekil veya temsilcinin imzası,

²⁹ HMK.m.341

³⁰ HMK. m. 387

³¹ İİK. m. 363

³² TKHK. m. 70. 5

³³ HMK. m. 342

- Başvuru yapanın kimlik ve imzasıyla başvurusu yapılan yeterince belirtildiği takdirde, diğer kayıtlar yazılı değilse de istinaf başvurusu reddedilmeyerek, HMK. 355'inci madde kapsamında incelenmektedir.

- İstinaf dilekçesi kararın verildiği ilk derece mahkemesine ya da başka bir ilk derece mahkemesine verilebilmektedir³⁴. Başvuru dilekçesi/dosyası, kararın verildiği mahkeme tarafından, dilekçede belirtilen daireye bağlı kalınmaksızın, ilgili İstinaf (bölge adliye mahkemesi) gönderilmektedir.

- Bu yola müracaat tarihi hakkında HMK. 118'inci madde hükümleri uygulanmaktadır.

Bölge adliye mahkeme yetkileri konusunda yetki sözleşmesi yapılamamaktadır³⁵.

Art niyet ile istinafa müracaat yapılması durumunda, HMK. 329'uncu madde hükümleri uygulanmaktadır³⁶.

1.2.6. İstinaf Başvurusu İçin Doğacak Harçlar ve Giderler

5235 sayılı Kanunun 52'nci maddesi gereğince Harçlar Kanununa ilaveler eklenmiştir. Bu bağlamda Harçlar Kanununun (1) sayılı Tarifesi gereğince Mahkeme Harçları Bölümünde başvuru harcı ile çokluğuna bağlı olarak nisbi ya da maktu karar ve ilâm harcı alınmaktadır.

Söz konusu Başvuru harcının alınıp alınmayacağı ise tartışma konusu olmaktadır. Zira 10.05.1965 tarih ve 1/1 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı³⁷ temyiz başvurusu sırasında mevcut başvuru harcının alınmayacağını karara bağlamıştır. Bu içtihadı birleştirme hükmü istinaf başvurusunda geçerli sayılacak mıdır? İçtihadı birleştirme hükmü sebeplerine bağlı olarak ortaya çıkan istisnanın istinaf başvurusunda da geçerli sayılabileceği söz konusu olamaz.

³⁴ HMK. m. 343.

³⁵ HMK. m. 357.

³⁶ HMK. m. 351.

³⁷ Resmi Gazete. 7.7.1965, S.12042

İlk derece mahkemelerine ödenen maktu veya nisbi harçlarla alakalı oran, Bölge Adliye Mahkemeleri kararı ile verilen işin gerçeği kapsamında aldığı kararlar hakkında da uygulanabilmektedir³⁸.

Bölge Adliye Mahkemelerinin yazı işleri hizmetleri, Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik³⁹ hükümlerine göre yürütülür.

1.2.7. İstinaf Süresi (HMK.m.345)

İstinaf süresince ilgili avukatın istinafa başvurabilmesi için vekâletnamesinde kendisine ait herhangi bir özel yetkinin olması şart değildir. Söz konusu başvuru süresi iki hafta olarak belirlenmiştir. Bu süre ilâmın ilgili taraflara iletildiği anda başlamaktadır. Fakat verilen süreyi haklı sebeplerden dolayı kaçıran taraflar önceki hale getirmeden yararlanabilir. İcra ve İflâs Kanununu gereğince icra mahkemesinin aldığı kararlara karşılık olarak istinaf süresi, tefhim veya tebliğ tarihi itibari ile on gün olarak belirtilmiştir⁴⁰. İş mahkemelerinde istinaf yoluna başvurma süresi, hüküm tarafların karşısında verilmişse son kararın taraflara verilmesi, mahkemelerde olmadıkları anda verilmiş ise tebliğ tarihi süresince sekiz gündür⁴¹.

İstinaf dilekçesi kendisine verilen tarafın başvurma hakkı yok ise ya da başvuru süresini kaçırmış olsa, kendisine dilekçenin ulaşmasından itibaren iki haftalık bir süre içinde buna karşılık olması adına yapacağı dilekçe ile yani katılabilme yolunun gerekliliğinden istinafa başvurabilir⁴².

Gerçek başvuran taraf istinaf başvurusundan vazgeçer de veya istinaf başvurusu gerçekten reddedilirse, katılma yolu ile istinaf talebinde başvuran tarafın da talebi reddedilecektir.⁴³

³⁸ (1) sayılı Tarife A, 1i III, e ve A, 1, III 2 c

³⁹ RG 06.08.2015, S.29437

⁴⁰ İİK.m.363

⁴¹ İş Mah. K. M.8

⁴² HMK.m.348, 1

⁴³ HMK.m.348, 2

İstinaf yoluna başvuru ile ilgili ilâmın tarafa verilmesinden önce vazgeçilemez. Vazgeçme durumunda söz konusu başvuruya hiç bakılmadan reddedilebilmektedir.

1.2.8. İstinaf Sebepleri

İstinafa yol açan sebepler Hukuk Muhakemeleri Kanununda yer almamıştır. Böyle bir durumun olması da aslında istinaf sebeplerinin sınırlı olmadığını göstermektedir. İlk derece mahkemelerinin karar alma sürecinde hukuka aykırı olarak yaptıkları tüm davranışlar, verilecek kararın seyrini değiştirmesi ve başvuran tarafın aleyhine gelişmesi de istinaf sebebi sayılabilmektedir.

İstinafa yol açacak her ne sebep var ise verilecek dilekçede belirtilmesi gerekmektedir. Bu istinafi temyizden ayıran oldukça önemli farklardan bir tanesidir. İstinaf sebepleri söz konusu dilekçelerde belirtilmemişse ön inceleme sırasında yapılan istinaf başvurusu reddedilmektedir. Kamu düzeni ile alakalı sebepler hariç bütün istinaf sebepleri verilen dilekçede detaylı bir şekilde birbirinden ayrı olarak belirtilmelidir. İstinafa neden olan sebepleri belirtmenin yanı sıra bu sebepler yanlış gösterilmiş ise bu durum istinafa sebep olan faktörün incelenmemesi söz konusu olmamalıdır. Bu durum tam aksine istinaf mahkemesinin hukuktan doğan hükümlerce bu sebepleri incelemelidir.

İstinafa başvuran kişiler öne sürdükleri istinaf sebeplerine kuralların gerektirdiği şekilde bağlıdırlar. Tarafların öne süremediği durumlar istinafa sebep olacak faktörler arasında yer almaz. Söz konusu sebepler ileri bir zamanda genişletilip değiştirilemez.

Temyize sebep olabilecek durumları istinafa sebep olarak değerlendirirsek, bu sebepler:

1. Maddi hukuk kapsamı içerisinde aykırı olabilecek durumlar (hukuki sorunun yanlış çözülmesi). Görünen veya belirtilen bir olay için uygulanacak olan maddi hukuk kuralının bu durumda yerine getirilmemesi durumu,
2. Maddi sorun ile ilgili yanlış bir kanıya varmak (Vakıa tespitlerine ilişkin hatalar) delillerin yanlış değerlendirilmesi, vakıaların hatalı veya eksik tespit edilmesi,

3. Usul kurallarına aykırılık

a) Mutlak istinaf sebebi

- Mahkeme ile ilgili sebepler: Örneğin; yargı yetkisi, görev, dava şartlarına aykırılık, hakimin davaya bakmasının yasak olması, reddedilen hakim tarafından karar verilmiş olması,

- Taraflar ile ilgili sebepler: Örneğin; Taraf ehliyeti, dava ehliyeti, davayı takip yetkisi, vekalet ehliyeti,

- Dava konusuna ilişkin sebepler: Örneğin; hukuki yararın bulunmaması, kesin hükmün bulunması, usule aykırı olarak davaların ayrılmasına veya birleştirilmesine karar verilmiş olması,

Diğer mutlak bozma sebepleri: Hukuki dinlenilme hakkına aykırılık, delillerin toplanmadan gösterilen deliller değerlendirilmeden karar verilmiş olması,

b) Nisbi istinaf sebepleri: Mahkemenin yanlış karar vermesine sebep olan her usul hatası nisbi bozma sebebidir. Usul hatası ile yanlış karar arasında illiyetin bulunması gerekir.

Bölge adliye mahkemesinde yer alan inceleme, söz konusu dava biçimine uygun bir şekilde heyetçe kararın verilmesidir.

İstinaf mahkemesi ile alakalı herhangi bir karar verilmemiş ise yapılacak inceleme ilk derece mahkemesinde uygulanan yargılama usulüne uygun bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Ancak yapılan istinaf başvurusunda taraflar yalnızca bir defaya mahsus dilekçe verme hakkına sahip olabilmektedirler. İlk derecede yazılı yargılama usulü geçerli olsa bile tarafların ikişer kere dilekçe verme hakkı yoktur.

İnceleme sırasında başka bir bölge adliye mahkemesi ya da ilk derece mahkemesi istinabe edilebilir⁴⁴.

İnceleme istinaf dilekçesinde belirtilen sebeplerle sınırlı olarak yapılır⁴⁵.

Ancak kamu düzenine aykırılıklar kendiliğinden nazara alınır.

353. maddede belirtilen haller dışında inceleme duruşmalı olarak yapılır⁴⁶.

⁴⁴ HMK.m.354

⁴⁵ HMK.m.355

⁴⁶ HMK.m.356

1.2.9. İstinaf Talebi

İstinafa talebin olabilmesi için istinaf konusuna ait kararı vermiş olan yerel mahkemeye aşağıda belirtilen durumlarda geçerli olabilmektedir.

- Süresi içinde yapılmışsa,
- Karar istinaf edilebilir bir kararsa,
- Gerekli harç ve giderler ödenmişse

Söz konusu oluşturulan dosya yerel mahkeme tarafından alınan karar ile Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmektedir. İstinaf talebi yukarıda belirtilen mevcut üç şartı bulundurmuyorsa söz konusu talep reddedilmektedir. Fakat kanuni sürenin son bulması sırasında istinaf dilekçesi ilgili mahkemeye sunulmuş ise istinaf dilekçesi kabul edilemez ve bu durum gerekli taraflara bildirilmektedir. Kabul edilemeyen bu hükme karşı başvuru yapan taraf bu süre dahilinde bir hafta içerisinde yeniden başvurusunu yaparsa yerel mahkemenin söz konusu istinaf dosyasını bölge adliye mahkemesine iletmesi gerekmektedir⁴⁷. Tekrar aynı şekilde başvuru için ödenen harç ve yapılan giderler gerçekleştirilmeden istinafa başvurulması halinde yerel mahkeme başvuruda bulunan kişiye bir haftalık bir zaman tanır⁴⁸.

1.2.10. İstinaf İncelemesinin Aşamaları

İstinaf incelemesi dilekçeler, ön inceleme, tahkikat, sözlü yargılama, hüküm aşamalarından ibarettir.

⁴⁷ HMK.m.346

⁴⁸ HMK.m.344

Şekil 2: İSTİNAF İNCELEMESİNİN AŞAMALARI

1.2.11. Duruşma Yapılmadan Karar Verilerek Dosyanın İlk Derece Mahkemesine Gönderilmesi

1. Davaya bakması yasak olan hakimin karar vermiş olması,
2. İleri sürülen haklı red talebine rağmen, reddedilen hakimin davaya bakmış olması,
3. Mahkeme görevli veya yetkili olduğu halde, görevsizlik veya yetkisizlik kararı vermiş veya mahkeme görevli veya yetkili olmadığı halde davaya bakmış yahut mahkemenin bölge adliye mahkemesinin yargı çevresi dışında kalması,
4. Diğer dava şartlarına aykırılık bulunması,
5. Mahkemece usule aykırı olarak davanın veya karşı davanın açılmamış sayılmasına, davaların birleştirilmesine veya ayrılmasına, merci tayinine karar verilmiş olması,
6. Mahkemece, tarafların davanın esasıyla ilgili olarak gösterdikleri delillerin hiçbirini toplanmadan veya gösterilen deliller hiç değerlendirilmeden karar verilmiş olması.

Bölge adliye mahkemesi aşağıdaki hallerde davanın esasıyla ilgili olarak duruşma yapmadan karar verir:

1. İncelenen mahkeme kararının usul veya esas yönünden hukuka uygun olduğu anlaşıldığı takdirde başvurunun esastan reddine,
2. Yargılamada eksiklik bulunmamakla beraber, kanunun olaya uygulanmasında hata edilip de yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmadığı takdirde veya kararın gerekçesinde hata edilmiş ise düzelterek yeniden esas hakkında,
3. Yargılamada bulunan eksiklikler duruşma yapılmaksızın tamamlanacak nitelikte ise bunların tamamlanmasından sonra yeniden esas hakkında.

1.2.12. Bölge Adliye Hukuk Dairelerinde Yapılamayacak İşler⁴⁹

1. Karşı dava açılmaz,
2. Davaya müdahale (asli ve fer'i müdahale) talebinde bulunulamaz (Bu durumda davanın ihbarı da yapılamayacaktır),
3. Dava ıslah edilemez,
4. HMK'nın 166. maddesinin birinci fıkrası hükmü saklı kalmak üzere davaların birleştirilmesi istenemez,
5. Bölge adliye mahkemesinde resen göz önünde tutulacaklar dışında, ilk derece mahkemesinde ileri sürülmeyen iddia ve savunmalar dinlenmez,
6. Yeni delillere dayanılmaz. Ancak ilk derece mahkemesinde gösterilmesine rağmen incelenmeyen delillerle reddedilen veya mücbir sebepler gösterilemeyen deliller incelenebilir,
7. Yetki sözleşmesi yapılamaz.

1.2.13. Duruşmalı Olarak İncelenen Davalar

⁴⁹ Hmk.M.357

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 353'üncü maddesinde yer alan durumlar haricinde inceleme duruşma şeklinde yapılmaktadır.⁵⁰ Duruşmaya katılacak taraflara, kişilere davetiye gönderilir ve aynı zamanda dava ile ilgili gerekli ücretin taraflarca yatırılması istenmektedir. Taraflar kendilerine gönderilen davetiye sonucunda duruşmada yer almamaları halinde davaya onların yokluğunda yine devam edilecektir. Bu sebepten dolayı da bölge adliye mahkemesinde söz konusu dosya bu kurumun işlemleri içerisinde kaldırılamaz.

Davetiye alan taraf duruşmaya gelmemesinin sebebini herhangi bir mazerete dayandırması sonucu mazereti kabul edilirse yeni bir duruşma tarihi belirtilerek ilgili taraflara iletilmektedir.

İstinaf yoluna başvuran kişiler belirtilen duruşmada yer almazlarsa veya dava ile alakalı ücretleri zamanında ödememiş ise dosyada yer alan durma göre karar alınır. Dava yapılmadan kararların alınması durumunda söz konusu başvuru reddedilmektedir⁵¹.

İlk derece mahkemelerinde uygulanan yargılama usulü, aksine hüküm yoksa bölge adliye mahkemesinde de uygulanır⁵².

1.2.14. İstinaf Başvurusunun Kabulü

Özellikle usulü ilgilendiren hataların oluşmasından dolayı dosya tekrar yargılanmaktadır. Bu yargılanma da ilk derece mahkemesine veya istisna olarak diğer bir mahkemeye gönderilmektedir.

İlk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davanın reddine karar verilmesinin iki türlü şekli vardır:

İşin esasına girilen hallerde; ilk derece mahkemesi davayı kabul etmiş ve bu kararı doğru değilse, bu karar kaldırılarak davanın reddine karar verilir.

İlk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davanın kısmen veya tamamen kabulü kararı verilmesi: İşin esasına girilirse; ilk derece mahkemesi davayı reddetmiş

⁵⁰ HMK.m.356

⁵¹ HMK.m.358

⁵² HMK.m.360

ancak kararı doğru değilse, bu karar kaldırılarak davanın kısmen veya tamamen kabulüne karar verilir.

1.2.15. İstinaftan Sonra Temyiz İncelemesi

Temyiz Edilemeyen Kararlar:

1. Maddi değeri yirmi beş bin Türk Lirasını (bu tutar dâhil) aşmayan davalara yönelik kararlar.
2. 4'üncü maddede gösterilen davalar ile (23/6/1965 tarihli ve 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunundan doğup taşınmazın aynına ilişkin olan davalar hariç) özel kanunlarda sulh hukuk mahkemesinin görevine girdiği belirtilen davalarla ilgili kararlar.
3. Yargı çevresi içinde bulunan ilk derece mahkemeleri arasındaki yetki ve görev uyuşmazlıklarını çözmek için verilen kararlar ile merci tayinine ilişkin kararlar.
4. Çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlar.
5. Soy bağına ilişkin sonuçlar doğuran davalar hariç olmak üzere, nüfus kayıtlarının düzeltilmesine ilişkin davalarla ilgili kararlar.
6. Yargı çevresi içindeki ilk derece mahkemeleri hâkimlerinin davayı görmeye hukuki veya fiilî engellerinin çıkması hâlinde, davanın o yargı çevresi içindeki başka bir mahkemeye nakline ilişkin kararlar.
7. Geçici hukuki korumalar hakkında verilen kararlar.

Birinci fıkraya ait (a) bendindeki kararlarda alacağın bir kısmının dava edilmiş olması durumunda, yirmi beş bin Türk Liralık kesinlik sınırı alacağın tamamına göre belirlenir. Alacağın tamamının dava edilmiş olması hâlinde, kararda asıl talebinin kabul edilmeyen bölümü yirmi beş bin Türk Lirasını geçmeyen tarafın temyiz hakkı yoktur. Ancak; karşı taraf temyiz yoluna başvurduğu takdirde, diğer taraf da düzenleyeceği cevap dilekçesiyle kararı temyiz edebilir.

İcra ve İflâs Kanun'unun 364. maddesine göre *“Bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerince verilen ve miktar veya değeri on bin lirayı geçen nihai kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilir.”*

Temyiz yoluna başvurmada sadece satış icrası durdurulabilir.

Temyiz yolunun açık olması kaydı ile bölge adliye mahkemesine ait bildirinin verilmesinden itibaren başvurmak için bir aylık süre verilmiştir (m. 361). Temyiz dilekçesi vermek isteyen bir birey bunu kararı veren bölge adliye mahkemesi hukuk dairesine ya da Yargıtay'ın bu kararı yok sayması üzerine ilk derece mahkemesine yahut temyiz sahibinin bulunduğu yerleşkede bölge adliye mahkemesi hukuk dairesine vermelidir (m.365). Bu durumda;

- Temyiz süresi başladığı ve son bulacağı süre içerisinde yapılmış ise,
- Verilecek bir karar temyiz edilebilecek bir karar ise,
- Yapılacak işlemler için gerekli harç ve giderler ödenmişse, hazırlanan dosyanın temyiz incelemesi yapılması için Yargıtay'a gönderilmektedir.

Yukarıda sözü edilen bu üç temel faktörden birinin eksik olması halinde istenilen temyiz reddedilmekte; fakat yalnızca harcın eksik olması durumunda söz konusu temyiz için bir haftalık süre ilave edilmektedir. Yapılan red hükümlerine karşı da belirtildiği an da dahil yaklaşık bir hafta içerisinde temyiz edilebilir. Yapılan temyiz başvurusu söz konusu icranın önüne geçemez. Ancak İİK. m. 36'ya göre icranın kaldırılması talep edilebilir. Yargıtay temyiz nedenleriyle alakalı olmayıp, kanunun açık hükmüne uygun görmediği bütün nedenleri göz önünde bulundurarak karar verebilmektedir. Bozma sebepleri;

1. Hukukun veya taraflar arasındaki sözleşmenin yanlış uygulanmış olması,
2. Dava şartlarına aykırılık bulunması,
3. Taraflardan birinin davasını ispat için dayandığı delillerin kanuni bir sebep olmaksızın kabul edilmemesi,
4. Karara etki eden yargılama hatası ve eksikliklerin bulunmasıdır.

1.2.16. Temyiz Dilekçesi

Temyizin yapılabilmesi için dilekçeye ihtiyaç vardır. Bu dilekçeye de karşı tarafın sayısı kadar örnek eklenir. Temyiz dilekçesinin kapsamını aşağıdaki unsurlar oluşturmaktadır.

a) Temyiz eden ile karşı tarafın davadaki sıfatları, adı, soyadı, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası ve adresleri.

b) Bunların varsa kanuni temsilci ve vekillerinin adı, soyadı ve adresleri.

c) Temyiz edilen kararın hangi bölge adliye mahkemesi hukuk dairesinden verilmiş olduğu, tarihi ve sayısı.

ç) Yargıtay'ın bozma kararı üzerine, bozmaya uygun olarak ilk derece mahkemesince verilen yeni kararın veya direnme kararına karşı temyizde direnme kararının, hangi mahkemeye ait olduğu, tarihi ve sayısı.

d) İlamın temyiz edene tebliğ edildiği tarih.

e) Kararın özeti.

f) Temyiz sebepleri ve gerekçesi.

g) Duruşma istenmesi hâlinde bu istek.

ğ) Temyiz edenin veya varsa kanuni temsilci yahut vekilinin imzası.

Temyiz dilekçesinin içerisinde temyize başvuracak kişinin açık kimliği ve kişinin imzası ile birlikte temyiz kararının yeterli olması halinde red olmayıp kabul edilir.

1.2.17. Bölge Adliye Mahkemesi veya İlk Derece Mahkemesinin Kararı

Temyiz incelemesi sonucunda gerçekleşen bozma kararı ile dosya kendisine gönderilen bölge adliye mahkemesine veya ilk derece mahkemesi bozmaya uyma kararı alabilir veya karşı çıkabilir.

Bölge adliye mahkemesi veya ilk derece mahkemesi alınan bozma kararına uyarırsa, uyma sonucunda yeniden bir karar alır ve alınan bu karara da temyiz

yapılabilir (m. 373/3). Ancak bu kararı alan ilk derece mahkemesi ise ilk derece mahkemesi kararları için artık istinafa başvurulmaz, doğrudan Yargıtay'a temyiz yoluna başvuruda bulunulur. (m.373/4).

Bölge adliye ile ilk derece mahkemesinin yapılan temyiz incelemesinin ardından verilen bozma kararına ilişkin durdurma yoluna gidebilir. Direnme kararı temyiz edilebilirken, temyiz incelemesi de Hukuk Genel Kurulu tarafından yapılabilmekte ve alınan karar kesin hükümlüdür (m.373/5, 6).

Bu süreçten sonra İstinaf Mahkemesinin tekrardan bir yargılama kararı alabilmesi halinde istinaf mahkemesi bakımından usulü saklı herhangi bir hak söz konusu olamaz. Fakat yapılan istinaf başvurusu kabul edilmezse, yine bir usulü saklı ve gizlenmesi gereken bir hak ortaya çıkmayacaktır. İstinaf mahkemesinin yapacağı ilk inceleme sonucunda mevcut dosyada eksik bir şey bulursa duruşmasız alacağı karar kesin hüküm içerdiğinden (m.353, 1, a) ilk derece mahkemesi alınan bu karara ilişkin hükmü kabul etmek zorundadır. Dosya kendisine gönderilen ilk derece mahkemesi HMK. m. 353/1 de kabul edilen durumda bölge adliye mahkemesinin vermiş olduğu gönderme kararı geçerli olup, bu karara karşı çıkamaz.

Gönderme kararı, ilk derece mahkemesinde tekrar yargılamanın yapılabilmesini engelliyor ise örneğin davayı açan kişinin açmış olduğu davayı takip edemediği yani takip ehliyeti olmadığını ispat edip, buna karşı ilk derece mahkemesinin kararını yok sayarak gönderme kararı almış ise ilk derece mahkemesi herhangi bir yargılamada bulunmayıp, dava şartının olmayışından dolayı davayı reddetmelidir. Temyiz incelemesi sonucunda dosyanın gönderildiği istinaf mahkemesi bu bozma kararına itiraz etmemesi halinde, usulü saklı bir hakkın oluşabileceği kabul edilmesi gerekmektedir.

1.3. İSTİNAFIN İTİRAZ VE TEMYİZ KANUN YOLLARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

1.3.1. İtiraz Kanun Yolu

Yeni düzenlemeyle İYUK (İdari Yargılama Usulü Kanunu) madde 45'te temyiz benzeri bir kanun yolu⁵³ olarak düzenlenen itiraz kurumu kaldırılmıştır. Ancak ara kararların hukukilik denetiminin yapılması anlamında gelen itiraz kurumu idari yargıda varlığını sürdürmektedir. Nitekim bölge idare mahkemesi dairelerinin görevleri arasında, *“İlk derece mahkemelerince yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlara karşı yapılan itirazları inceleyerek karara bağlamak.”* (2576 sayılı Kanun, md. 3/D-1/b) sayılmıştır. Ayrıca bölge idare mahkemesinin İYUK madde 27/7'de *“bölge idare mahkemesi kararlarına karşı en yakın bölge idare mahkemesine”* itiraz edilebileceği⁵⁴, yine aynı yargı çevresindeki mahkemelerde bulunan davaların bağlantılı olduğu yolundaki iddialar hakkında idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlara karşı bölge idare mahkemesine ve Danıştay'a *“başvuruda”*⁵⁵ bulunabilecekleri, aynı zamanda bağlantılı davalarla ilgili diğer esasları düzenleyen İYUK madde 42/1'de *“Bağlantının varlığı yolunda idare ve vergi mahkemelerince veya bu konuda yapılacak itiraz üzerine bölge idare mahkemesi veya Danıştay'ca bağlantı hakkında karar verilinceye kadar usuli işlemler durur.”* denilmesi suretiyle itiraz yolu öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

İtiraz yolunun dava benzeri özel itiraz yöntemi⁵⁶. olarak düzenlenen Ek madde 2 *“Belediyeler ile il özel idarelerinin seçilmiş organlarının organlık*

⁵³ Nihat Kayar, *Yönetsel Yargı, Kuruluş ve İşleyiş*, Ekin Kitabevi, Bursa 2010, s.427

⁵⁴ Apalak, Ş. 1998: 20; Bölge idare mahkemesinin ilk derece mahkemesi olarak bakacağı dava ve dolayısıyla yürütmenin durdurulması isteminin gündeme gelmesi söz konusu olamaz ancak istinaf mahkemesi olarak yürütmenin durdurulması kararına karşı bir itiraz söz konusu olabilir. Ancak burada da verilen yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlar kesindir ve itiraza tabi değildir. O halde yasada yer alan bu kuralın, Bölge idare mahkemesinin ilk derece sıfatıyla davalara bakması söz konusu olmadığı halde idare ve vergi mahkemeleri başkan ve üyesinin dosyadan çekilmesi ya da reddi yolundaki isteklerin kabulü halinde dosyayı esastan incelemek zorunda kalacak olan bölge idare mahkemesinin yürütmenin durdurulması yolunda karar vermesi halinde uygulama yeteneği kazanacağı anlaşılmaktadır.

⁵⁵ İYUK md. 41; Bağlantının Mahkemelerce Kabul Edilmemesi: -Bağlantı iddiaları mahkemelerce kabul edilmediği takdirde, bu hususta verilen ara kararı taraflara tebliğ edilir. Taraflar, tebliğ tarihini izleyen on beş gün içerisinde, aynı yargı çevresindeki mahkemeler için o yer bölge idare mahkemesine, 38 nci maddenin 2 ve 3 ncü fıkrasındaki durumlarla ilgili davalar için Danıştay'a başvuruda bulunabilirler. Başvuru üzerine bölge idare mahkemesi veya Danıştay görevli dairesince durum, yukarıdaki maddelerde yazılı usullere göre incelenerek karara bağlanır.

⁵⁶ Nihat Kayar, 2010, s.428.

sıfatlarını kaybetmelerine ilişkin olarak yetkili mercilerden Danıştay'a gönderilen dosyalar; belediye başkanlarının düşmesi istemine dair ise belediye başkanlarının, belediye meclislerinin veya il genel meclislerinin feshi istemine ilişkin ise meclis başkanvekilinin savunması on beş gün içinde alındıktan sonra veya bu süre içerisinde savunma verilmediği takdirde sürenin bittiği tarihte tekemmül etmiş sayılır ve kanunlarda gösterilen karar süreleri bu tarihten itibaren işlemeye başlar. Karar dosya üzerinden verilir. Bu kararlara karşı tebliğini izleyen günden itibaren on beş gün içerisinde İdari Dava Daireleri Kuruluna itiraz edilebilir. İtiraz bir ay içerisinde sonuçlandırılır. İtiraz üzerine verilen karar kesindir.” şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme nedeniyle Danıştay tarafından alınan kararlar bir dava türü değil bir idari görev olduğu için bu kararlara yönelik itirazlar idari niteliktedir ve kanun yolu olarak öngörülen itiraz kurumundan farklıdır.

1.3.2. Temyiz

İstinaf ve temyiz kanun yolları arasındaki en önemli fark, temyiz incelemesinin hukuka uygunluk denetimi ile sınırlı olmasıdır. Temyiz, bir karar hakkındaki karardır. Temyiz kanun yolunda yeniden bir yargılama yapılmamaktadır. Temyiz incelemesinde olaya uygulanan kanun hükmünün doğru tespit edilmediği, usul kurallarına uyulup uyulmadığı incelenir, ancak dosya hakkında yeni bir karar verilmez. İlk derece mahkemesi tarafından incelenen olaylar ve deliller yeniden değerlendirilmez. Temyiz merci kural olarak yeni bilgi ve belge araştırması yapamaz, dava dosyası üzerinden inceleme yapar⁵⁷. Ancak ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu karardan sonra ortaya çıkan ve verilen kararı etkileyecek nitelikte olay ve deliller temyiz kanun yolunda ileri sürülebilir⁵⁸.

İstinaf incelemesinde ise ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu karar, hem hukukilik hem de maddi açılardan denetlenmektedir. İstinaf incelmesinde de yeni olgu ve deliller ileri sürülebilir, davaya ilişkin nihai kararı da bölge idare mahkemesi verir. İstinaf mahkemesi, kararı hukuka uygun bulursa onar; tersi durumda bozma

⁵⁷ Ramazan Çağlayan, İdari Yargılama Hukuku, 2. B., Seçkin Yayını, Ankara 2012, s. 546

⁵⁸ Şeref Gözübüyük, A. Şeref, Turgut Tan, İdari Yargılama Hukuku II, Turhan Kitabevi, Ankara 2003, s.1023.

kararı vermekle kalmaz işin esasına girmek suretiyle davayı kendisi karara bağlamaktadır. Bu karar yeni bir karardır ve temyiz edilebilir niteliktedir⁵⁹.

İstinafa ya da temyize konu olan kararın bozulması bakımından da istinaf ve temyiz farklı sonuçları olan kanun yollarıdır. İstinaf incelemesi üzerine bölge idare mahkemesi tarafından ilk derece mahkemesinin kararı bozulduktan sonra dava ilk derece mahkemesine geri gönderilmez. Buna karşın temyiz makamı olan Danıştay'ın yapacağı temyiz incelemesi sonunda bölge idare mahkemesince verilen karar bozulursa kural olarak işin esası hakkında yeni bir karar verilmediğinden; Danıştay, dava dosyasını istinaf incelemesi yapan bölge idare mahkemesine geri gönderir. Temyiz mahkemesi, temyiz incelemesi sonunda kararın bozulmasını gerektiren bir nedenin olması durumunda kararı bozar ve tekrar verilmek üzere esas derece mahkemesine dava dosyasını gönderir tersi durumda onama kararı verir.

1.4. İSTİNAF VE ADİL YARGILANMA HAKKI

Adil yargılanma hakkı temel bir hak olarak ilk defa AİHS 'de düzenlenmiştir (md. 6). Mevcut sistemde Adil yargılanma hakkı bütün insanların, mensubu oldukları ülkelerden talep edilebilen ve uluslararası çevrede güvenceye alınmış olan en temel haklardan birisidir⁶⁰. Sözleşmenin 6/1'inci maddesince, “Bütün insanlar, hem medeni hak ve sorumluluklarıyla ilgili uzlaşmazlıklar (nizalar), hem de cezai alanda kişiye yüklenen suçlamaların (isnadın) esasları ile ilgili hüküm verecek olan hukuki, tek ve tarafsız bir mahkemece, davasının kabul edilen zaman içerisinde adaletle uygun ve açık bir şekilde dinlenmesini talep etme hakkına sahiptir⁶¹”

Kanun yoluna gidilme hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde bariz olarak düzenlenmiş olmamakla birlikte Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek 7'inci protokolün md. 2'sinde güvenceye alınmıştır. Bu bağlamda; “Cezai bir eylemden dolayı bir yargı organınca tutuklanan kişi, mahkûmiyetinin ve cezasının daha yüksek bir yargı organında tekrar incelenmesini isteme hakkına sahiptir”. Bunun yanı sıra, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 14/5 kararına

⁵⁹ Cenk Akil, *İstinaf Kavramı*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010. s.205

⁶⁰ Yaşar Demircioğlu, *Medeni Usul Hukukunda İnsan Hakları ve Adil Yargılanma Güvenceleri*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007, s.47

⁶¹ Erdoğan, Yücel. 2006, s. 175.

göre; “bir suçtan hüküm giyen her bireyin, tutukluluğunun ve kararın kanun gereğince daha yüksek bir mahkemece incelenmesi hakkı vardır.”

İnsan Hakları Komitesine göre kanun yollarına başvuru hakkında bahsedebilmek için birinci derece mahkemeleri kararının denetimi ve incelemesinin, daha yüksek bir yargı organında ve hukuka ters düşmeyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Denetim hakkı; bir olayın, ikinci derece mahkemesi birinci derece mahkemesinden daha yüksek bir yargı organı olmasıyla en az iki dereceli olarak yargısal denetimin yapılmasını sağlar⁶².

T.C. Anayasası’nın 36. maddesi her bireyin, yargı kurumları huzurunda davalı ya da davacı olarak savunma ve iddia ile adil yargılanma hakkı olduğunu ifade ederek, adil yargılanma hakkının anayasal bir ilke olduğunu kabul etmiştir⁶³.

Bir karar; dava mahkemesinin yargıcınca tekrar incelenerek teyit edilmesi, incelenme ve kanun yollarına başvuru hakkının kullanılması şeklinde nitelendirilememektedir. Bunun yanı sıra Komisyon ve Divan’ın yerleşmiş içtihatlarınca; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, sözleşmecî ülkeleri “istinaf” veya “temyiz” mahkemeleri oluşturmakla yükümlü tutulmamıştır. Birinci derece mahkemeleri tarafından verilen hükümlerin denetlenebileceği bir üst yargı yerinin olması yeterlidir.

Adil ve hakkaniyete ters düşmeyen bir yargılamadan söz edebilmek için karar mahkemelerince verilmiş olan hükümlerin, hukuka uygunluğunun incelenmesi imkânının kesinlikle hukuk düzeninde yerleştirilmiş olması gereklidir. Modern bir hukuk ülkesinde; tüm mahkemeler tarafından yürütülen hukuki kuralların denetimi ve incelenmesi, yüksek mahkemelerinin esas görevlerindendir.

Aynı biçimde bireylere “kanun yollarına” başvuru hakkının sunulmuş olmasından söz edebilmek için; yüksek yargı yeri tarafından yapılan denetim ve incelemenin, alt derece mahkemesi tarafından gerek usul hukukuna gerekse maddi hukuka ilişkin verilmiş olan hükümlere ilişkin olması gereklidir. Maddi ve hukuki uyumsuzluk veya uzlaşmazlıkların denetlenmesi yerine yalnızca, usul kurallarının yerinde uygulanmasıyla kısıtlandırılmış bir denetim ve incelemenin, bu güvence şartlarını yerine getirmesinin imkânı yoktur. Temyiz denetim ve incelemeleri, “usul

⁶² Yaşar Demircioğlu, 2007, s. 274.

⁶³ Erdoğan Yücel, 2006, s. 174-175.

gereklerinin şekli anlamda yerine getirilmesinin teyit edilmesinden” daha fazlasını kapsamalldır. Yüksek yargı yerleri tarafından yapılan denetimler, davadaki konuların aslına yönelik olmak zorundadır⁶⁴. Bunun ise istinaf mahkemelerinin faaliyete geçirilmesi ile gerçekleştirilebileceği kabul edilmektedir⁶⁵.

1.5. İSTİNAF MAHKEMELERİNİN TARİHÇESİ

1.5.1. Genel Tarihçe

İstinaf mahkemelerine örnek teşkil eden ilk uygulamalar Roma hukukunda görülmüştür⁶⁶. Roma hukukunda ilk zamanlar “*provocatio ad populum*” tanımı, yani “halka müracat” kullanılırken, imparatorluk zamanında, ilk hâkimin vereceği hükme karşı ikinci bir hâkime müracaat yolu getirilmiştir. Ast-üst hiyerarşisi düzeni ile icra olunan mahkemelerin faaliyete konulmasını ihtiyaç haline getiren bu yol, “*appellatio*” yani “krala karşı bir çağrı” şeklinde adlandırılmıştır.

Türkçe’deki istinaf kelimesinin karşılığı olan, İngiltere’de ilk defa feodalizmin gücünün azaldığı 15’inci yy. sonlarında faaliyete geçen krallık mahkemeleri ile bir mahkemece verilmiş hükmün daha üst yetkili bir mahkeme tarafından denetlenmesi anlamına gelen “*appeal*” terimi günümüze kadar kullanılmıştır.

Fransa’da ilk zamanlar hâkimlerce verilen hükümler kral divanınca istinaf yolu altında incelenmekteydi. Daha sonra “*bailly*” denilen istinaf hâkimlerinin atanması ile bu divanların yerini aldı ve *bailly*’ler tarafından verilen hükümlere karşı ise kral divanına müracaat kabul edildi. Fransız İhtilali sonrasında ise bu sistemde tümüyle değişikliğe gidilerek ilk defa 1790’da çıkarılan bir kanun ile istinaf mahkemeleri yasal bir boyut kazandı⁶⁷.

Günümüzde Fransa, İtalya, Almanya, Avusturya, İsviçre, İngiltere, ABD, Yunanistan ve birçok devlette istinaf mahkemeleri faal olarak bulunmaktadır⁶⁸.

⁶⁴ Yaşar Demircioğlu, 2007, s. 275.

⁶⁵ Feridun Yenisey, 2000, s.11-12

⁶⁶ Cenk Akil, 2010, s. 59

⁶⁷ Erdoğan Yücel, 2006, s.160-161.

⁶⁸ Naci Şensoy., *İstinaf, İÜHF Mecmuası*, C: 12, S: 4, 1946. <http://www.journals.istanbul.edu.tr> Erişim Tarihi:13.02.2016

1.5.2. Türk Hukukunda İstinaf

Türk hukukundaki istinaf müessesesi oldukça farklı süreçler geçirmiştir. Türk hukukundaki istinaf mahkemeleri bir dönem faaliyette kaldıktan sonra kaldırılmış, uzun yıllar tekrar kurulması hakkında tartışmalar olmuş, nihayetinde ise 5235 sayılı Kanun'un TBMM'de kabul edilerek 1 Haziran 2005'te yürürlüğe konulmasıyla tekrar kurulması gündeme gelmiştir. İstinafın Türk hukukuna dahil olmasına, “nizamiye mahkemeleri” olarak, 19. yy. batılılaşma hareketleri ile başlamıştır⁶⁹. Osmanlı döneminde, 1839 Tanzimat Fermanından sonra tüccarlar içinden seçilmiş olan hâkimler ile “nizamiye mahkemeleri” 1840'ta İstanbul ile sınırlı olmak üzere ve 1847'de ise Anadolu'da da uygulananmış; 1869 tarihindeki “Divan-ı Ahkam-ı Adliye Nizamnamüme-i Dahilisi” sayesinde ise İstanbul'da Yargıtay'ın temeli olarak addedilen Divan-ı Ahkam-ı Adliye kurulmuştur. 1871 yılında çıkarılmış olan “Mihakimi Nizamiye Hakkındaki Nizamname” sayesinde nizamiye mahkemelerinin iki dereceli sisteme taşınması gerçekleşmiştir: Bidayet ve istinaf mahkemeleri⁷⁰.

24 Nisan 1924 senesinde kabul edilmiş olan 469 sayılı “Mihakimi Şer'iyyenin İlgasına ve Mihakim Teşkilatına Ait Ahkam-ı Muaddil Kanun” ile şer'iyeye mahkemeleri ile birlikte istinaf mahkemeleri de kaldırılarak (m. 9) mahkemeler ceza ve hukuk mahkemesi şeklinde kurulmuştur⁷¹. İstinaf müessesesinin kaldırılması ile ilgili sebepler arasında sayılanlar şöyledir:

- İstinaf mahkemeleri iki - üç bölge haricinde sistemli olarak kurulamamıştır ve bu bölgelerde birinci derece mahkemeleri görev yapabilmıştır.

- İstinaf mahkemeleri için gerekli deneyime sahip hâkimler bulunmamıştır. Hukuk fakültesi mezunları sayısının yetersizliğinden ötürü; Bu mahkemelere mübaşirlikten ve zabıt kâtipliğinden gelme hâkimlerin atanmasına karşılık, birinci derece mahkemelerde hukuk fakültesini henüz yeni bitirmiş deneyimsiz hâkimler görev yapmaktaydı. Bu durumdan kaynaklanan bir sonuç olarak ise 1920 yıllarında çoğunlukla temyiz mahkemeleri birinci derece mahkemelerinin hükümlerini onarken, istinaf mahkemelerinin hükümlerini ise bozmaktaydı.

⁶⁹Ejder Yılmaz, 2005, s. 17.

⁷⁰ Erdoğan Yücel, 2006, s. 161

⁷¹ A.g.e, s. 166.

- Deneyimli hâkimlerin sayıca yetersizliği ve sınırlı bölgelerdeki varlığından dolayı istinaf mahkemeleri, adaletin süratle dağıtılmasına ve birikimine engel olduğuna sebep görülmüştür⁷².

Bu sebeplerden ötürü yalnızca temyizden ibaret olan tek aşamalı sisteme geçilmiştir⁷³.

Türk Hukukundan İstinafin kaldırıldığı 1924 yılından günümüze değin, istinaf müessesinin yeniden kurulmasının faydalı olup olmadığı hep tartışılmaktadır. Yargıtay Başkanlarının adli yıl açılış konuşmalarında yapılması gibi, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinde ve beş yıllık kalkınma planlamalarında da bu tartışmalar yapılmıştır. Türkiye'nin AB'ye geçişi için çalışmaların hızlandırılmasının ardından, AB Komisyonunun hazırladığı raporlarda da mevzuatın AB standartlarına uyacak şekle sokulması yönünde gelen talepler, istinaf müessesinin faaliyete geçirilmesi için bir yönelim unsuru olmuştur ve bu müessesenin kazandırılması çalışmalarına hız verilmiştir⁷⁴.

Türkiye'de, 1961'den sonra planlı kalkınma ilkesi benimsenerek beş yıllık planların yapılması öngörülmüştür. Bu kapsamda; önceki yıllarda hazırlanmış olan 1'inci ve 2'nci 5 Yıllık Kalkınma Planları, yalnızca sosyal ve ekonomik alanlara yönelikken; sonraki hazırlanmış olan planlarda ve bu planların kapsamına alınan yıllık programlarda, adalet konusunun da ayrı bir başlık olarak dahil edilmesi ve nelerin uygulanacağı ifade edilmeye başlanmıştır⁷⁵.

İstinaf müessesinin tekrar getirilmesi konusu, Türkiye'nin hukuk uygulamaları ve yargı sisteminin gündemindeki yerini kısa sürede yeniden fikri düzeyde almakla kalmamış, yasalaşması için de çalışmalara gidilmiştir.

Bu konuda ilk tasarı, 1932'de 98 madde olarak bir komisyon tarafından hazırlanarak; uzun gerekçesi sayesinde ilgi toplamıştır. 2. tasarı, 1932 tasarısı üzerinde yapılmış olan ve değişikliklerini de kapsayan bir çalışmanın sonucudur. 1948 yılında TBMM'ye de sunulmuştur. 11 maddesi Adalet Komisyonunda

⁷² A.g.e, s.162

⁷³ A.g.e, 162

⁷⁴ A.g.e, s.180-181

⁷⁵ Mehmet H. Surlu, *Türk Hukuk Uygulamasının Tarihsel Perspektifi Açısından İstinaf (Üst) Mahkemeleri Veya Türk Yargı Sisteminin Dinmeyen Özlemi (Bildiri)*, Yargı Reformu 2000 Sempozyum, İzmir Barosu Yayını, İzmir, 2000.

görülmüş ve sonrasında Bakanlık tarafından geri çekilmiştir. 3. tasarı 1952 yılında hazırlanmıştır. Adalet Komisyonunca görüşülüp, değişiklikler kabul edilmiştir. Fakat TBMM gündemine alınmadığı için daha sonra düşmüştür. 48 madde iken görüşmeler nihayetinde 55 maddelik bir tasarı olmuştur. İstinafa yönelik 4. çalışma, 1963 yılında Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan “Adliye Mahkemelerinin Kuruluşu Hakkında Kanun Tasarısı” adı ile 61 maddeden ibaret bir tasarıdır ve bu tasarıda “Üst Mahkemeler” adı ile istinaf merciine yer verilmiştir. 1977’de dönemin Yüksek Hâkimler Kurulu tarafından da bir tasarı hazırlandığı gibi bu yıl içerisinde Adalet Bakanlığı tarafından da bir tasarı sunulmuştur. Bu bağlamdaki 7. olan tasarı, Adalet Bakanlığı tarafından Yüksek Hâkimler Kurulu’nun 1977’deki taslağı esas alınarak hazırlanmıştır⁷⁶. 8. olan çalışma, 1985’de yine Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan ve 73’ü esas olmak üzere 4’ü geçici maddeden ibaret olan “Üst Mahkemeler Kanun Tasarısı’dır”. Yine Adalet Bakanlığının hazırladığı başka bir “Üst Mahkemeler Kanun Tasarısı”, 62’si esas olmak üzere 72’si geçici maddeden ibaretti. 10. tasarı, Yargıtay tarafından hazırlanan, 73’ü esas olmak üzere 4’ü geçici maddeden oluşan “Üst Mahkemeler Kanun Tasarısı’dır”.

2 Kasım 1993’te Meclis Başkanlığına sunulmuş olan “Adliye Mahkemeleri ile Üst Mahkemelerin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı” 53’ü esas olmak üzere 8 geçici maddeden oluşmaktadır. Adalet ve Bütçe Plan Komisyonunca görüşülerek bazı değişiklikler yapıldıktan sonra kabul edilmiştir. Fakat bu tasarı da seçimler sebebiyle düşmüştür. Mevcuttaki 5235 sayılı olan “Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Üst Mahkemelerin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun” ise istinaf ile ilgili son ve on ikinci çalışmadır⁷⁷.

1924’te İstinaf mahkemelerinin kaldırılmasından günümüze kadar Türkiye’de istinaf mahkemelerinin gerekliliği hep bir tartışma konusu olagelmıştır. Bu süre içerisinde istinaf mahkemeleri ile ilgili olarak olumlu ve olumsuz birçok fikir de dile getirilmiş, faydaları ve sakıncaları tartışılmıştır⁷⁸.

Türk Hukuk doktrininde arada sırada istinaf ile ilgili çeşitli olumsuz yaklaşımlar paylaşılmış ve bu bazı yazarlarca savunulmuştur⁷⁹. Üstelik üst mahkemelerin, yani istinafin getirilmesi yerine mevcuttaki iki dereceli sisteme sadık

⁷⁶ A.g.e, s. 98.

⁷⁷ A.g.e, s.99

⁷⁸ Ejder Yılmaz, 2005,s.23-31

⁷⁹ Mehmet H. Surlu, 2000, s. 101

kalmak şartıyla, işleyişi daha fonksiyonel bir duruma taşıyabilecek hukuki tedbirlerin oluşturulmasının daha yerinde olacağı da iddia edilmiştir⁸⁰.

İstinaf mahkemeleri ile ilgili yazılı olarak düşünceler ortaya koyan müelliflerin ekserisi, çoğunlukla Türkiye’de istinafin getirilmesine yönelik olmuştur. İstinaf mahkemelerinin kurulmasını savunan müelliflerin bir kısmı; bu mahkemelerin derhal faaliyete geçirilmesi gerektiği düşüncesinde olmalarına karşın, bazı kimseler tarafından ise zaman içerisinde bazı gerekliliklerin hayata geçirilmesinden sonra bu konuda adımlar atılabileceği savunulmuştur. İstinafin getirilmesi ile ilgili olumsuz fikirleri olan müellifler ise azınlıktadır⁸¹.

1.6. İSTİNAFIN KONUSU VE MAHİYETİ

Kanun yolunun⁸² konusu, bu yola müracaat eden dava tarafının incelenmesini talep ettiği mahkeme kararıdır. Fakat mahkemelerce verilmiş bütün hükümlere karşı kanun yoluna gidilememektedir. Kanun yoluna başvurunun mümkün olduğu hükümler, yasalar gereğince mahkemelerin son hükümleridir⁸³. Bu hükümler, esasa yönelik kararlar/hükümler ya da usule yönelik son hükümler olabilmektedir. Bu bağlamda ara kararlara karşı yasalar gereğince kanun yoluna gidilemez.

Mahkemelerce verilen son hükümler haricinde ihtiyati önlem ve ihtiyati hacze yönelik olan geçici hukuki koruma kararları için de sadece istinaf yolu olmak üzere kanun yoluna müracaat kabul edilmektedir. Bu konuda temyiz yoluna müracaat kabul edilmemiştir⁸⁴.

İstinaf mahkemeleri hukuk kurallarının somut olaya uygulanmasındaki usulsüzlükten başka, maddi olguların tespit ve takdirine yönelik usulsüzlükleri de incelemektedir. Bu yüzden, istinaf yargı organına ikinci derecede bir olay

⁸⁰Suha Tanrıver., *Adliye Mahkemeleri İle Üst Mahkemelerin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı İle İlgili Bazı Düşünceler, Makalelerim I*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2005. s.57

⁸¹ Baki Kuru, B. 2006b: s. 13-14.

⁸² Saim Üstündağ., *Medeni Yargılama Hukuku*, Cilt I-II, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 4. Bası, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1989.

⁸³Necip Bilge ve Ergun Önen, *Medeni Yargılama Hukuku Dersleri*, 3. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr> Erişim Tarihi:13.02.2016

⁸⁴Hakan Pekcanıtez vd., M., *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku*, 10. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.

mahkemesi adı da verilmektedir. İstinaf mahkemelerinde yasalar gereğince davaya ait maddi olgular tekrar incelenerek denetlenir, tahkikat ve yargılama süreçleri yasalar gereğince birinci derece mahkemelerinde olduğu gibi tekrar gerçekleşir. Bu yönden incelendiğine, hukuk sistemlerinden bazıları o kadar gelişme göstermişlerdir ki birinci derece mahkemelerinde iddia edilmeyen yeni vakıa ve kanıtların ilk kez istinaf mahkemelerinde, örneğin Fransız Hukuku'nda iddia edilmesine dahi izin verilmiştir. Ancak bu durum istinaf mahkemelerinin iş yükünü arttırdığı ve yargılamaların uzun sürmesine sebep olduğu gibi birinci derece mahkemelerini de gereksiz bir derece yargı yeri haline sokabilir; çünkü dava tarafları önemli kanıtlarını daha deneyimli addettikleri istinaf mahkemeleri hâkimlerinin inceleme ve denetlemesine taktim etmek üzere birinci derece yargılamasında saklı tutabilirler⁸⁵.

Hükmün yokluğu durumunda, yani yok hüküm değerindeki kararlara karşı özellikle şekli anlamda bile karar olarak doğmuşsa, yasalar gereğince kanun yoluna gidilmesi gerekmemektedir. Çünkü bu kararlar yoktur; böyle bir kararın kullanılması teşebbüsünde, kararın yokluğunun beyanı ve o süreçteki imkânların değerlendirilmesi yeterli değildir. Etkisiz kararlara karşı ise görünüş itibariyle olsa da mevcut ve en azından uygulanabilmesi teorik olarak mümkün olan kararın varlığından, kanun yoluna başvurulabilir⁸⁶.

İstinaf yolu, tam istinaftan söz edilebilen hukuk sistemlerinde birinci derece mahkemelerince verilen kararlara karşı açılan ve bu kararların hukuka uygunluğunun denetimi yanı sıra, bağlı bulunduğu hukuk sistemince öngörülen sınırlar içerisinde yeni müdafaa ve iddia nedenlerinin ifade edildiği ve yapılan yargılama nihayetinde hukuki ihtilaf ile alakalı yeni bir hükmün alınabildiği bir kanun yoludur. İstinaf aşamasında yeni vakıalar ve delillerin ileri sürülmesi ise ancak tam istinafin varlığındaki düzenlerde mümkün olmaktadır. Türk Hukuk sisteminde yeni vakıa öne sürme hakkının kısıtlandığı “sınırlı istinaf” söz konusudur⁸⁷.

Tam istinafin kabul gördüğü sistemlerde, ikinci derece yargılaması tamamıyla yeni bir usul biçimidir, istinaf mahkemeleri hâkimleri birinci derece mahkemesine bağlı kalmaksızın yargılamaya tekrar yön verirler. Bunun nihayetinde dava

⁸⁵Selçuk Öztekin, Adalet Bakanlığı Üst Mahkemeler Hukuk Komisyonu Tarafından Hazırlanmış Olan Üst Mahkemeler Tasarısı (Bildiri), Yargı Reformu 2000 Sempozyum, İzmir Barosu Yayını, İzmir, 2000. s.104

⁸⁶ Hakan Pekcanitez, H. / Atalay, O / Özkes, M. 2011: 597.

⁸⁷Nevhis Alangoya, vd., N., *Medeni Usul Hukuku Esasları, Genişletilmiş Gözden Geçirilmiş, 7. Baskı*, Beta Yayınları, İstanbul, 2009, s.508

taraflarına birinci derece mahkemeleri huzurunda toplanan dava materyallerini tamamlama ve yenileme imkânı vermektedir. Tam istinaf sisteminde, istinaf mahkemeleri birinci derece mahkemesince verilen kararı hukuk ve usul açısından denetlemekle yetinmez, esas açısından da incelemektedir. Böylece, hukuki uyumsuzluk yenilenmiş olur. Zaten tam istinaf sisteminde hedeflenen, yeni dava materyalleriyle yeni bir sonuca ulaşmaktır. İkinci derece mahkemesi huzurunda yeni materyaller ileri sürülmüş ise istinaf mahkemesince verilen karar birinci derece mahkemesince verilen karara göre farklılık taşımaktadır. Tam istinaf sisteminde istinaf mahkemesince yeni vakıa getirilebilen olay mahkemeleri şeklinde işlemektedir. İstinaf mahkemelerinin bu biçimde düzenlenmesi, yargılamanın yükünün bu mahkemelere yüklenmesine, birinci derece mahkemeleri huzurundaki yargılamaların ise adeta bir hazırlık süreci şeklinde görülmesine sebep olabilir. Son birkaç yılda tam istinaf sisteminin kabul görüldüğü bazı devletlerde, yeni vakıanın beyanı önemli derecede kısıtlandırılarak istinafı hukuki denetim mahkemesi organına daraltma yaklaşımı baş göstermiştir⁸⁸.

Sınırlı istinaf sisteminde istinaf uygulaması, birinci derece mahkemesinin verdiği kararın daha değerli bir mahkemece denetiminden oluşmaktadır. Bu bağlamda istinaf derecesi, birinci derece mahkemesi tarafından yapılan tespitler ile bağlı tutulmakta ve kararı birinci derece mahkemesinin topladığı dava malzemelerine tabi tutulmaktadır. Sınırlı istinaf sisteminin konusu, birinci derece mahkemeleri hâkimlerinin atlama eylemi, yani onun dava malzemelerine ilişkin incelenmesi ve sonunda hukuki standartlara, olgulara atlamasının kanuna uygunluğunu denetlenmesi faaliyetidir. Böyle bir istinaf sisteminde dava malzemelerinin tedarik süreci, ikinci derece yargılamalarda tekrarlanamaz. Yeni olguların sunulması yasağı söz konusu olur⁸⁹.

İstinafın konusu, birinci derece yargılamasının konusundan farklılık göstermektedir. İstinaf mahkemesi; direkt olarak birinci derece mahkemesince görülen davanın konusu ile ilgili değil, birinci derece mahkemelerinin vermiş olduğu kararın iptali veya değiştirilmesi isteği üzerine karar vermektedir. İlk derece mahkemesinde görülen davanın konusunun istinaf mahkemesinin de konusu haline gelmesi için birinci derece mahkemesince verilmiş bir hükmün olması şartı ile istinaf

⁸⁸ A.g.e. s. 508

⁸⁹ A.g.e. s..509

mahkemelerinden bu hükmün değiştirilmesi istenmelidir. Belirtmek gerekmektedir ki birinci derece mahkemesi tarafından verilen kararın ilk olarak kaldırılması ve daha sonra ise değiştirilmesi söz konusu olamaz. İlk derece mahkemesi tarafından verilen karar, istinaf mahkemesinin esasa yönelik kararı ile eş zamanlı bir şekilde kaldırılarak değiştirilir⁹⁰.

İstinaf kanun yolunda temel olan, birinci derece mahkemesinde görülen davanın konusunun birinci derece mahkemesi tarafından hem usuli hem de maddi bağlamda doğru değerlendirilip değerlendirilmediği ve sonuç itibariyle yasaya aykırı olmayan bir karara varılıp varılmadığıdır⁹¹.

1.7. İSTİNAFIN AMACI

Bütün kanun yollarındaki amaç insani sebeplerle yapılması muhtemel usulsüzlüklerin düzeltilmesi işini yerine getirmektir. Her kararın yanlış olması muhtemeldir ya da aleyhine hüküm verilmiş dava tarafınca yanlış olarak nitelendirilebilir. Bu sebeple kanun yolu, aleyhine hüküm verilmiş, başka bir deyişle davanın sonunda haksızlığı ispatlanan dava tarafına, hükmün değiştirilmesi ve lehine hüküm verilmesine hizmet etmektedir⁹². Bu özelliğiyle kanun yolları, dava taraflarının menfaatine hizmet etmektedir. Devlet, yargı görevini üstlenmekle mahkemelerce verilen kararların doğruluğunun bir üst mahkemece denetlenmesini ve böylece halkın yargıya olan güveninin de artmasını sağlar.

Bu bağlamda kanun yolunun başka bir hedefi, hukuk uygulamasında içtihatların gelişimini ve içtihat bütünlüğünü sağlamaktır. İçtihat bütünlüğünün sağlanması ve hukukun tek düze bir şekilde uygulanması, dava taraflarının menfaatinden ziyade kamu yararı içindir. Bu iki amacın üstünlük karşılaştırması söz konusu değildir. Başka bir deyişle bu amaçlar birbiriyle çelişmemektedir⁹³.

İstinafin kapsamı, kendi tarihi içerisinde ve devletten devlete farklılık göstermektedir. Türk Hukukundaki istinafin amacı ve işlevi, temelde modern hukuk

⁹⁰ Tolga Akkaya,, *Medeni Usul Hukukunda İstinaf*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s.92

⁹¹ Murat Ö. Çiftçi, *Medeni Yargılama Hukukunda İstinaf*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011, s.55

⁹² Mustafa R. Belgesay, 1939, s. 349-350.

⁹³ Hakan Pekcanitez, H. / Atalay, O / Özkes, M. 2011, s. 597.

yapısının varabildiği son aşamadan farklı olmamaktadır. İstinaf, birinci derece mahkemesince verilen son hükümlerine karşı müracaat edilen bir kanun yoludur. Asıl işlevi, birinci derece mahkemesince verilen kararı maddi ve hukuki açıdan inceleyerek denetlemek ve varsa noksanlık ya da hataları gidererek gerektiğinde uyuşmazlıkların esasları ile ilgili yeni bir karar vermektir⁹⁴.

İstinaf incelemesinin kapsamına yönelik olan kararlar da istinafin yalnızca tekrar yargılama amacına yönelmediğini ortaya koymaktadır. İstinaf mahkemesinin bütünüyle yeni bir yargılama yapıp yapmayacağına ya da birinci derece mahkemelerinin vakıa tespitleri ile bağıllığının olup olmadığına yönelik kanunda açık hüküm yoktur⁹⁵. Bunun yanı sıra; istinaf aşamasında karşı dava açılmayacağı, davaya katılma talebinde bulunulamayacağı, davanın ıslah edilemeyeceği, yasalar gereği davaların birleştirilmesinin talep edilemeyeceği, bölge adliye mahkemesi tarafından resen dikkate alınması gerekenler haricinde birinci derece mahkemelerinde dermeyan edilmeyen müdafaa ve iddiaların dinlenmeyeceği ve yeni delillerin kabul edilmeyeceği kararı barizdir⁹⁶. Bölge adliye mahkemeleri, iddia ve müdafaanın değiştirilmesi yasağını resen dikkate alacağı için, dava tarafları birinci derece mahkemelerinde sunmadıkları müdafaa ve iddia sebeplerini, karşı dava tarafının muvafakatiyle bile sunamayacaktır⁹⁷.

Dava taraflarının istinafta yapabilecekleri, önemli derecede kısıtlandığından, istinafta tamamiyle yeni bir yargılama yapıldığını ya da birinci derece yargısının olduğu gibi yinelendiğini söylemek yanlıştır. Bölge adliye mahkemesince istinaf incelemesi ve denetlemesini hukuki ve maddi sorunlar konusunda birlikte yürütülmesinin yanı sıra, bu sistem birinci derece yargısının tekrar ve bütünüyle yineleneyeceği anlamını taşımamaktadır. İstinafin temel amacı; birinci derece mahkemesince verilen kararları maddi ve hukuki yönden denetleyerek incelemek, bu süreçte saptanan eksikleri ve usulsüzlükleri gidermektir. İstinaf incelemesi; birinci derece yargısının usulüne uygunluğunu, vakıaların doğru ve eksiksiz olarak tespit edilip edilmediğini, uygulanan hukukun doğru olup olmadığını kapsar. Bu şekilde yargılama süreci ve kararın doğruluğu hakkında daha çok güven sağlanmaktadır⁹⁸.

⁹⁴ Tolga Akkaya, 2009, s.78.

⁹⁵ A.g.e. s.79.

⁹⁶ T. C. Adalet Bakanlığı, 2008, HMK m. 357, 1.

⁹⁷ A.g.e. s.308.

⁹⁸ Tolga Akkaya,2009, s.79.

Doğın hukuki uyuşmazlığın, her iki dava tarafını ve hatta kamuyu üst seviyede bütünüyle tatmin edecek bir biçimde çözüme kavuşturulması esas alınmalı ve yargılamaların hedefi de budur. Bu anlayış, esas olarak hukukun amacıyla da örtüşmektedir⁹⁹.

1.8. İSTİNAF SİSTEMİNE EGEMEN OLAN İLKELER

5236 sayılı Kanun'un Genel Gerekçesinden de anlaşılacağı gibi 5236 sayılı Kanun'la kabul edilmiş olan ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu kararları kapsanan istinaf yolu klasik istinaf olmayıp, dar anlamda istinaf¹⁰⁰ yoludur. Kısaca istinaf mahkemeleri, her olayda muhakkak birinci derece mahkemesince yapılan bütün yargılamayı yinelemeyecektir. Bunun uygulamadaki anlamı şudur: İstinaf mahkemeleri bazı davalarda, günümüzde olduğu üzere Yargıtay gibi hukuki denetim yargı organı (adeta temyiz derecesi) olarak icra olunacaktır.

5236 sayılı Kanun Genel Gerekçesi ile Türk kanun koyucunun istinaf yolu icrasında Tablo 1'deki ilkelere hareket ettiği saptanmaktadır:

⁹⁹ Ejder Yılmaz, 2005, s.15.

¹⁰⁰ Tolga Akkaya, 2009, s.105.

Tablo 2: İSTİNAF SİSTEMİNE EGEMEN OLAN İLKELER¹⁰¹

<i>1) İlk derece mahkemesi kararının usul ve esas yönünden hukuka uygunluğunun tespiti halinde, yeniden yargılama yapılmaksızın, istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilecektir.</i>
<i>2) Yargılamada eksiklik bulunmamakla beraber, kanunun olaya uygulanmasında hata edildiği saptandığında, bu durum yeniden yargılama yapılmasını gerektirmiyorsa, istinaf mahkemesi, ilk derece mahkemesi kararını düzelterek onayacaktır. Kararın gerekçesinde hata edilmesi durumunda da bu kural uygulanacaktır.</i>
<i>3) Yargılamada bulunan eksikliklerin duruşma yapılmaksızın tamamlanabilecek nitelikte bulunması durumunda, istinaf mahkemesi bunların tamamlanmasını takiben yeniden esas hakkında karar verecektir.</i>
<i>4) İstinaf mahkemelerinin miktar veya değeri istinaf sınırını (HMK m. 341, 2) geçmeyen davalarda vereceği kararlar kesindir; yani istinaf mahkemesinin verdiği bazı kararlara karşı temyiz yolu kapalıdır. Bu husus Yargıtay'ın gerçek işlevine kavuşmasını temin bakımından önemlidir. Eğer böyle bir hüküm olmasa idi, Yargıtay yine aşırı iş yükü altında kalmaya devam eder ve bu sakınca işlevini yerine getirmesine engel olurdu.</i>
<i>5) İstinaf mahkemesi, ancak maddi hukuk veya usul hukukunda yer alan kamu düzenine ilişkin hükümlere aykırılık oluşturan bazı hallerde, ilk derece mahkemesinin kararını kaldırarak yeniden yargılama yapılması için dosyayı yargı çevresinde uygun göreceği başka bir mahkemeye ya da görevli ve yetkili mahkemeye gönderecektir.</i>
<i>6) İstinaf mahkemesi, yeniden yargılama yapılmadan sonuca ulaşılmasına olanak bulunmayan durumlarda, kuşkusuz davaya başından itibaren bakarak karar verebilecektir.</i>
<i>7) İstinaf mahkemelerinde bazı işlemlerin yapılması söz konusu olmayacaktır. Bu çerçevede istinaf mahkemesinde karşı dava açılmayacak, davaya katılma isteminde bulunulamayacak, ıslah ve davaların birleştirilmesi istenemeyecek, yeni delil ileri sürülemeyecek, ilk derece mahkemesinde ileri sürülmemeyen iddia ve savunmalar dinlenmeyecek, bu mahkemeler için yetki sözleşmesi yapılamayacaktır.</i>

Yukarıdaki ilkelerden de anlaşılacağı üzere; Türkiye Hukukunun kabul gördüğü istinaf yolu, basit anlamıyla istinaf yoludur. Bunun sebebi, davaların uzun sürmesinin önlenmesidir. Kabul görülen bu şekliyle yargılamanın “maddi gerçeğin ortaya çıkarılması” biçimindeki hedef ile “yargılamanın makul süre içinde bitirilmesi” ilkesinin dengede tutulması istenmiştir¹⁰².

¹⁰¹ Baki Kuru, ve Arslan, R. Yılmaz, E. 2009: 607; Yılmaz, E. 2005: 56-57; Umar, Bilge, 2011: 995-996.

¹⁰² A.g.e. s.53.

2. BÖLÜM

6545 SAYILI KANUN İLE BÖLGE İDARE MAHKEMELERİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER VE MUKAYESELİ HUKUKTA İSTİNAF

2.1. BÖLGE İDARE MAHKEMELERİNDEKİ DEĞİŞİKLİKLER

İdari yargı sisteminde 3 ayrı yargı organı vardır. İdari yargıda birinci derece yargı organları Vergi Mahkemesi ve İdare Mahkemesi ile bazı durumlarda Danıştay'dır. Vergi ve idare Mahkemesinin bir üst yargı organı olarak Bölge İdare Mahkemesi mevcuttur. Bölge İdare Mahkemeleri bir tür ara yargı yeri görevindedir.

Bu yargı organları; 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun'da¹ oluşturulmuştur.

İdari yargı düzeninde en üst yargı organı Danıştay'dır. Danıştay, 2575 sayılı Danıştay Kanun'unda² oluşturulmuştur.

6545 sayılı kanun ile Bölge İdare Mahkemelerinde değişikliğe gidilmiştir. Konuyla ilgili olarak 6545 sayılı kanun gerekçesinde³ Tablo 2'deki açıklamalar bulunmaktadır:

¹ Resmi Gazete, S. 17580, 20.01.1982

² A.g.e. s.17580

³ www2.tbmm.gov.tr

Tablo 3: 6545 SAYILI KANUN GENEL GEREKÇESİ

<i>(...) idare ve vergi mahkemelerinin nihai karara bağladığı dosya toplamının yaklaşık yüzde yetmişi Danıştay’da yüzde otuzu ise bölge idare mahkemelerinde denetlenmektedir. Anılan iş yükü sebebiyle Danıştay’a gelen dosyaların kesinleşme süresi uzamaktadır. Bu bağlamda, idari yargıda istinaf kanun yolunun getirilmesi konusu öteden beri yargı paydaşları arasında tartışılmaktadır.</i>
<i>(...) Tasarıyla bölge idare mahkemeleri istinaf mercii olarak yapılandırılmaktadır.</i>
<i>(...) istinaf mahkemelerince karara bağlanacak konulardan hangisinin temyiz yolu ile Danıştay’a gideceği belirlenmekte olup, bu maddede tahdidi olarak sayılan bu konular dışındaki davaların bölge idare mahkemelerinde istinaf incelemesi neticesinde kesinleşmesi öngörülmektedir. Böylece, Danıştay’ın temyizen karara bağladığı iş yükünün yaklaşık yüzde seksen oranında azaltılarak Danıştay’ın içtihat mahkemesi rolünün güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.</i>

Yapılan değişiklikler neticesinde iki dereceli olan idari yargı düzeni üç dereceli duruma getirilmiştir. Daha önceki düzende, Bölge İdare Mahkemesi; Vergi Mahkemesi, İdare Mahkemesi ve Danıştay arasında bir ara/yarı derece konumundayken mevcut düzende, Bölge İdare Mahkemesi ikinci derece yargı organı (istinaf yargı organı) şeklinde düzenlenmiştir. Yukarıda bulunan kanun gerekçesindeki açıklamalarda görüleceği gibi bu şekilde tekrar düzenlenmenin gerekçesi, Danıştay’ın iş yükünün hafifletilmesi ve böylece dava sürelerini kısaltmaktır.

2.1.2. Bölge İdare Mahkemeleri

6545 sayılı kanun ile 2576 sayılı kanunda yapılmış olan değişiklikler sonucunda Bölge İdare Mahkemesi’nin yapısı ve yetkisi değiştirilmiştir. 2576 sayılı kanunun üçüncü maddesinde bölge idare mahkemesi,

“1. Bölge idare mahkemeleri, bölge idare mahkemesi başkanı ile iki üyeden oluşur. (...)”

olarak düzenlenmişken, 6545 sayılı kanundaki değişiklikler ile Tablo 3’de gösterildiği gibi değişikliğe gidilmiştir⁴:

⁴ 2576 sayılı kanun, m.3

Tablo 4: 2576 SAYILI KANUN, M. 3

<i>1. Bölge idare mahkemeleri, başkanlık, başkanlar kurulu, daireler, bölge idare mahkemesi adalet komisyonu ve müdürlüklerden oluşur.</i>
<i>2. Bölge idare mahkemelerinde biri idare diğeri vergi olmak üzere en az iki daire bulunur. Gerekli hâllerde dairelerin sayısı, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca artırılıp azaltılabilir.</i>
<i>3. Dairelerde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur.</i>
<i>4. Bölge idare mahkemesi başkan ve üyeliklerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca atama yapılır.</i>

Bölge idare mahkemesinin yetkisi, kanuna eklenen 3/A; bölge idare mahkemesi başkanının yetkileri, 3/B; bölge idare mahkemesi başkanlar kurulu, 3/C; dairelerin yetkileri, 3/D; bölge idare mahkemesi başkanı, daire başkanları ve üyelerin nitelikleri ve atanmaları kararları, 3/E; toplantı ve karar hükümleri 3/F; bölge idare mahkemesi adalet komisyonuna ilişkin kararlar, 3/G; müdürlüklere ilişkin kararlar ise 3/H maddeleri ile yapılanmıştır.

Tablo 5: 2576 sayılı kanun, m. 3/A

<i>“Bölge idare mahkemelerinin görevleri şunlardır:</i>
<i>a) İstinaf başvurularını inceleyip karara bağlamak.</i>
<i>b) Yargı çevresindeki idare ve vergi mahkemeleri arasında çıkan görev ve yetki uyuşmazlıklarını kesin karara bağlamak.</i>
<i>c) Diğer kanunlarla verilen görevleri yapmak.”</i>

Bölge İdare Mahkemesinin yetkileri bu madde ile tekrar düzenlenerek; daha öncesinde bölge idare mahkemesinin yetkileri (mülga) sekizinci maddede, bölge idare mahkemesi başkanının yetkileri ise (mülga) dokuzuncu maddede bulunmaktaydı. 6545 sayılı kanun ile yürürlükten kaldırılan sekizinci madde Tablo 5'teki gibidir:

Tablo 6: 6545 sayılı kanun ile yürürlükten kaldırılan sekizinci madde

<i>“Bölge İdare Mahkemelerinin görevleri:</i>
<i>Madde 8 – Bölge İdare mahkemeleri;</i>
<i>a) Yargı çevresindeki idare ve vergi mahkemelerinde tek hâkim tarafından 7’nci madde hükümleri uyarınca verilen kararları itiraz üzerine inceler ve kesin olarak hükme bağlar.</i>
<i>b) Yargı çevresindeki idare ve vergi mahkemeleri arasında çıkan görev ve yetki uyuşmazlıklarını kesin karara bağlar,</i>
<i>c) Diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirir.” (2576 sayılı kanun, mülga m.8).</i>

6545 sayılı kanun ile gelen değişiklikler neticesinde bu yetkiler Bölge İdare Mahkeme Daireleri’nce icra olunmaktadır.

2.1.3. Bölge İdare Mahkemesi Başkanı ve Başkanlar Kurulu

Bölge İdare Mahkemesi Başkanının yetkileri Kanun’un 3/B maddesinde Tablo 6’teki gibi karara bağlanmıştır⁵:

⁵ 2576 sayılı kanun, m.3/B

Tablo 7: 2576 SAYILI KANUN, M.3/B

a) <i>Mahkemeyi temsil etmek.</i>
b) <i>Bölge idare mahkemesi başkanlar kuruluna ve adalet komisyonuna başkanlık etmek, alınan kararları yürütmek.</i>
c) <i>Bölge idare mahkemesi dairelerinden birine başkanlık etmek.</i>
d) <i>Mahkemenin uyumlu, verimli ve düzenli çalışmasını sağlamak ve bu yolda uygun göreceği önlemleri almak.</i>
e) <i>Bölge idare mahkemesinin genel yönetim işlerini yürütmek.</i>
f) <i>Bölge idare mahkemesi memurlarını denetlemek.</i>
g) <i>Dairelerin benzer olaylarda kesin olarak verdikleri kararlar arasındaki uyuşmazlığın giderilmesi için başkanlar kuruluna başvurmak.</i>
h) <i>Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.</i>

Yukarıda sayılan yetkiler esas olarak idari nitelikte yetkililerdir. Ancak, (g) bendindeki yetki adli nitelikte olmakta ve bu tür uyuşmazlıklara ilişkin son hüküm verilmesi adına öngörülmüş olan işlem süreci bölge idare mahkemeleri başkanlarınca başlatılır. Bu konuya ilişkin düzenlemeler 2576 sayılı kanunun 3/C maddesi, 4/c bendinde bulunmaktadır. Bu durumda, daireler tarafından verilmiş istinaf hükümleri ya da diğer hükümler arasında oluşan uyuşmazlıklar son çözüm adına Danıştay'a gönderilmektedir.

Bölge idare mahkemesinin başkanlar kurulunun yapısı ve yetkileri ise Tablo 7'deki gibidir⁶:

⁶ 2576 sayılı kanun, m.3/C

Tablo 8: 2576 SAYILI KANUN, M.3/C

1. Bölge idare mahkemesi başkanlar kurulu, bölge idare mahkemesi başkanı ile daire başkanlarından oluşur.
2. Bölge idare mahkemesi başkanının bulunmadığı hâllerde kurula daire başkanlarından en kıdemli olan başkanlık eder.
3. Daire başkanının mazereti hâlinde, o dairenin en kıdemli üyesi kurula katılır.
4. Bölge idare mahkemesi başkanlar kurulunun görevleri şunlardır: a) Gelen işlerin yoğunluğu ve niteliği dikkate alınarak ihtisaslaşmayı sağlamak amacıyla, bölge idare mahkemesi daireleri arasındaki iş bölümünü belirlemek, daireler arasında çıkan iş bölümü uyumsuzluklarını karara bağlamak. b) Hukuki veya fiili nedenlerle bir dairenin kendi üyeleriyle toplanamadığı hâllerde ilgisine göre diğer dairelerden üye görevlendirmek. c) Benzer olaylarda, bölge idare mahkemesi dairelerince verilen kesin nitelikteki kararlar arasında veya farklı bölge idare mahkemeleri dairelerince verilen kesin nitelikteki kararlar arasında aykırılık veya uyumsuzluk bulunması hâlinde; resen veya ilgili bölge idare mahkemesi dairelerinin ya da istinaf yoluna başvurma hakkı bulunanların bu aykırılığın veya uyumsuzluğun giderilmesini gerekçeli olarak istemeleri üzerine, istemin uygun görülmesi hâlinde kendi görüşlerini de ekleyerek Danıştay Başkanlığına iletmek. d) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.
5. Dördüncü fıkranın (c) bendine göre yapılacak talepler hakkında 6/1/1982 tarihli ve 2575 sayılı Danıştay Kanununun 39 uncu ve 40'ıncı maddeleri uygulanır.
6. Başkanlar Kurulu eksiksiz toplanır ve çoğunlukla karar verir. Oyların eşitliği hâlinde başkanın bulunduğu taraf çoğunluğu sağlamış sayılır.

Bu hükme göre, Bölge İdare Mahkemesi Başkanlar Kurulunun yargılama yetkisi yoktur. Fakat yargılama sürecine yönelik diğer yetkileri icra etmektedir.

2.1.4. Bölge İdare Mahkeme Daireleri

Bölge İdare Mahkemeleri yapılanması içinde yargılama, dairelerin yetkisindedir.

Bölge İdare Mahkeme Dairelerinin yetkileri Tablo 8'deki gibidir⁷:

Tablo 9: 2576 sayılı kanun, m.3/D

a) İlk derece mahkemelerince verilen ve istinaf yolu açık olan nihai kararlara karşı yapılan istinaf başvurularını inceleyerek karara bağlamak.
b) İlk derece mahkemelerince yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlara karşı yapılan itirazları inceleyerek karara bağlamak.
c) Yargı çevresi içinde bulunan ilk derece mahkemeleri arasındaki görev ve yetki uyuşmazlıklarını çözmek.
d) Yargı çevresi içinde bulunan yetkili ilk derece mahkemesinin bir davaya bakmasına fiili veya hukuki bir engel çıktığı veya iki mahkemenin yargı çevresi sınırlarında tereddüt edildiği veya iki mahkemenin de aynı davaya bakmaya yetkili olduklarına karar verdikleri hâllerde; o davanın bölge idare mahkemesi yargı çevresi içinde bulunan başka bir mahkemeye nakline veya yetkili mahkemenin tayinine karar vermek.
e) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

Bölge İdare Mahkeme Daireleri, istinaf müracaatlarını ve birinci derece mahkemelerinin verdiği yürütmeyi durdurma hükümlerine karşı itirazları inceleyerek hükme bağlamaktadır. Bunun dışında, kendi yargı alanı içindeki birinci derece mahkemesinin görev yetki uyuşmazlıkları bölge idare mahkemeleri dairelerince giderilir.

Bölge idare mahkemeleri dairelerinde hükümler çoğunluk ile verilmektedir⁸:

⁷ 2576 sayılı kanun, m.3/D

⁸ 2576 sayılı kanun, m.3/F

Tablo 10: 2576 sayılı kanun, m.3/F

<i>1. Her daire, bir başkan ve iki üyenin katılımıyla toplanır. Görüşmeler gizli yapılır, kararlar çoğunlukla verilir.</i>
<i>2. Hukuki veya fiili nedenlerle bir daire toplanamazsa, başkanlar kurulunun kararıyla diğer dairelerden; bu da mümkün olmazsa, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca diğer bölge idare mahkemelerinden yetkili olarak görevlendirilen üyelerle eksiklik tamamlanır.</i>
<i>3. Daire başkanının hukuki veya fiili nedenlerle bulunamaması hâlinde dairenin en kıdemli üyesi daireye başkanlık yapar.</i>

2.1.5. Bölge İdare, İdare ve Vergi Mahkemelerinin Yargı Çevreleri

Tablo 11: Bölge İdare Mahkemeleri

	MERKEZ		
1	ADANA	1	MERSİN-HATAY-OSMANİYE
2	ANKARA	1	-
3	ANTALYA	1	BURDUR-İSPARTA
4	AYDIN	2	MUĞLA
5	BURSA	1	BALIKESİR-YALOVA
6	DENİZLİ	1	AFYONKARAHİSAR
7	DİYARBAKIR	3	MARDİN-SİRT-ŞIRNAK-BATMAN
8	EDİRNE	2	ÇANAKKALE-KIRKLARELİ-TEKİRDAĞ
9	ERZURUM	3	AĞRI-ARTVİN-KARS-IĞDIR-ARDAHAN
10	ESKİŞEHİR	1	BİLECİK-KÜTAHYA
11	GAZİANTEP	2	ADİYAMAN-KAHRAMANMARAŞ-ŞANLIURFA-KİLİS
12	İSTANBUL	1	-
13	İZMİR	1	-
14	KAYSERİ	2	NEVŞEHİR-YOZGAT-KIRŞEHİR
15	KIRIKKALE	1	ÇORUM
16	KONYA	1	NİĞDE-AKSARAY-KARAMAN
17	MALATYA	1	ELAZIĞ-TUNCELİ-BİNGÖL
18	MANİSA	2	UŞAK
19	MERSİN	1	*
20	MUĞLA	-	*
21	ORDU	3	GİRESUN
22	SAKARYA	2	KOCAELİ-BOLU-DÜZCE
23	SAMSUN	1	AMASYA-SİNOP
24	SİVAS	3	ERZİNCAN-TOKAT
25	ŞANLIURFA	-	*
26	TRABZON	2	RİZE-GÜMÜŞHANE-BAYBURT
27	VAN	3	MUŞ-HAKKÂRİ-BİTLİS
28	ZONGULDAK	2	KASTAMONU-BARTIN-KARABÜK-ÇANKIRI
* MERSİN, MUĞLA, ŞANLIURFA Bölge İdare Mahkemeleri faal değildir.			

Tablo 12: İDARE MAHKEMELERİ

	MERKEZ	BÖLGE	YARGI ÇEVRESİ
1	ADANA	1	OSMANİYE
2	AFYONKARAHİSAR	1	-
3	AKSARAY	2	NİĞDE
4	ANKARA	1	-
5	ANTALYA	1	-
6	AYDIN	2	-
7	BALIKESİR	2	-
8	BURSA	1	YALOVA
9	ÇANAKKALE	1	-
10	ÇORUM	1	-
11	DENİZLİ	1	-
12	DİYARBAKIR	3	SİİRT-BATMAN
13	EDİRNE	2	KIRKLARELİ
14	ELAZIĞ	1	TUNCELİ-BİNGÖL
15	ERZURUM	3	AĞRI-ARTVİN-KARS-IĞDIR- ARDAHAN
16	ESKİŞEHİR	1	BİLECİK-KÜTAHYA
17	GAZİANTEP	2	KAHRAMANMARAŞ-KİLİS
18	HATAY	2	-
19	ISPARTA	2	BURDUR
20	İSTANBUL	1	-
21	İZMİR	1	-
22	KASTAMONU	3	ÇANKIRI
23	KAYSERİ	2	NEVŞEHİR
24	KIRIKKALE	1	-
25	KOCAELİ	1	-
26	KONYA	1	KARAMAN
27	KÜTAHYA	-	*
28	MALATYA	1	-
29	MANİSA	2	UŞAK
30	MARDİN	3	ŞIRNAK
31	MERSİN	1	-
32	MUĞLA	1	-
33	ORDU	3	GİRESUN
34	RİZE	2	-
35	SAKARYA	2	BOLU-DÜZCE
36	SAMSUN	1	AMASYA-SİNOP
37	SİVAS	3	ERZİNCAN
38	ŞANLIURFA	-	ADIYAMAN
39	TEKİRDAĞ	2	-
40	TOKAT	3	-
41	TRABZON	2	GÜMÜŞHANE-BAYBURT
42	VAN	3	MUŞ-HAKKÂRİ-BİTLİS
43	YOZGAT	2	KIRŞEHİR
44	ZONGULDAK	2	BARTIN-KARABÜK

Tablo 13: Vergi Mahkemeleri

	MERKEZ	BÖLGE	YARGI ÇEVRESİ
1	ADANA	1	OSMANİYE
2	ANKARA	1	-
3	ANTALYA	1	BURDUR-İSPARTA
4	AYDIN	2	MUĞLA
5	BALIKESİR	1	-
6	BURSA	1	YALOVA
7	ÇORUM	3	-
8	DENİZLİ	1	AFYONKARAHİSAR
9	DİYARBAKIR	3	MARDİN-SİİRT-ŞIRNAK-BATMAN
10	EDİRNE	2	KIRKLARELİ-ÇANAKKALE
11	ERZURUM	3	AĞRI-ARTVİN-KARS-IĞDIR-ARDAHAN
12	ESKİŞEHİR	1	BİLECİK-KÜTAHYA
13	GAZİANTEP	2	ADİYAMAN-KAHRAMANMARAŞ-ŞANLIURFA-KİLİS
14	HATAY	2	-
15	İSTANBUL	1	-
16	İZMİR	1	-
17	KAYSERİ	2	NEVŞEHİR-YOZGAT-KIRŞEHİR
18	KIRIKKALE	1	ÇORUM
19	KOCAELİ	2	-
20	KONYA	1	NİĞDE-AKSARAY-KARAMAN
21	MALATYA	1	TUNCELİ-BİNGÖL-ELAZIĞ
22	MANİSA	2	UŞAK
23	MERSİN	1	-
24	MUĞLA	-	*
25	ORDU	3	GİRESUN
26	SAKARYA	2	BOLU-DÜZCE
27	SAMSUN	1	AMASYA-SİNOP
28	SİVAS	3	ERZİNCAN-TOKAT
29	ŞANLIURFA	-	*
30	TEKİRDAĞ	2	-
31	TRABZON	2	RİZE-GÜMÜŞHANE-BAYBURT
32	VAN	3	MUŞ-HAKKÂRİ-BİTLİS
33	ZONGULDAK	2	KASTAMONU-BARTIN-KARABÜK-ÇANKIRI
* MUĞLA, ŞANLIURFA Vergi Mahkemeleri faal değildir.			

2.3. MUKAYESELİ HUKUKTA İSTİNAF

Aşağıda istinafin çeşitli devletlerdeki uygulaması açısından bir fikir edinilmesi amacıyla, bazı devletlerdeki istinaf sistemi ile ilgili genel bilgiler mevcuttur. Bu bilgiler, genel çerçeve niteliğinde olmakta ve her devletteki sistemin bütün ayrıntılarını kapsamamaktadır.

İstinafa yönelik yabancı hukuk yapıları araştırıldığında; Hollanda haricindeki birçok Avrupa devletinin medeni usul hukuklarında, 90'lı yılların başlarından itibaren istinaf yapısını kısıtlamak ve birinci derece mahkemesinin rolünü arttırmak amacıyla değişikliklere gidildiği tespit edilmektedir⁹.

2.3.1. İsveç Hukukunda İstinaf

İsveç'te Anayasa ile bağımsızlıkları güvenceye alınan mahkemeler özel ve genel mahkemeler olarak ikiye ayrılır. İki adet genel mahkeme yapılanması bulunmaktadır ve biri genel idari mahkemeler diğeri de genel adli mahkemelerdir. Genel idare mahkemeleri toplum otoritesi ile bireyler arası davalara bakarken, genel adli mahkemeler ise hukuk ve ceza davalarıyla ilgilenirler. Bunların dışında ayrıca özel mahkemeler bulunmaktadır ve özel mahkemeler ise İşçi Mahkemeleri, Pazar Mahkemeleri, Patent Mahkemeleri ve Toprak Mahkemeleridir¹⁰.

İsveç'in genel adli mahkemelerinin üç kademeli bir yargı yapısı bulunmaktadır ve ilk kademesi birinci derece mahkemelerinden (yerel mahkemelerden) oluşmaktadır. İkinci kademesi de istinaf mahkemelerinden, son kademesi ise Yüksek Mahkemeden oluşmaktadır.

Yerel mahkemeler birinci derece mahkemeleridir. İsveç'te büyüklükleri çeşitli olmak üzere 56 yerel mahkeme vardır. Yerel mahkemelerce verilen kararlara karşı mevcutta var olan 6 adet istinaf mahkemesine gidilebilmektedir. Yerel mahkemelerce verilen ara kararlar, son kararlar ile geçici önlemler aleyhine istinaf yoluna müracaat mümkün olmakta ve karar verildikten sonra üç hafta içerisinde istinaf yoluna müracaat edilmelidir. Bu süre zarfında yapılmayan müracaatlar reddedilmekte ve buna karşı da istinaf yolu açıktır. İstinaf yolunun açık olduğu hükümler, Ulusal Sigorta Yasası ve her yıl için belirlenmiş miktarı aşan hükümlerdir. Bu miktarı aşmayan davalar söz konusu ise istinaf incelemesinin yapılması izne bağlıdır. Bu izin, kanun uygulaması konusunda istinaf mahkemesinin vereceği kararın önemli olduğu durumlarda ve yerel mahkemece verilen kararın değiştirilmesi için sebeplerin tespit edilmesi ile diğer olağan dışı durumlarda mümkündür.

⁹İrem Berksoy,, *Kanun yoluna Başvurunun İcraya Etkisi*, Legal Hukuk Dergisi, Haziran, Y: 5, 2007, s.54

¹⁰ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007: 10-11.

İstinaf yoluna müracaat eden dava tarafı; kararda değişiklik gerektiren hususları ve bu hususların gerekçelerini, sunacağı delilleri ve nedenlerini de açıkça ifade etmelidir. Bu hususlardaki eksikliklerin giderilmesi için dava tarafına süre tanınır, uyulmaması durumunda ise istinaf müracaatı geçersiz kılınır. İstinaf dilekçesi karşı dava tarafına tebliğ edilir, karşı dava tarafının da istinafta bulunma hakkı vardır¹¹.

İstinaf mahkemesinde esas duruşma hazırlığı yazılı olarak yapılmaktadır. Esas duruşma sözlü yapılmaktadır. Ancak; başvuruyu yapan dava tarafının iddiası kabul edildiği takdirde, istinafin dayanaksız olduğu açıkça saptanırsa, dava taraflarınca yargılamanın duruşma yapılmadan görülmesi talep edilirse, dava miktar olarak istinaf sınırı altındaki davalardansa ya da esas duruşmanın gereksizliği açıkça ortadaysa, istinaf mahkemeleri duruşma yapmaksızın hüküm verebilmektedir.

Yasa gereği istinaf mahkemesine yeni vakıa, kanıt ya da şart getirilememektedir. Bu kural kati bir kuraldır ve sebebi, davanın birinci derece mahkemelerinde görülmesini vurgulamaktır. Yani dava tarafı davayı açarken delil ve vakıaları ayrıntılı bir şekilde inceleyerek yerel mahkemeye takdim etmelidir. Bu, usule uygun bir savunmaya hazırlanmanın bir güvencesi olması gibi usul ekonomisi için de bir gerekliliktir. Yeni delillerin sunulması durumunda bunların analizinin kolay olduğu bilinse de genellikle yeni vakıaların analizi zor olmaktadır. Dava taraflarının birinci derece mahkemesine sunmuş olduklarının yorumlanması ve istinaf mahkemelerinde söyleyecekleri ile karşılaştırılması gerekecektir. Dava tarafları anlaşılarak dahi yeni delil ve vakıa getirememektedirler. Ancak yeni delil ve vakıaların getirilememesi kuralının istisnaları söz konusudur. Gerçeği bulma hedefinin esas olduğu davalarda (ceza davaları ve aile hukukuna ilişkin davalar) dava taraflarınca yeni vakıa, delil ve şartlar getirilebilmektedir.

2.3.2. Alman Hukukunda İstinaf

Bir Anayasa Mahkemesi'ne sahip olan Almanya'nın genel mahkemeleri ceza ve hukuk davalarına bakmaktadır. Genel mahkemeler dışında sosyal güvenlik, iş, vergi davaları ve idari davalara bakan ilgili yargı yerleri bulunmaktadır.

¹¹ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007, s.11.

Alman hukuk yargılama sistemi dört dereceli sisteme tabi olup, sırasıyla yerel mahkemeler (sulh mahkemeleri), eyalet mahkemeleri (asliye mahkemeleri), istinaf mahkemeleri (yüksek eyalet mahkemeleri) ve Federal Mahkeme bulunmaktadır¹².

İlk derece mahkemelerince verilen son kararlara (hükümlere) karşı istinaf yoluna gidilebilmektedir. Ancak birinci derece mahkemelerinin son kararları öncesinde verdiği kararları (çoğunlukla usule ilişkin konularda) için yasalar gereği itiraz yoluna gidilebilmektedir. İtirazın uygulanması da istinaf yargılamasına benzemektedir, fakat nispeten az biçimseldir. Kanun koyucu tarafından bu kararlara karşı itiraz kanun yolu kısıtlanmış ise istinaf yoluna başvurulabilir. Alman hukukunda bütün son hükümlere karşı istinaf kanun yolu açık olmaktadır¹³. Fakat miktar ve değeri 600 Euro'dan az olan davalarda izine tabi olup, birinci derece mahkemesince verilen izin üzerine istinafa gidilebilmektedir. İstinaf mahkemesi; eyalet mahkemesinden istinafa müracaat edilen bütün kararları ve uluslararası hukuka yönelik ve yerel mahkemelerin aile hukukuna yönelik bütün kararlarını denetlemektedir, asliye mahkemesi ise yerel mahkemelerden istinafa müracaat edilen diğer bütün kararları denetlemektedir. İstinafa müracaat süresi bir aydır. Fakat bu hükmün sonrasında tamamlayıcı bir hüküm ile karar tamamlanır ise istinafa müracaat süresi tekrar başlamaktadır. İstinaf istemi bir dilekçe ile başlamakta ve bu istemde gerekçe belirtilmelidir¹⁴.

Diğer kanun yolları gibi istinaf yoluna müracaat için de bu konudaki talebin kabulü kayda değer ve haklılık içermelidir. İlk derece mahkemelerince verilen bir hükme karşı kanun yoluna müracaatın kabul için kayda değer sayılabilmesi özellikle, o hükme karşı istinaf yoluna müracaatın aleni olması şarttır. Bunun haricinde, ayrıca kanun yoluna müracaat etmek isteyen dava tarafının bu hükümden ötürü bir zarara uğramış olması ve usulsüzlüğün değerinin belli bir miktarın üzerinde olması gerekmektedir. Son olarak, kanun yolu isteğinin kanunda belirtildiği gibi uygun ve süresi içerisinde yapılması ve gerekçelendirilmesi gerekmektedir¹⁵. İstinaf mahkemesi bütün bu şartların yerine getirilip getirilmediğini denetlemekle yükümlüdür. Şartlardan biri dahi eksik ise istinaf talebi ret olunur¹⁶.

¹² T.C. Adalet Bakanlığı, 2007: 12.

¹³ Nevhis Alangoya, Y. Yıldırım, K. , Deren-Yıldırım, N. 2009: 518.

¹⁴ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007: 13.

¹⁵ Ercan, İ. 2001: 691-697.

¹⁶ Kamil yıldırım,, *Alman Medeni Usul Kanunu*, AD, Ocak, 2000 s.2

İstinafın gerekçelendirme işlemi, istinaf dilekçesiyle birlikte ya da ayrı bir dilekçe ile yapılabilmektedir. İstinafın gerekçelendirme işlem süresi iki ay olmaktadır. Kanun gerekçelendirmesi talebinin bazı belirlenmiş hususları içermesini şart kılmıştır. Bu bağlamda, gerekçelendirme talebinde üç hususun varlığı gerekmektedir. Bunlar: istinaf nedenleri, istinaf talepleri ve yeni delil ve vakılalardır¹⁷. İstinaf mahkemeleri, sadece değişiklik talep edildiği durumda aleyhine istinaf kanun yoluna müracaat edilen hükmü değiştirebilmektedir.

2002’de yapılan değişik ile istinaf mahkemesinin bir birinci derece mahkemesi gibi vakıaların incelenerek denetlendiği ikinci bir yargı yeri olmadığı benimsenmiştir. Başka bir ifadeyle bunlar, birinci derece mahkemelerince yürütülen yargılamaları ve hükümleri inceleyerek denetlemekte ve bir usulsüzlüğün olup olmadığına bakmaktalardır. Bu sebeple de dava tarafları, tüm vakıa ve delilleri birinci derece mahkemesine takdim etmek zorunda ve istinaf mahkemesi ise vakıalar hususunda birinci derece mahkemesi tarafından varılan tespitlerle bağlantılıdır. Kural olarak istinafta yeni vakıa ve deliller ileri sürülemez. Fakat birinci derece mahkemesinde ileri sürülmüş olmasına rağmen birinci derece mahkemesi tarafından dikkate alınmayarak değerlendirilmeyen veya alakasız bulunan vakıa ve deliller, bir usul hatası sebebiyle ele alınmamış olan vakıa ve deliller ile kendinden kaynaklı bir kusur olmaksızın bunları birinci derece mahkemesine sunmamış olan dava tarafı, yeni vakıa ve delilleri ileri sürebilmektedir. Bunun yanı sıra, Yargıtay kararları ve Anayasa Mahkemesi ile birinci derece mahkemesince tespit edilen vakıa ve delillerin doğruluğu hususunda herhangi bir şüphenin varlığında, istinaf mahkemesi tarafından bütün vakıalar üzerinde tekrar karar verilmesi gerekliliğinin sonucuna varıldığından, 2002 değişikliği öncesine dönüş eğilimlerinin olduğu gözlenmektedir¹⁸. İstinaf mahkemeleri tarafından alt mahkemelerin bir hata yaptığı tespit edilerek bu yönde karar verilirse, dava geri gönderilmeyerek istinaf mahkemesi davayı yeniden hükme bağlayacaktır¹⁹.

İstinaf mahkemelerince verilen kararlara karşı Yargıtay’a müracaat edilebilir, fakat müracaat için istinaf mahkemelerinin izni olması gerekmektedir. Açıklanması gerekli olan önemli hukuki bir durumun varlığında ya da (bazı) istinaf mahkemeleri

¹⁷İbrahim Ercan, *Güncel Tartışmalar Işığında Hukuk Yargısı Bağlamında Alman İstinaf Sistemi*, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı, Cilt I, Beta Yayınları, İstanbul, 2001, s.698-699

¹⁸ Herbert Roth., Çev.: Cenk A., “*Medeni Yargılamada Yeni Kanun Yolu Hukuku İstinaf Derecesi ve Somut Olay Adaleti*”, Y: 68, S: 2010/2, ABD, 2010, s.124

¹⁹ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007, s. 13-14.

arasında bir tartışma söz konusu ise izin verilmektedir; hukuki hususları inceleyen Yargıtay, hukukun uygulanmasına ilişkin birliği sağlamakla sorumludur. İstinaf mahkemesinden temyiz için izin çıkmazsa, bu ret Yargıtay’ca incelenebilmektedir. Ayrıca Almanya hukuk sisteminde atlamalı temyiz de tüm dava taraflarının üzerinde uzlaştığı ve Yargıtay tarafından da kabul edilen bazı koşullarda mümkün olmaktadır. Buna göre yerel mahkemelerince verilen kararlara karşı istinaf yolu atlanarak temyiz kanun yoluna gidilebilmektedir. Fakat uyuşmazlık konusu maddi vakıalarda sorun olmamaktadır, ancak sorunun yalnızca uygulanan hukukun yanlış olması ile bu yola başvurulabilmektedir. Fakat maddi olaya ilişkin bir eksikliğin tespit edilmesi durumunda hükmün hukuki bir gerekçe ile bozulmasıyla yüksek eyalet mahkemesine gönderildiği ve ilgili eksiklerin tamamlanması yoluna gidildiği görülmektedir²⁰.

Almanya’da istinaf mahkemelerinin, çoğunlukla birinci derece mahkemesi tarafından tespit edilen vakıalara bağlı kalarak inceleme yapabilme esası kabul edilmiş olsa da birinci derece mahkemesince bariz şekilde göz ardı edilmiş, ciddiye alınmamış olan –yeni– vakıaların istinaf aşamasında değerlendirilip hatanın telafi edileceği ile ilgili kararlar vazedilmiştir²¹.

Hakkında gıyap hükmü verilen dava tarafı, bu hükmü istinafa müracaat ederek iptal ettiremez²².

Hüküm verildikten sonra istinaf hakkından vazgeçilmesinin geçerli olması, hasımın onayına bağlanmıştır²³.

Karar her iki istinaf davası taraflarının aleyhine ise davalı taraf, ayrı bir istinaf müracaatının yanı sıra katılma yoluyla istinafa gitmek konusunda da serbesttir²⁴.

İstinaf mahkemesinde hukuki uyuşmazlıklar taleplerin çizdiği sınırlar içerisinde tekrar incelenir ve denetlenir.

²⁰ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007, s. 14.

²¹ Mehmet A. Tutumlu., *İstinaf Yargılamasında Yeni Vakıa-Delil Getirme Yasağı Ve İstisnaları*, THD, Mart, 2007, s.7

²² Kamil Yıldırım, K. 2000, s. 75 ve İbrahim Ercan, 2001, s.680.

²³ Kamil Yıldırım, 2000, s. 76.

²⁴ Peter Gilles., Çev.: Evrim Erişir, *2002 Medeni Usul Hukuku Reformu Sonrası Hipertrofik Bir Medeni Yargının Problem Sahası Olarak Alman Kanun Yolu Sistemi (Tebliğ)*, Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı – VI, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, İzmir, 2007, s.38

Zamanında birinci derece mahkemesine taktim edilmeyen ya da bildirilmeyen iddia ve müdafaa unsurlarının ikamesi, mahkemenin takdirince hukuki uyumsuzluğun giderilmesinin gecikmesine sebep olmuyorsa ya da dava tarafının bu unsurları birinci derece mahkemesine dermeyan etmemekte ağır ihmali yoksa mümkündür²⁵.

2.3.3. Fransız Hukukunda İstinaf

Fransa'da istinaf mahkemesi²⁶ birinci derece mahkemelerinin üzerinde genel nitelikteki bir yargı organıdır. Medeni hukuk, ticaret hukuku ya da iş hukukuna yönelik uzlaşmazlıklarda, birinci derece genel yetkili veya ihtisas mahkemelerinin verdiği hükümlere karşı yapılan başvuruları istinaf mercii olarak inceler ve bağımsız olarak hükme bağlar. Söz konusu birinci derece mahkemeleri arasında sosyal güvenlik, sulh, asliye, iş ve ticaret mahkemesi gibi mahkemeler bulunmaktadır.

Fransa'daki istinaf mahkemelerinin yargı çevresinde bir veya birden fazla il yer almaktadır. Kıtada 30, deniz ötesi illerde 3 ve deniz ötesi topraklarda 2 olmak üzere ülkede toplam 35 istinaf mahkemesi bulunmaktadır²⁷.

İstinafa başvurabilme süresi gerekçeli hükmün tebliğ edilmesinden itibaren bir aydır. Bunun yanı sıra çeşitli durumlar için çeşitli süreler de düzenlenmiştir. İstinaf mahkemesindeki hukuk davalarında dava vekilince temsil edilme zorunluluğu bulunduğu için dava dilekçesi dava vekilince düzenlenmekte ve imzalanarak mahkemeye takdim edilmektedir. İstinaf müracaat dilekçesini alan dava tarafı da müracaata ancak dava vekili aracılığıyla cevap verebilmektedir. Gönderilen tebligatta da bu zorunluluk dava tarafına açıkça bildirilmektedir. İstinafa gidilmesi, kararın icrasını durdurur²⁸.

İstinaf mahkemesi başkanı dosyayı ilgili daireye göndermektedir. Dava taraflarının vekillerine davaya bakacak olan dairenin bilgisi verilir. Dairenin başkanı tarafından dava dosyası, naip üyeye ya da naip üyelerden birine incelemesi üzerine tevdi edilir.

²⁵ Kamil Yıldırım, 2000, s. 80.

²⁶ Sedat Gürgen, *İstinaf Yargılaması ve Paris İstinaf Mahkemesi Deneyimi*, THD, Mayıs, 2007, s.66

²⁷ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007, s.14.

²⁸ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007, s. 15.

Müracaat eden dava tarafının vekili dosya hakkındaki müdafaasını dört ay içinde yapmalıdır. Bu sürenin, şartlara göre naip üyenin uzatılıp kısaltması da mümkün olmaktadır. Naip üye, gereklilik arz ettiğinde ya da davalının isteği üzerine davalıya tanınmış olan süreyi kısaltabilmektedir. Davalıya adli destek aracıyla bir dava vekili verilmesi ya da adli destek isteğinin reddedildiği durumlarda, naip üye tarafından bu süre uzatılabilmektedir.

Müracaat eden dava tarafının müdafa dilekçesini kanunda öngörülen ya da hâkimin hükmettiği süre içinde vermemesi halinde, dava kayıttan düşmektedir. Bu durum basit mektup vasıtasıyla davacıya bildirilmektedir. Kayıttan düşme durumu istinaf sürecini askıya almakta ve kanunda sayılan bazı hallerin dışında, birinci derece mahkemeleri hükmün icrasını mümkün hale getirir. Davacının müdafaanın verildiğini kanıtlaması durumunda ya da davalının soruşturma aşamasının sonlandırılmasını ve davacının birinci derece mahkemesine vermiş olduğu müdafaanın esas kabul edilmesi suretiyle, uyuşmazlığın incelenerek hükmü bağlanmasını talep etmesi halinde istinaf süreci devam edebilmektedir. İstinaf davasının askıya alınmasından sonra devam etmesi, birinci derece mahkemesi tarafından verilen kararın icrasını engellememektedir.

Dava taraflarının iddiaları, bu iddiaların temellendirildiği maddi vakıalar ve yasal gerekçeler²⁹ müdafa belgesinde bulunmalıdır. Savunma belgesinde değinilen evrakların bir liste halinde bu belgeye eklenmesi gerekmektedir³⁰.

İstinaf mahkemesinin verdiği karar, her iki dava tarafına da tebliğ edilir. Temsilin zorunlu olduğu hallerde, tebligat dava vekiline yapılmaktadır; yapılmadığı takdirde tebligat geçersiz olur.

İstinaf mahkemesince verilen kararlara karşı, kararın tebliğ olunmasından itibaren iki ay içinde Danıştay ve Yargıtay nezdindeki avukatlar vasıtasıyla Yargıtay kalemine müracaat edilmesi gerekir. Temyize müracaat süresi denizaşırı il ve topraklarda oturan şahıslar için üç ay, başka bir ülkede yaşamakta olanlar içinse dört aydır³¹.

Fransa'da istinaf müessesesi olağan bir kanun yolu olarak geniş bir uygulama alanına sahip olmuştur. Nitekim kanunda istinaf kanun yoluna müracaatın kapsamına

²⁹ Mehmet Tutumlu, 2007, s. 58.

³⁰ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007, s. 16.

³¹ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007, s.17.

ilişkin genel bir düzenlemenin olmamasına rağmen; muhakeme hukuku kurallarından hareketle yargılamanın iki dereceli olması kuralına dayanarak, Fransız Yargıtay'ı, yasanın bir mahkemeye açık olarak birinci ve son derece mahkemesi olma yetkisini tanımaması hallerinde, bu mahkemece verilecek kararlara karşı istinaf yargı yoluna müracaatın açık olduğunu karar vermektedir³².

Yapılan istinaf müracaatı genel özellikli olsa dahi, istinaf mahkemelerinin birinci derece mahkemeleri huzuruna sunulmayan yeni vakıaları inceleme yetkisi hiç bir koşulda bulunmayıp, yalnızca dava taraflarının sundukları yeni istinaf sebeplerini ele alabilir³³.

İstinaf mahkemeleri, birinci derece mahkemesinin verdiği hükümden sonra ortaya çıkan davranışları ya da birinci derece mahkemesine sunulan iddiaya yabancı kalan olayları yargılayamamaktadır. Bunun yanı sıra; Fransız Yargıtay içtihatlarıncı, davayı genişletme yasağı kamu düzeninden ötürü değildir ve istinaf mahkemeleri davayı genişletme yasağını bağımsız olarak dikkate alamamaktadır. Fakat zarar ziyan miktarı açısından birinci derece mahkemesi hükmünün verildiği tarih sonrasında artacak olan zararın talebi davayı genişletme yasağı kapsamına girmemektedir³⁴.

Fransız Hukuku için istinaf; iyi, doğru adaletin güvencesi olarak görülür. Bu kapsamda istinaf yolu, “hatalı hükmü”, “kötü yargılama”yı düzeltmek amacı ile denetim – iyileştirme amaçlı bir kanun yolu olmasının yanında, geçerliliği için risk oluşturacak nitelikte kusurlu bir mahkeme kararına iptal yolu olmaktadır. Bu kanun yolu, birinci derece mahkemelerinin verdiği kararların bir üst mahkeme olan istinaf mahkemesinde tekrar değerlendirme ve denetlenmesine, gerektiğinde soruşturmaların tekrar yapılmasına da olanak tanımaktadır. Bu açıdan incelendiğinde istinaf, birinci derece mahkemeleri hâkimlerinin üzerinde yaratmış olduğu denetim etkisi sebebiyle önleyici, koruyucu özellikleri de kapsayan bir kanun yolu olmaktadır.

İlk derece mahkemesince verilen bir kararın iptali amacıyla istinafa müracaat edildiğinde bu yol, “iptal amaçlı istinaf” şeklinde adlandırılmaktadır. İstinafin bu ikinci fonksiyonu kanun ile belirlenmiştir. Keza; Fransız Medeni Usul Kanunu 542.

³² Durmuş Tezcan,, *Fransız Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf*, AD, Ocak, S: 2, 2000, s.47-48

³³ A.g.e.

³⁴ A.g.e,

maddeye göre istinaf müessesesi, “birinci derece yargılamasının verdiği bir kararın istinaf mahkemesince düzeltilmesine ya da iptal edilmesine yöneliktir³⁵”.

Çok esaslı bir hukuk kuralının ihlali sebebiyle usulsüz bir ara hükme karşı istinaf yoluna başvurulması için esas hakkındaki hükmün verilmesinin beklenmesine gerek olmamaktadır. Bu çerçevede iptal amaçlı olan istinaf, ara hükümler yönünden doğrudan istinafa başvurulamayacağı ilkesinin istisnasını oluşturur³⁶.

2.3.4. Hollanda Hukukunda İstinaf

Çoğu Avrupa devletlerinde olduğu gibi Hollanda Hukuk’u da üç aşamalı bir yargı sistemine sahiptir. İstinaf, ikinci derece yargılama olarak adlandırılmaktadır³⁷.

Hollanda yargı sistemi, hukuk ve ceza mahkemesi ile idare mahkemeleri dahilinde 19 adet bölge mahkemesine sahiptir. Çoğu davaya tek hâkim karar vermektedir. Sadece daha içinden çıkılmaz olan davalar, üç hâkim gerektiren bir kurul karar yeridir. Ayrıca küçük yerleşim yerlerinde tek hâkimli yürütülen alt bölge mahkemeleri de vardır. Bu mahkemeler meblağsı 5000 € 'dan az olan davalar ve bütün iş davalarına bakmaktadırlar.

İstinaf mahkemeleri ise bölge ve alt bölge mahkemelerinin üstünde bulunmaktadır. Ülkede toplam 5 tane istinaf mahkemesi vardır. Yüksek Mahkeme ise Hollanda'nın en üst yetkili mahkemesidir.

Kural olarak, birinci derece mahkemelerinin verdiği ve meblağsı 1.750 € ya da üzeri olan davalar istinaf mahkemelerince incelenmektedir. Meblağsı 1.750 €'dan az olan davalara ilişkin verilen hükümler için istinaf yoluna gidilememektedir.

İstinaf yoluna müracaat edilme süreci; tefhim ya da tebliğ olunmasından itibaren başlamakta olup, süresi üç aydır. İstinaf müracaatında bulunan dava tarafı en fazla altı hafta içerisinde (bu süre uzatılabilmektedir) hükmün bozulmasının dayatıldığı gerekçelere ilişkin iddialarını içeren son müdafaasını bir dilekçe halinde karşı tarafa da tebliğ çıkarmak mecburiyeti ile istinaf mahkemesine takdim etmelidir.

³⁵Haluk Konuralp ve Hanağası, E., *Fransız Hukuku'nda İptal Amaçlı İstinaf Yolu*, Legal Hukuk Dergisi, Haziran Y: 5, S: 54, 2007, s.1796

³⁶ A.g.e, s.1805

³⁷ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007,s. 17.

Aleyhine istinaf yoluna müracaat edilen dava tarafının da bu dilekçeye karşı müdafaasını verme süresi tebliğ ile başlamakta ve 6 haftadır.

İstinaf mahkemesi, incelenmesi talep edilen kararı vermiş olan mahkemenin dosyaya ilişkin karar verirken sahip olduğu bütün yetkilere sahiptir ve davaya ilişkin kendi kararını vermekte zorunludur. Bu kuraldan hareketle istinaf mahkemeleri, maddi vakıaları yeniden inceleyerek denetleme ve hukuki usulsüzlükleri giderme yetkisine sahiptir. Hatta birinci derece yargılama aşamasında gündeme gelmiş olan ve konusunda karar tesis edilmeyen iddia ve müdafaalara ilişkin bir karar vermesi de mümkündür³⁸.

Örneğin birinci derece mahkemelerindeki yargılama aşamasında ispat yükü altındaki dava tarafı, tanık deliline dayanmış olup da tanık bu mahkeme tarafından dinlenmemişse, tanığın istinaf mahkemesince dinlenmesi mümkündür. Dava tarafları hür iradeleri ile yeni argüman ve delil sunabilmektedirler. İfadelerini ve müdafaalarını değiştirebilmekteler ve üçüncü taraflar birinci derecede bulunmamış olsalar dahi mahkemede bulunabilirler. Bu, Hollanda istinaf usulüne özgü olmak üzere dünyada taktır³⁹.

Dava taraflarından birinin talebi doğrultusunda ya da resen, istinaf mahkemelerinin duruşma yapması mümkün olmaktadır. Talep edilmesi durumunda istinaf mahkemesi tarafından duruşma yapılması zorunludur.

Birinci derece mahkemesi, dava taraflarından birinin müracaatı ile – başka türlü bir karar verilmedikçe – konusu paraya ilişkin olan hükümlere karşı istinaf müracaatı icrayı durdurmaktadır. Bunun yanı sıra, hemen hemen her kararda birinci derece mahkemeleri geçici icraya izin vermektelerdir. Şayet daha sonra kararın istinaf mahkemesince bozulması durumunda davacı, kararın – erken – icra edilmesinden kaynaklı zararlardan sorumlu tutulmaktadır. Bu sebeptendir ki çoğu davalarda davacı böyle bir riske yanaşmaz.

Dava taraflarından birinin süresi içerisinde istinaf müracaatında bulunmuş olması durumunda, diğer dava tarafı istinafa müracaat süresini kaçırmış olsa da cevap süresi dahilinde istinafa müracaat edebilmektedir. Normal şartlarda bu tip bir

³⁸ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007, s.18; Mehmet Tutumlu, 2007,s. 58-59.

³⁹ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007,s. 18-19.

istinafa gidilme hakkının varlığı için müracaatı yapan dava tarafının kısmen de olsa aleyhine karar kurulmuş olması gerekmektedir (m. 339).

Birinci derece mahkemesince verilen karara karşı istinafa müracaat eden dava tarafı hakkında istinaf mahkemesince bu dava tarafının daha da aleyhine olacak bir kararın tesis edilmesi olanaksızdır.

İlk derece mahkemeleri; ara kararlarına karşı istinafa gidilmesi onayını vermedikçe, ara hükümlere karşı istinaf müracaatı asıl hükme karşı istinaf müracaatı ile birlikte yapılmaktadır. Ara hükümlere karşı doğrudan istinaf yolu onayı çıktığında, davalara istinaf mahkemesi ara hükümle ilgili hükmünü verene kadar ara verilir⁴⁰.

Hollanda Medeni Usul Kanun'undaki temyiz yolu; istinaf yolunun kapalı olduğu birinci derece mahkemesince verilen kararlara karşı, istinaf mahkemesince verilen kararlara karşı, mümkün olmaktadır. Temyiz mahkemesine müracaat hakkı hükmün tefhim ya da tebliğinden itibaren normal davalarda üç ay, geçici prosedürde sekiz haftadır⁴¹.

2.3.5. Hukuk Davalarında ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde (AİHS) İstinaf

AİHS ile doğrudan iki kademeli yargılama yükümlülüğü hazırlanmamıştır. Yalnızca yedinci Protokolde bu konu düzenlenmiş ve sadece yedinci Protokolü onaylamış olanlar bakımından iki dereceli yargılama yükümlülüğünün ihlali söz konusu olacaktır⁴².

İstinaf sistemi doğru ve adil yargılama yönünden önemli olması ve yargı düzenine bu açıdan önemli bir yarar sağlamasının yanı sıra, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin altıncı maddesi, üye ülkelerde mutlaka istinaf sisteminin kurulmasının zorunluluğunu içerir⁴³.

⁴⁰ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007, s.19.

⁴¹ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007, s.20.

⁴² Durmuş Tezcan,2000, s.47.

⁴³ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007, s. 24-25.

AİHS'nin bu zorlayıcı niteliğinin olmamasının yanı sıra; bir üye ülkenin istinaf sistemini kabul etmesi halinde, kuşkusuz bu sistem ve yargılamanın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin altıncı maddesi ve Mahkemenin emsal hükümleriyle kabul edilen güvenceleri sağlaması gereklidir. Kısaca, istinaf sistemi içerisinde de adil yargılanma hakkı⁴⁴ gözetilmesi gerekmektedir. Bununla ifade edilmek istenen; istinaf sistemi ile birlikte, özellikle bu bağlamdaki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin uygulaması ve bu konudaki hükümlerin gözetilmesinin gerektiğidir. Dolayısıyla, istinaf mahkemesi tarafından da – birinci derece mahkemesi ve Yargıtay'da olduğu gibi – Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin altıncı maddesiyle güvenceye alınan adil yargılamanın gerekleri yerine getirilmelidir. Yani yapılan yargılamalarda adil yargılanma hakkı gözetilmek suretiyle, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin altıncı maddesinin ihlalinin yapıp yapılmadığına dikkat edilmesi gereklidir. Özellikle istinafla birlikte; bu konudaki denetim imkânının da artmış olmasından istinafta daha dikkatli olunması, olası hak ihlallerinin önüne geçilmesinde önemlidir.

Bu temel prensipler yanında istinafın da ilgi alanında bulunan bazı özel haller üzerinde de kısaca durulması gerekmektedir. Aşağıda istinaf açısından da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yansımış olan, bazı önemli hallere değinilmiştir:

a. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin altıncı maddesi, adalete ulaşma ya da mahkemeye erişim hakkı olarak da bilinen bir hakkı da kapsar. Nitekim bu, aynı zamanda T.C. Anayasası'nın 36'ncı maddesinin de bir gereğidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine taraf olan bir devletin istinaf sistemini kabul etmesi durumunda; istinafa müracaatı düzenlemesi, bu konuda kabul görülebilir makul kısıtlamalar koyması mümkün olmaktadır⁴⁵. Örneğin; zaman kısıtlaması, istinaf müracaatının haklı olmaması halinde masrafları karşılamak gibi.

Bunun yanı sıra, öngörülen kısıtlamaların uygulamada istinaf mahkemesine müracaatı oldukça zorlaştıracak ya da imkânsızlaştıracak duruma gelmemesi ve özüne zarar vermemesi gerekmektedir.

Üye ülkeler; istinaf müracaatının haksız ve başarısız olacağı baştan bariz olduğu hallerde, buna rağmen istinafa müracaat edilmiş ise buna ilişkin para cezası

⁴⁴ Hüsamettin Uğur., *Bölge Adliye (İstinaf) Mahkemesinde İnceleme ve Kovuşturma Evresine İlişkin Bir Sorunun Tahlili ve Öneriler*, THD, Haziran, S: 10, 2007, s.61

⁴⁵ Necip Bilge, 1978, s. 637.

vs. öngörebilmekteler. Fakat bu cezalar haklı olan müracaatları da caydıracak düzeyde olmamalıdır. Ve bu cezaların orantılı olması gerekmektedir. Avrupa Komitesinin bazı kararlarında buna ayrıca dikkat çekilmiştir.

b. İstinaf müracaatı için tanınan süre, istinafa ilişkin müracaatla ilgili tüm yükümlülüklerin bu süre içinde yapılmasını uygulamada engelleyecek derecede kısa olmaması gereklidir.⁴⁶

c. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin uygulanmasında dikkat edilmesi gerekli olan bir başka husus da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin özellikle adil yargılanma hakkının ihlali durumunda ihlalin yapılıp yapılmadığını incelerken, yargılamanın bütün süreç ve aşamalarını birlikte bir bütün olarak incelemesidir. Bu bağlamda; bazen birinci derece yargılamalarında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin altıncı maddesi ile ilgili bir ihlal söz konusu olması durumunda dahi ihlal edilmiş olan bu hak, istinaf aşamasında telafi edilmesi halinde artık genel anlamda bu hakkın sağlanmış olduğu söylenebilmektedir. Örneğin; birinci derece yargılamasında duruşma yapılmaksızın, dava tarafları gereği gibi dinlenmeksizin ya da daha genel ifadeyle hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilerek bir hüküm verilmiş olması muhtemeldir. Fakat bu ihlal; istinaf aşamasında gereği gibi duruşma gerçekleştirilerek, dava taraflarının hukuki dinlenilme hakları sağlanmak suretiyle telafi edilebilmektedir.

d. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin uygulanmasında, adil yargılanma hakkının bir parçası olan “silahların eşitliği ilkesi” büyük bir öneme sahiptir. Dava tarafları, yargılamada ve hak ve sorumlulukları açısından eşit sayılmalıdır. Dava taraflarından biri, diğerine göre usuli olarak kayırılmamalı ve bu dava tarafına haksız avantaj sağlanmamalıdır. Dava taraflarının, eşit imkânları kullanarak yargılamaya etki edebilmesi gereklidir. Bu hak, sadece birinci derecede ve asıl yargılama açısından değil, istinaf merciinde ve ayrıca usuli meselelerin görüşüldüğü ya da yalnızca kısıtlı yargılama işlemlerinin yapıldığı hallerde de gözetilmeli, her iki dava tarafına eşit olarak bilgilenme, yargılamaya ilişkin açıklama getirme ve kanıtlama hakkı tanınmalıdır⁴⁷.

e. Adil yargılanma ve bu bağlamda hukuki dinlenilme hakkı açısından önemli bir husus da mahkemelerin hükümlerinin gerekçeli olması gerektiğidir.

⁴⁶ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007, s. 25-26.

⁴⁷ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007, s. 26.

Ancak bu sayede yargı yerlerince taraf beyanlarının, açıklama ve delillerinin, dikkate alınıp değerlendirildiği anlaşılabilmektedir. İstinaf aşamasında da buna dikkat edilmesi gereklidir. Bu iki açıdan önem arz etmektedir: Her türlü mahkeme hükümlerinin gerekçeli olması koşulu T.C. Anayasasının açık kararıdır⁴⁸; bunun haricinde adil yargılanma hakkı kapsamında da mahkemelerin hükümleri gerekçeli olmak zorundadır. Bu genel çerçeve istinaf yargı organı için de geçerlidir. Bunun haricinde; istinaf mahkemeleri, birinci derece mahkemelerimden sonra hem hukuki denetim hem de vakıa denetimi yapmasından ötürü ayrıca gerekçe yazması büyük önem arz etmektedir. Bu da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine göre “birinci derece hükmünü ortadan kaldırarak yeni bir hüküm veren” istinaf mahkemeleri; birinci derece mahkemelerindeki durumları da dikkate alıp değerlendirerek, iddia, müdafaa ve kanıtları da dikkate alarak inceleme yapıp karara bağlamak ve bunu hükmüne yansıtma durumundadır. Bu sebeptendir ki istinaf mahkemeleri birinci derece mahkemesince verilen kararı ortadan kaldırarak, yeni bir hüküm vermek durumundaysa birinci derece mahkemelerince göz önünde bulundurulmamış olsa bile birinci derecede öne sürülmüş olan tüm önemli iddia ve müdafaalarla delilleri dikkate alıp değerlendirmek zorundadır⁴⁹.

⁴⁸ TC Anayasası, md. 41.

⁴⁹ T.C. Adalet Bakanlığı, 2007, s.26-27.

3. BÖLÜM

6545 SAYILI KANUN İLE İDARİ YARGIDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER VE İSTİNAFIN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. İDARİ YARGIDAKİ KANUN YOLLARI

6545 sayılı kanunun getirdiği değişiklikten önce, idari yargıda bulunan olağanüstü kanun yolları *kanun yararına bozma* ve *yargılamanın yenilenmesi*; olağan kanun yolları ise *kararın düzeltilmesi*, *temyiz* ve *itiraz* idi. Fakat 6545 sayılı kanun gereğince “itiraz” kaldırılmış ve itiraz yerine istinaf getirilmiştir. Yine 6545 sayılı kanun gereğince “kanun yararına bozma”, “kanun yararına temyiz” şeklinde tekrar düzenlenmiş ve “kararın düzeltilmesi” olan kanun yolu ise kaldırılmıştır. Bu bağlamda, yeni düzenlemeler neticesinde idari yargıdaki mevcut kanun yollarını; istinaf yolu, temyiz yolu, yargılamanın yenilenmesi yolu ve kanun yararına temyiz yolu şeklinde sıralayabiliriz. Ayrıca 6545 sayılı kanunla temyiz yoluna başvurulacak kararlar yeniden düzenlenmiş olup, bazı davaların görülmesinde ivedi yargılama usulü getirilmiştir.

Fakat bu kanun yollarının dahilinde, “itiraz” yolunun da dikkate alınması gereklidir. Zira bölge idare mahkeme dairelerinin yetkileri arasında, “*İlk derece mahkemelerince yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen hükümlere karşı yapılan itirazları inceleyerek hükme bağlamak.*”¹ yer almaktadır. İtiraz yolu ayrıca, ivedi yargılama usulünde “e) *Yürütmenin durdurulması talebine ilişkin olarak verilecek hükümlere itiraz edilemez.*”² kararında yer almaktadır. Mevcut durumuyla, itiraz öncelikli olarak yürütmenin durdurulması hükümlerine karşı başvurulabilir bir kanun yoludur.

¹ 2576 sayılı kanun, m.3/D-1/b

² 2576 sayılı kanun, m.3/D-1/b

3.2. İDARİ YARGIDA İSTİNAF VE TEMYİZ

Kelime anlamı olarak “istinaf” “*yeniden başlama*” anlamını taşımaktadır. Terim olarak ise “*mahkemeye verilen kararın kabul edilmemesi ve bir üst mahkemeye götürülmesi*” şeklinde tanımlanmaktadır³.

İstinaf, birinci derece mahkemeleri tarafından verilen henüz kesinleşmemiş son kararların maddi ve hukuki yönlerden denetlenmek suretiyle, hukuki usulsüzlüğü gidermek için düzenlenmiş bir kanun yoludur⁴. İstinaf bir kanun yolu olarak; öncesinde belli ve yargılama usulüne yönelik hukuki düzenlemelerde adı belirtilen, koşula bağlı olmaksızın ikinci bir hâkimin birinci hâkimin yerine geçmesi suretiyle aynı davayı tüm boyutlarıyla tekrar inceleyerek denetlemesi ve birinci hâkim tarafından verilen hükmü onaması ya da değiştirmesidir⁵.

6545 sayılı kanun gerekçesiyle 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanun’unda⁶ yapılmış olan değişiklik(ler) ile “itiraz” kaldırılarak yerine “istinaf” getirilmiştir. 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanun’unun, itiraz yolunu düzenleyen 45. maddesi bütünüyle değiştirilerek istinaf hükümleri getirilmiştir⁷:

³ www.tdk.gov.tr

⁴ www.tbddergisi.barobirlik.org.tr

⁵ www.tbddergisi.barobirlik.org.tr

⁶ Resmi Gazete, S. 17580, 20.01.1982

⁷ İYUK, m.45

Tablo 14: İYUK, m. 45

1. İdare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı, başka kanunlarda aksine hüküm bulursa dahi, mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, konusu beş bin Türk lirasını geçmeyen vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davaları hakkında idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar kesin olup, bunlara karşı istinaf yoluna başvurulamaz.
2. İstinaf, temyizın şekil ve usullerine tabidir. İstinaf başvurusuna konu olacak kararlara karşı yapılan kanun yolu başvurularında dilekçelerdeki hitap ve istekle bağlı kalınmaksızın dosyalar bölge idare mahkemesine gönderilir.
3. Bölge idare mahkemesi, yaptığı inceleme sonunda ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bulursa istinaf başvurusunun reddine karar verir. Karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise gerekli düzeltmeyi yaparak aynı kararı verir.
4. Bölge idare mahkemesi, ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bulmadığı takdirde istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar verir. Bu hâlde bölge idare mahkemesi işin esası hakkında yeniden bir karar verir. İnceleme sırasında ihtiyaç duyulması hâlinde kararı veren mahkeme veya başka bir yer idare ya da vergi mahkemesi istinabe olunabilir. İstinabe olunan mahkeme gerekli işlemleri öncelikle ve ivedilikle yerine getirir.
5. Bölge idare mahkemesi, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulduğu, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması hâllerinde, istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar vererek dosyayı ilgili mahkemeye gönderir. Bölge idare mahkemesinin bu fıkra uyarınca verilen kararları kesindir.
6. Bölge idare mahkemelerinin 46'ncı maddeye göre temyize açık olmayan kararları kesindir.
7. İstinaf başvurusuna konu edilen kararı veren ya da karara katılan hâkim, aynı davanın istinaf yoluyla bölge idare mahkemesince incelenmesinde bulunamaz.
8. İvedi yargılama usulüne tabi olan davalarda istinaf yoluna başvurulamaz.

Buna bağılı olarak, temyiz kararları da tekrar yapılanmıştır. Bu bağlamda⁸:

Tablo 15: İYUK, m.46

<i>“Danıştay dava dairelerinin nihai kararları ile bölge idare mahkemelerinin aşağıda sayılan davalar hakkında verdikleri kararlar, başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi Danıştay’da, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde temyiz edilebilir.” (İYUK, m.46):</i>
a) <i>Düzenleyici işlemlere karşı açılan iptal davaları.</i>
b) <i>Konusu yüz bin Türk lirasını aşan vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemler hakkında açılan davalar.</i>
c) <i>Belli bir meslekten, kamu görevinden veya öğrencilik statüsünden çıkarılma sonucunu doğuran işlemlere karşı açılan iptal davaları.</i>
d) <i>Belli bir ticari faaliyetin icrasını süresiz veya otuz gün yahut daha uzun süreyle engelleyen işlemlere karşı açılan iptal davaları.</i>
e) <i>Müşterek kararnameyle yapılan atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri ile daire başkanı ve daha üst düzey kamu görevlilerinin atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri hakkında açılan iptal davaları.</i>
f) <i>İmar planları, parselasyon işlemlerinden kaynaklanan davalar.</i>
g) <i>Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu ve Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunca itiraz üzerine verilen kararlar ile 18/11/1983 tarihli ve 2960 sayılı Boğaziçi Kanununun uygulanmasından doğan davalar.</i>
h) <i>Maden, taşocakları, orman, jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli sular ile ilgili mevzuatın uygulanmasına ilişkin işlemlere karşı açılan davalar.</i>
i) <i>Ülke çapında uygulanan öğrenim ya da bir meslek veya sanatın icrası veyahut kamu hizmetine giriş amacıyla yapılan sınavlar hakkında açılan davalar.</i>
j) <i>Liman, kruvaziyer limanı, yat limanı, marina, iskele, rıhtım, akaryakıt ve sıvılaştırılmış petrol gazı boru hattı gibi kıyı tesislerine işletme izni verilmesine ilişkin mevzuatın uygulanmasından doğan davalar.</i>
k) <i>8/6/1994 tarihli ve 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması Hakkında Kanunun uygulanmasından ve 16/7/1997 tarihli ve 4283 sayılı Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanunun uygulanmasından doğan davalar.</i>
l) <i>6/6/1985 tarihli ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun uygulanmasından doğan davalar.</i>
m) <i>3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun uygulanmasından doğan davalar.</i>
n) <i>Düzenleyici ve denetleyici kurullar tarafından görevli oldukları piyasa veya sektörle ilgili olarak alınan kararlara karşı açılan davalar</i>

Kanunda sayılan sınırlandırılmış işlemler için itiraz yoluna başvurulabilmekteydi. İstinaf ise genel kanun yolu olarak yapılanmıştır. Bu durumda, istisna sonucu istinafin dışında bırakılan uyuşmazlıklar için istinaf esas kanun yolu olmaktadır. İstinaftan sonra temyiz yolu açıktır.

⁸ İYUK, m.46

İtiraz yoluna başvurulabilecek durumlar, 6545 sayılı kanunla gelen değişiklikler öncesinde sınırlandırılmış biçimde sayılmak suretiyle kanunda belirtilmekteydi. Temyiz kanun yolu ise itiraz kapsamında bulunmayan uyuşmazlıklar için genel kanun yolu niteliği taşımaktaydı. Fakat mevcut düzenlemede istinaf, genel kanun yolu olarak yapılanmıştır. Temyiz ise 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanun'u, madde 46'da sayılan durumlarla sınırlandırılmış biçimde müracaat edilecek bir kanun yolu olarak yapılanmıştır. Bunun haricinde; bu noktada dikkate alınması gerekli olan husus, temyize yalnızca Danıştay dava dairelerince verilen son kararlara ve bölge idare mahkemelerince maddede sayılan davalar hakkında verilen kararlara⁹ karşı başvurulabileceğidir. Bu bağlamda, vergi ve idare mahkemelerince verilen kararlara karşı temyize gidilememektedir. Kanun yollarının arasında bu mevcut durumu itibariyle bir dizi/sıra söz konusudur. Öncelikli olarak istinafa, istinaf sonrasında ise temyize başvurulabilmektedir. Sınırlandırılmış biçimde sayılan uyuşmazlıklardan bazıları haricinde doğrudan temyize gidilmesi olanaksızdır. Doğrudan temyiz yoluna başvurulabilen sınırlı davalar kanunda belirtilmektedir. Sonuç olarak; istinaf yolu genel bir kanun yolu, temyiz yolu ise istisnai ve istinaf sonrası (üst) kanun yolu şeklinde yapılanmıştır.

İstinafa meblağsı 5.000 TL'nin üstünde olmayan idari işlemlere, vergi ve tam yargı davalarına karşı müracaat edilemez¹⁰. Bu noktada vergi ve idare mahkemelerinin vereceği hükümler kesin olmaktadır. Bu hükümler temyiz yoluna da konu değildir. Bu sebeple bu gruba dahil olan uyuşmazlıklar için birinci derece mahkemesince verilen kararların üst yargı organları tarafından denetim ve incelenmesi mümkün değildir.

Bunun yanı sıra, ivedi yargılama usulü ile ilgili davalara karşı istinafa gidilemez¹¹. İdari yargı hukukuna yeni dahil edilmiş "ivedi yargılama usulü", 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanun'undaki ek 20/A maddesi ile 6545 sayılı kanunda yapılanmıştır. Maddede sayılmış konu uyuşmazlıkları için olağan yargılama şeklinden farklı olarak, (hızlandırılmış) yargılama şekli tercih edilmiştir. Bu kapsamdaki davalara karşı istinafa değil, yalnızca temyize başvurulabilir¹².

⁹ İYUK, m.46/1

¹⁰ İYUK, m.45/1

¹¹ İYUK, m.45/8

¹² İYUK, m.20/A-2/g

İstinaf inceleme ve değerlendirmesinde kural, birinci derece mahkemesinin verdiği hükümde saptanan maddi ya da hukuki noksanların istinaf yargı organınca tamamlanmak suretiyle son hükmün de istinaf yargı organınca verilmesidir. Fakat bu kuralda söz konusu olan bir istisna vardır. Şayet birinci derece yargı yerinin 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanun'unun on dört ve on beşinci maddeleri uyarınca ilk inceleme ve değerlendirme üzerine verdiği bir hükme karşı istinaf müracaatında bulunulmuş ve istinaf yargı organı bu müracaatı haklı bulmuş ise istinaf yargı organı bu hükmü bozarak dava dosyasını hükmü veren birinci derece mahkemesine geri gönderecektir. Bu gibi birinci derece mahkemesindeki davaya yasaklanmış veya reddedilmiş hâkim(ler)ce ya da yetkisiz veya görevsiz mahkemece bakılmış olması durumunda da istinaf yargı organı kararı bozarak dava dosyasını geri g nderecektir¹³.

2018 yılında açılacak davaların ilk derece mahkemesi kararlarının kesinliği, bölge idare mahkemesine istinaf başvurusu ve 2018 yılında verilen istinaf kararlarının Danıştay'da temyizine ilişkin tutarlar aşağıda belirtilmiştir.

İdari Yargılama Usulü Kanun'unun Ek 1. maddesi uyarınca, Kanunda  ng r len parasal sınırlar; her takvim yılı başından geçerli olmak üzere, önceki yılda uygulanan parasal sınırların, o yıl için **Vergi Usul Kanununun** mükerrer 298. maddesi hükümleri uyarınca Maliye Bakanlığınca her yıl tespit ve ilan edilen yeniden değerleme oranında artırılması suretiyle uygulanır. Bu şekilde belirlenen sınırların bin Türk lirasını aşmayan kısımları dikkate alınmaz. 2017 yılı yeniden değerleme oranı %14,47'dir. Hüküm ve oran uyarınca düzenlemedeki 5 bin TL tutarın, 2017 yılında olduğu gibi 2018 yılında da aynen geçerli olacağı sonucuna varılmaktadır.

¹³ Kanun tasarısı, S. 6545, md: 11.

Tablo 16: 2018 YILINDA İLK DERCE MAHKEMELERİNDE AÇILACAK DAVA TUTARLARI¹⁴

Davanın Açıldığı Yıl / Hesaplama Verileri	Geçerli Had / Hesaplama Verileri
2016 Yılı Tutarı (İlk Uygulama Yılı)	5.000,00-TL
2016 Yılı Yeniden Değerleme Oranı	3,83%
Değerlenmiş Tutar	5.191,50-TL
2017 Yılı Tutarı (Bin TL'yi Aşmayan Tutar Dikkate Alınmaz)	5.000,00-TL
2017 Yılı Yeniden Değerleme Oranı	14,47%
Değerlenmiş Tutar	5.723,50-TL
2018 Yılı Tutarı (Bin TL'yi Aşmayan Tutar Dikkate Alınmaz)	5.000,00-TL

Daha önce belirtilen Ek 1. madde hükmü ve yeniden değerlendirme oranı dikkate alındığında düzenlemedeki 100 bin TL tutarın, **2017 yılında 103 bin TL** (%3,83) olarak, **2018 yılında da 117 bin TL** (%14,47) olarak uygulanacağı sonucuna varılmaktadır.

¹⁴ Emrah AYGÜL, *2018 Yılında Açılacak Vergi Davalarında İstinaf Yolu ve Verilen İstinaf Kararlarını Temyiz Etme Tutar Hadleri*, YMM, Türkiye Adalet Akademisi web sitesinde yer alan “Vergi Yargısında Güncel Uygulamalar ve Sorunlar Semineri, 11-13 Aralık 2017 – Ankara

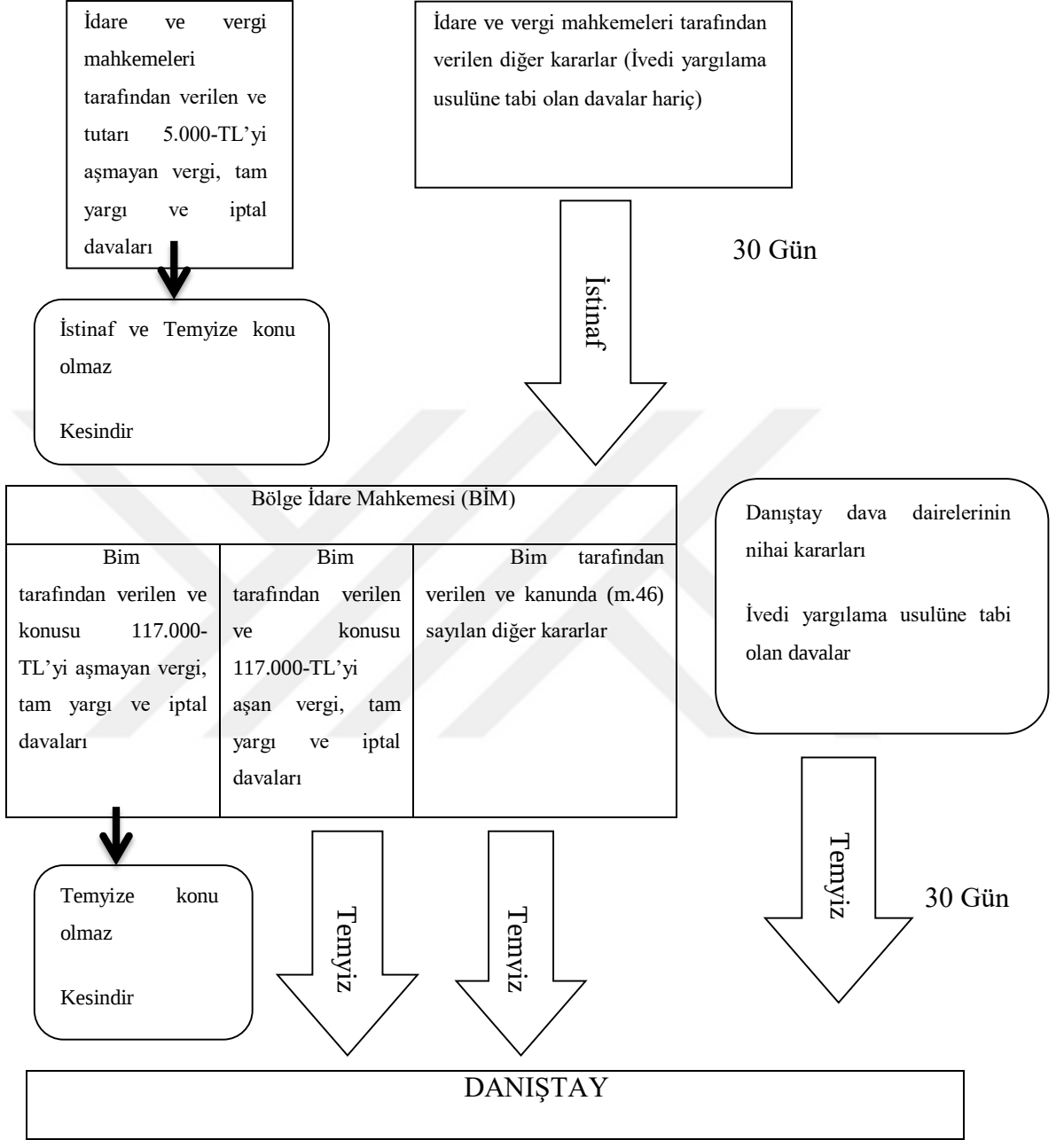
Tablo 17: 2018 YILINDA DANIŞTAY’DA TEMYİZEN AÇILACAK DAVA TUTARLARI¹⁵

Davanın Açıldığı Yıl / Hesaplama Verileri	Geçerli Had / Hesaplama Verileri
2016 Yılı Tutarı (İlk Uygulama Yılı)	100.000,00-TL
2016 Yılı Yeniden Değerleme Oranı	3,83%
Değerlenmiş Tutar	103.830,00-TL
2017 Yılı Tutarı (Bin TL’yi Aşmayan Tutar Dikkate Alınmaz)	103.000,00-TL
2017 Yılı Yeniden Değerleme Oranı	14,47%
Değerlenmiş Tutar	117.904,10-TL
2018 Yılı Tutarı (Bin TL’yi Aşmayan Tutar Dikkate Alınmaz)	117.000,00-TL

Yukarıdaki değinilen ayrıntılar ışığında, yapılmış değişiklikler neticesinde temyiz ve istinafin durumu Şekil 3’te gösterilmektedir.

¹⁵ A.g.e,

Şekil 3: DEĞİŞİKLİKLER NETİCESİNDE TEMYİZ VE İSTİNAFİN DURUMU

Şekil 3'tede anlaşıldığı gibi, uyuşmazlıklardan bazıları birinci derece yargı sürecinde kesinleşir. Bu kararlara karşı temyiz ve istinaf yolları kapalıdır. Bu uyuşmazlıklar; vergi ve idare mahkemelerinin verdiği ve meblağı 5 bin Türk lirasından fazla olmayan iptal, vergi ve tam yargı davalarıdır. Uyuşmazlıklardan bazıları ise ikinci derece yargı süreci olan istinafta kesinleşmekte ve bu uyuşmazlıklar, BİM'in verdiği ve meblağı 117.000-Türk lirasından fazla olmayan

iptal, vergi ve tam yargı kararları ile temyize konu olmayan¹⁶ diğer davalardır. Temyiz ve istinafa otuz gün içerisinde müracaat edilebilmektedir. Bunun haricinde, kanunda belirtilmiş olan maddi hadlerin her yıl yeniden değerlendirilme oranında artırılması ile güncelleneceğinin altını çizmek gerekir¹⁷.

*“Temyiz ve istinaflarda duruşma yapılması tarafların istemine ve Danıştay veya ilgili bölge idare mahkemesi kararına bağlıdır.”*¹⁸

Danıştay’ca temyiz inceleme ve denetlenmesi üzerine verilen hükümler kanunda yapılandırılmıştır. Bu bağlamda¹⁹:

Tablo 18: İYUK, m.49

1) Temyiz incelemesi sonunda Danıştay; a) Kararı hukuka uygun bulursa onar. Kararın sonucu hukuka uygun olmakla birlikte gösterilen gerekçeyi doğru bulmaz veya eksik bulursa, kararı, gerekçesini değiştirerek onar. b) Kararda yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmayan maddi hatalar ile düzeltilmesi mümkün eksiklik veya yanlışlıklar varsa kararı düzelterek onar.
2) Temyiz incelemesi sonunda Danıştay; a) Görev ve yetki dışında bir işe bakılmış olması, b) Hukuka aykırı karar verilmesi, c) Usul hükümlerinin uygulanmasında kararı etkileyebilecek nitelikte hata veya eksikliklerin bulunması, Sebeplerinden dolayı incelenen kararı bozar.
3. Kararların kısmen onanması ve kısmen bozulması hâllerinde kesinleşen kısım Danıştay kararında belirtilir.
4. Danıştay’ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davaların temyizen incelenmesinde bu madde ile ısrar hariç 50nci madde hükümleri kıyasen uygulanır.
5. Temyize konu edilen kararı veren ya da karara katılan hâkim aynı davanın temyiz incelemesinde görev alamaz.

¹⁶ İYUK m.46’da sayılmayan

¹⁷ İYUK, ek m.1

¹⁸ İYUK, m.17/2

¹⁹ İYUK, m.49

Bu kararlara göre temyiz inceleme ve değerlendirilmesi nihayetinde onaylama, gerekçeyi değiştirerek onaylama, düzelterek onaylama ve bozma karar(lar)ı verilir. Bu noktada, eski ve yeni düzenlemeler arasında bir fark yoktur.

Temyiz hükümleri gerekli yargı organına iletilmekte ve bozma hükmü bulunmaktaysa ilgili yargı organınca tekrar hüküm verilmektedir²⁰:

Tablo 19: İYUK, m.50

<i>1. Temyiz incelemesi sonucunda verilen karar, dosyayla birlikte kararı veren mercie gönderilir. Bu karar, dosyanın geldiği tarihten itibaren yedi gün içinde taraflara tebliğe çıkarılır.</i>
<i>2. Temyiz incelemesi sonucunda verilen bozma kararı üzerine ilgili merci, dosyayı öncelikle inceler ve varsa gerekli tahkik işlemlerini tamamlayarak yeniden karar verir.</i>
<i>3. Bölge idare mahkemesi, Danıştay’ca verilen bozma kararına uyabileceği gibi kararında ısrar da edebilir.</i>
<i>4. Danıştay’ın bozma kararına uyulduğu takdirde, bu kararın temyiz incelemesi, bozma kararına uygunlukla sınırlı olarak yapılır.</i>
<i>5. Bölge idare mahkemesi, bozmaya uymayarak kararında ısrar ederse, ısrar kararının temyizi hâlinde, talep, konusuna göre Danıştay İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurulunca incelenir ve karara bağlanır. Danıştay İdari ve Vergi Dava Daireleri Kurulları kararlarına uyulması zorunludur.</i>

Bölge idare mahkemesinin temyizde hükmedilen bozma hükmüne karşı kendi hükmündeki ısrarı halinde; ısrar hükmünün temyizi durumunda bu istem, konusuna göre Danıştay İdari ya da Vergi Dava Daireleri Kurulu tarafından incelenerek hükmüne bağlanır ve bu hükümler kesin hükümlerdir.

²⁰ İYUK, m.50

3.3. İDARİ YARGIDAKİ DİĞER KANUN YOLLARI

Daha önce de açıklandığı üzere 6545 sayılı kanunla yapılan değişikliklerden önce idari yargıda bulunan olağan kanun yolları: kararın düzeltilmesi, temyiz ve itiraz; olağanüstü kanun yolları ise kanun yararına bozma ve yargılamanın yenilenmesidir.

Söz konusu değişikliklerle “kanun yararına temyiz” şeklinde kanun yararına bozma, tekrar düzenlenmiş ve kararın düzeltilmesi olan kanun yolu ise kaldırılmıştır. Yargılamanın yenilenmesi yolunda ise herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir.

I. 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanun’unda “kanun yararına bozma”nın düzenlenmiş olduğu madde 51’de 6545 sayılı kanun gerekçesiyle “kanun yararına temyiz” olarak yeniden yapılanmıştır ve madde metni Tablo 15’teki gibidir²¹:

Tablo 20: İYUK, M.51

<i>1. İdare ve vergi mahkemeleri ile bölge idare mahkemelerinin kesin olarak verdiği kararlar ile istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlardan niteliği bakımından yürürlükteki hukuka aykırı bir sonucu ifade edenler, ilgili bakanlıkların göstereceği lüzum üzerine veya kendiliğinden Başsavcı tarafından kanun yararına temyiz olunabilir.</i>
<i>2. İdare ve vergi mahkemeleri ile bölge idare mahkemelerinin kesin olarak verdiği kararlar ile istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlardan niteliği bakımından yürürlükteki hukuka aykırı bir sonucu ifade edenler, ilgili bakanlıkların göstereceği lüzum üzerine veya kendiliğinden Başsavcı tarafından kanun yararına temyiz olunabilir.</i>
<i>3. Bozma kararının bir örneği ilgili bakanlığa gönderilir ve Resmi Gazete’de yayımlanır.</i>

²¹ İYUK, m.51

Maddede yapılmış olan değişikliğin söz konusu kanun yolunun özüne etkisi yoktur. İstinafin yargılama sisteminde bulunmasına koşul olarak bu maddenin başlığında ve metninde gerekli uyarlama düzenlenmiştir.

II. 6545 sayılı kanun ile 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanun'unun, 54'üncü maddesi olan "kararın düzeltilmesi" yürürlükten kaldırılmıştır. Mülga 54. madde Tablo 16'daki gibidir²²:

Tablo 21: İYUK, MÜLGA M.54

<i>1. Danıştay dava daireleri ve İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurullarının temyiz üzerine verdikleri kararlar ile bölge idare mahkemelerinin itiraz üzerine verdikleri kararlar hakkında, bir defaya mahsus olmak üzere kararın tebliğ tarihini izleyen on beş gün içinde taraflarca;</i> <i>a) Kararın esasına etkisi olan iddia ve itirazların, kararda karşılanmamış olması,</i> <i>b) Bir kararda birbirine aykırı hükümler bulunması,</i> <i>c) Kararın usul ve kanuna aykırı bulunması,</i> <i>d) Hükümün esasını etkileyen belgelerde hile ve sahtekârlığın ortaya çıkmış olması,</i> <i>Hallerinde kararın düzeltilmesi istenebilir.</i>
<i>2. Danıştay dava daireleri ve İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurulları ile bölge idare mahkemeleri, kararın düzeltilmesi isteminde ileri sürülen sebeplerle bağılırlar.</i>
<i>3. (...) Kararın düzeltilmesi istekleri esas kararı vermiş olan daire, kurul ve bölge idare mahkemesince incelenir. Dosyanın incelenmesinde tetkik hâkimliği yapanlar, aynı konunun düzeltme yoluyla incelenmesinde bu görevi yapamazlar.</i>

Bu bağlamda kanun yararına düzeltme kararları, istinaf ve temyiz kanun yollarının bir neticesi olarak yürürlükten kaldırılmıştır.

²² İYUK, mülga m.54

3.4. GEÇİŞ KARARLARI VE FİİLİ UYGULAMANIN BAŞLAMASI

6545 sayılı Kanun'un 14. maddesiyle 2576 sayılı Kanun'a eklenen geçici 20. madde hükmüne göre Adalet Bakanlığı'na, 20 Temmuz 2016'dan önce itiraz mahkemesi olarak hizmet veren bölge idare mahkemelerini istinaf mahkemesine dönüştürmek için kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 3 aylık süre tanınmıştı. Kanun yürürlüğe 28 Haziran 2014 tarihinde girdiğine göre Bakanlığın bu görevini 28 Eylül 2014 tarihine kadar tamamlaması gerekmektedir. Ancak Bakanlığın bu ödevini yerine getirmemiş olmasından dolayı istinaf uygulamasının başlatılması gecikme yaşamıştır. Bu sebeple Bölge İdare Mahkemeleri, yeni kurulan Bölge İdare Mahkemelerinin göreve başladığı 20 Temmuz 2016'ya kadar eski faaliyetlerine devam etmişlerdir.

Tablo 22: 2576 SAYILI KANUN, GEÇİCİ M. 20²³

<i>1. Adalet Bakanlığı, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde, Kanunun, bu Kanunla değişik 3 üncü maddesinde öngörülen bölge idare mahkemelerini kurar. Bölge idare mahkemelerinin kuruluşları, yargı çevreleri ve tüm yurtda göreve başlayacakları tarih, Resmî Gazete'de ilan edilir. Mevcut bölge idare mahkemeleri, yeni kurulan bölge idare mahkemelerinin göreve başlayacakları tarihe kadar faaliyetlerine devam ederler.</i>
<i>2. Yeni kurulan bölge idare mahkemelerinin göreve başlayacakları tarih itibarıyla mevcut bölge idare mahkemelerinde bulunan dosyalar; yargı çevreleri dikkate alınarak yeni kurulan bölge idare mahkemelerine devredilir ve ilgili dairelere tevzi edilir.</i>
<i>3. Yeni kurulan bölge idare mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu mahkemelerin başkanları, daire başkanları ve üyelerinin atamaları yapılır. Bölge idare mahkemelerinde görev yapacak diğer personelin atamaları da aynı süre içinde yapılır.</i>
<i>4. Yeni kurulan bölge idare mahkemelerinin adalet komisyonları da bu mahkemelerin göreve başlayacakları tarih itibarıyla oluşturulur.</i>

Ayrıca 6545 sayılı Kanun'un 27. maddesiyle 2577 sayılı Kanun'a eklenen geçici 8. maddede: Bu kanunla idari yargıda kanun yollarına ilişkin getirilen

²³ 2576 sayılı kanun, geçici m.20

hükümlerin, yeni hükümlere göre kurulan bölge idare mahkemelerinin tüm yurttan göreve başlamış olduğu tarihten sonra verilen kararlar hakkında uygulanacağı ifade edilmiştir. 6545 sayılı Kanun'un uyuşmazlıkların çözümüyle ilgili olarak getirdiği üç dereceli yargılama esası içeren yeni sistem, yeni bölge idare mahkemelerinin tüm yurttan göreve başladığı 20 Temmuz 2016'dan bu yana işlemeye başlamıştır. Bu tarihten önceki kararlara karşı yapılmış olan yargısal başvurularda önceki mevzuata göre hareket edilmiştir.

Tablo 23: İYUK, GEÇİCİ M. 8²⁴

<i>1. Bu Kanunla idari yargıda kanun yollarına ilişkin getirilen hükümler, 2576 sayılı Kanunun, bu Kanunla değişik 3 üncü maddesine göre kurulan bölge idare mahkemelerinin tüm yurttan göreve başlayacakları tarihten sonra verilen kararlar hakkında uygulanır. Bu tarihten önce verilmiş kararlar hakkında, kararın verildiği tarihte yürürlükte bulunan kanun yollarına ilişkin hükümler uygulanır.</i>
<i>2. Bölge idare mahkemelerinin faaliyete geçme tarihine kadar idare ve vergi mahkemeleri tarafından verilen kararlara yapılan itirazlarda bu Kanunla düzenlenen istinaf kanun yolu için öngörülen harçlar alınır.</i>

İstinaf hükümlerinin zaman itibariyle uygulanmasını düzenleyen Geçici m. 3/2'nin yeni hâli; 23 Temmuz 2016 tarihinde yürürlüğe girmiş, hükmün önceki hâli 20-21 ve 22 Temmuz 2016 tarihlerinde üç gün süre ile yürürlükte kalmıştır. Geçici m. 3/2'nin yeni hâli, Geçici m. 3/2'nin önceki hâlinin uygulama alanını bütünüyle ortadan kaldırmadığı için esas itibariyle ortada iki farklı zaman itibariyle uygulama hükmünün bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

6217 sayılı Kanun m. 30 ile Hukuk Muhakemeleri Kanun'una ilave edilen Geçici m. 3 şu şekildedir:

(1) Bölge Adliye Mahkemeleri'nin 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve

²⁴ İYUK, geçici m.8

Yetkileri Hakkında Kanun'un geçici 2'nci maddesi uyarınca Resmi Gazetede ilan edilecek göreve başlama tarihine kadar 1086 sayılı Kanun'un temyize ilişkin yürürlükteki hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

(2) Bölge Adliye Mahkemeleri'nin göreve başlama tarihinden önce *aleyhine temyiz yoluna başvurulmuş olan kararlar* hakkında, kesinleşinceye kadar 1086 sayılı Kanun'un 26/9/2004 tarihli ve 5236 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önceki 427 ilâ 454'üncü madde hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

(3) Bu Kanunda bölge adliye mahkemelerine görev verilen hallerde bu mahkemelerin göreve başlama tarihine kadar 1086 sayılı Kanun'un bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

3.4.1. İstinaf Hükümlerinin Zaman İtibariyle Uygulanması İle İlgili Genel Hükümler ve Bu Hükümlerin Uygulama Alanı

İstinafa dair hükümlerinin zaman içerisinden uygulanması, ilk iki fıkranın kapsamı içerisinde yer almaktadır. Birinci fıkra; Bölge Adliye Mahkemeleri'nin faaliyetlere başlama tarihine tekabül eden 20 Temmuz 2016'ya kadar Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanun'undaki önceki kanun yoluna dair hükümlerin uygulanacağı, yani istinaf hükümlerinin 20 Temmuz 2016 tarihinden itibaren yürürlükte yer alması; ikinci fıkra ise istinaf kararlarının yürürlüğe girmesinin 20 Temmuz 2016 tarihinden önce Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanun'una göre yapılan kanun yoluna başvurularına etkisi düzenlenmiş bulunmaktadır. Ayrıca ikinci fıkra geçen "*20 Temmuz 2016 tarihinden önce temyiz yoluna başvurulmuş olma*" sözü ile ilk derece mahkemelerinin 20 Temmuz 2016 tarihinden önce verilmiş kararlara karşı 1086 sayılı Kanun'a göre doğrudan temyize mi yoksa Hukuk Muhakemeleri Kanun'una göre istinafa mı gidileceği de dolaylı yoldan düzenlemeye kavuşturulmuştur.

6723 sayılı Kanun m. 34 ile Geçici m. 3'ün 2. fıkrası değiştirilmiş ve fıkra yeni bir tümce eklenmiştir. 23 Temmuz 2016 tarihinde yürürlüğe giren ikinci fıkranın yeni hâli şu şekildedir:

(2) Bölge Adliye Mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce *verilen kararlar* hakkında, kesinleşinceye kadar 1086 sayılı Kanun'un 26/9/2004 tarihli ve

5236 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önceki 427 ilâ 454'üncü madde hükümlerinin uygulanmasına devam olunur. *Bu kararlara ilişkin dosyalar bölge adliye mahkemelerine gönderilemez.*

Yeni hüküm, ilk derece mahkemelerince 20 Temmuz 2016 tarihinden kısa bir süre önce verilmiş kararlara karşı hangi kanun yoluna başvurulacağını belirleyen “20 Temmuz 2016 tarihinden önce temyiz yoluna başvurulmuş olma” kriterinin yerine, “20 Temmuz 2016 tarihinden önce karar verilmiş olma” kriterini getirmiş, ayrıca 20 Temmuz 2016 tarihinden önce verilen kararlara ilişkin dosyaların bölge adliye mahkemelerine gönderilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Hükümün Hükümet Gerekçesinde Geçici m. 3/2'nin önceki ve mevcut hükmü açıklayıcı bir biçimde karşılaştırılmıştır:

“6100 sayılı Kanunun geçici 3 üncü maddesinde, bölge adliye mahkemelerinin faaliyete geçmesinden önce aleyhine temyiz kanun yoluna başvurulmuş olan kararlar hakkında 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanun'unun 26/9/2004 tarihli ve 5236 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önceki 427 ila 454'üncü madde hükümlerinin uygulanması ve temyiz incelemesinin Yargıtay tarafından yapılması hükme bağlanmıştır. Bir başka ifadeyle kararların tabi olacağı kanun yolu karar tarihine göre değil, kanun yolu müracaat tarihine göre belirlenmektedir. Maddeyle, uygulamada yaşanabilecek karışıklıkların önlenmesi amacıyla kararın tabi olacağı kanun yolunun tespitinde karar tarihi esas alınmaktadır. Böylece istinaf mahkemelerinin faaliyete geçmesinden önce verilen kararlar hakkında istinaf usulü uygulanmayacak, bu mahkemelerin faaliyete geçmesinden sonra verilen kararlar ise istinaf kanun yoluna tabi olacaktır. Bununla birlikte oluşabilecek tereddütlerin önüne geçilebilmesi amacıyla istinaf mahkemelerinin faaliyete geçmesinden önce verilen kararlara ilişkin dosyaların Yargıtay tarafından istinaf mahkemelerine gönderilemeyeceği vurgulanmaktadır.”

Geçici m. 3'ün toplamda üç gün de olsa yürürlükte kalmış olan önceki ve yeni şekli dikkate alınarak farklı ihtimallerden hareketle alt ayrımlar yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çerçevede; öncelikle kanun yoluna başvuru süresi 20 Temmuz 2016 tarihinden önce sona ermiş olup, bu tarihten önce kanun yoluna başvurulması ihtimali üzerinde durulacak istinaf hükümlerinin uygulanmaya başlamasının dilekçenin ilk derece mahkemesine verilmesi ile başlayan temyiz prosedürüne etkisi değerlendirilmektedir.

Sonrasında, 20 Temmuz 2016 tarihinden önce başlayan kanun yoluna başvuru süresinin 20 Temmuz 2016 tarihi ve sonrasında sona erecek olması ihtimali ele alınacaktır. Bu ihtimal için de kanun yoluna Geçici m. 3/2'nin yürürlükte kaldığı 20-21 ve 22 Temmuz 2016 tarihleri ile yeni hükmün yürürlüğe girdiği 23 Temmuz 2016 ve sonrasında başvurulması arasında bir alt ayırım yapılacaktır.

İstinaf hükümlerinin zaman itibariyle uygulanması konusunda son olarak belirtmek gerekir ki Geçici m. 3 yalnız dava sonunda verilen kararlar için değil, iş ve icra mahkemelerinin görevine girmeyen çekişmesiz yargı işleri²⁵ ile geçici hukukî koruma kararları için de dikkate alınmalıdır. Zaman itibariyle uygulama özellikle ihtiyatî tedbir kararlarının hukukî kontrolünde özellik arz eder. Hukuk Muhakemeleri Kanun'u m. 391/3 ihtiyatî tedbir talebinin reddi, m. 394/5 itirazın verilen kararlara karşı kanun yolunu açmakla ve bu kanun yolu Geçici m. 3/1 çerçevesinde 20 Temmuz 2016 tarihine kadar temyiz olmakla beraber Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulu 21 Şubat 2014 tarihli 2013/1 E. 2014/1 K. sayılı kararı ile ilk derece mahkemelerince verilen ihtiyatî tedbir taleplerinin reddi veya bu taleplerin kabulü hâlinde itiraz üzerine verilen kararlara karşı temyiz yolunun kapalı olduğunu kabul etmiştir²⁶.

3.4.2. 23 Temmuz 2016 ve Sonrasında Başvurulacak Kanun Yolu

Kanun yolu başvuru süresi istinaf kararlarının daha uygulanmadığı 20 Temmuz 2016 tarihinden önce ileri sürülmüş, fakat sürenin bu tarihten itibaren son bulması durumunda ortaya çıkabilecek bir başka ihtimal de Geçici m. 3/2'nin değişerek yürürlüğe girdiği 23 Temmuz 2016 tarihi ve sonrasında kanun yoluna başvurulma ihtimalidir. 23 Temmuz 2016 tarihi itibari ile kanun yoluna başvurulmak istendiğinde; Geçici m. 3/2'nin yeni hali uygulama alanı bulacağından, kararın verildiği tarih kriteri esas alınır ve 20 Temmuz 2016 tarihinden önce verilen kararlar bakımından istinaf hükümlerinin uygulandığı 23 Temmuz 2016 ve sonrasında da yine Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanun'unun önceki kanun yolu hükümleri uygulanır. Bu durumda, temyiz kanun yoluna başvurulur. Temyiz süresi ve temyize

²⁵ HMK m. 387

²⁶ Resmi Gazete 17 Nisan 2014, S. 28975.

başvuruda parasal sınır Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanun'una göre belirlenir. Temyiz süresinin kural olarak Asliye Hukuk Mahkemeleri için 15, Sulh Hukuk Mahkemeleri için 8 gün olduğu dikkate alındığında; bu son ihtimal ile temyiz süresi Asliye Hukuk Mahkemeleri için 9 Temmuz 2016 ilâ 19 Temmuz 2016, Sulh Hukuk Mahkemeleri için 16 Temmuz 2016 ilâ 19 Temmuz 2016 tarihleri arasında işlemeye başlamışsa ve 23 Temmuz 2016 tarihi ve sonrasında kanun yoluna başvurulmak istendiğinde karşılaşılabacaktır. Asliye Hukuk Mahkemeleri'nde 9 Temmuz 2016, Sulh Hukuk Mahkemeleri'nde 16 Temmuz 2016 tarihinde başlayan temyiz süresinin son günü 23 Temmuz 2016 Cumartesi günü olduğu ve sürenin son günü resmî tatile denk geldiği için en geç 25 Temmuz 2016 Pazartesi günü kanun yoluna başvurulabilir. Şüphesiz bu ihtimalde de başvurulacak kanun yolu yine temyiz olacaktır. Yukarıda ifade edildiği üzere Asliye ve Sulh Hukuk Mahkemesi'nin kararları için aynı dönem zarfında temyiz süresi işlemeye başlamış ve Geçici m. 3/2'nin önceki hâlinin yürürlükte olduğu 19 Temmuz 2016 tarihine kadar kanun yoluna başvurulmak istenmişse, istinaf hükümleri henüz uygulanmaya başlanmadığı için yine Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanun'u hükümleri uygulama alanı bulur ve temyiz kanun yoluna başvurulabilir²⁷.

Geçici m. 3'ün yeni hâlinde benimsenen *“bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce verilen kararlar”* kriteri, karara yüklenecek anlama göre farklı şekillerde yorumlanmaya müsaittir. Zira kararın verildiği tarih; kısa kararın tefhim tarihi, gerekçeli kararın yazıldığı tarih veya gerekçeli kararın tarafa tebliğ edildiği tarih olarak kabul edilebilir. Zaman itibariyle uygulama hükmünün konusu, başvurulacak kanun yolunun tespiti. Kanun yoluna başvuru süresinin ne zaman başladığının bu açıdan önemi bulunmamaktadır. Çünkü gerekçeli kararın tebliği, kanun yoluna başvuru süresinin başlamasında önem arz eder. Bu nedenle, kanımızca hükümde geçen *“karar”* sözcüğü ile kısa karar kastedilmektedir. Gerekçeli kararın sonraki bir tarihte yazılması ile kanun yoluna başvuracak tarafa tebliği, hatta duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden karar verilmesi yahut duruşma yapılsa bile tarafın hüküm duruşmasında hazır bulunmaması, başvurulacak kanun yolunun belirlenmesinde rol oynamaz. Çünkü tespiti gereken husus, sadece hangi kanun yoluna başvurulacağıdır. Hukuk Muhakemeleri Kanun'unun 297. maddesinde hükümde hangi hususların yer alacağı tek tek sayılmıştır. Bu maddenin -d bendinde

²⁷²⁷ YİKK A, I.

hükümün verildiği tarihin yazılacağı belirtildikten sonra, -e bendinde ayrıca gerekçeli kararın yazıldığı tarihin de yer alması gerektiği ifade edilmiştir. Gerekçeli kararın yazıldığı tarih, çoğu zaman hükümün verildiği tarihten sonra olur. Geçici m. 3 bağlamında sadece kanun yoluna başvuracak olan tarafın aleyhine verilmiş olan karar önem taşıdığından, başvurulacak kanun yolunun belirlenmesi bakımından gerekçeli kararı yazıldığı tarih ya da bu gerekçeli kararın tebliğ tarihi önem taşımaz. Bu durumda; ister duruşmalı olarak ister dosya üzerinden 20 Temmuz 2016 tarihinden önce karar verilmişse, kısa kararın tarafa verilmesi veya gerekçeli kararın yazılması ve tarafa tebliğ edilmesi 20 Temmuz 2016 ve sonrasına denk gelse bile yine hüküm kesinleşinceye kadar temyiz ve karar düzeltme hükümleri uygulanır ve istinaf kanun yoluna başvurulamaz.

Geçici m. 3/2'nin güncel kararı kapsamında 20 Temmuz 2016 tarihinden önceki dönemlerde alınan karara ilişkin 23 Temmuz 2016 ve sonrasında herhangi bir temyiz başvurusunda bulunulmuşsa, Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanun'unun kanun yolu kararları uygulanmasına devam edilir. Geçici m. 3/2'nin güncel metninde yer alan "kesinleşinceye kadar" sözü ile istinaf kararları uygulanmaya başlansa da önceki kanun yolu kararlarına bağlı yapılan dosyaların kesinleşene kadar önceki kanun yoluna bağlı olmaya devam etmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır.

3.5. VERGİ YARGISI İLE İLGİLİ TEMEL SORUNLAR

Türk Vergi Yargısı sisteminde, 1980 sonrasında çıkarılan 2575 Sayılı Danıştay Kanunu ve 2576 Sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun yürürlüğe konulmak suretiyle köklü bir değişiklik gerçekleştirilebilmiş ve 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu yürürlüğe konularak, değişikliğin bütünlüğü sağlanmıştır.

Türkiye'de Vergi Yargı Sistemi, 1982 yılından önceki dönemlerde Vergi İtiraz, Temyiz Komisyonları ve Danıştay'dan meydana gelen bir yapı oluşturmuştur. Sözü edilen bu yapı 1982 anayasası ile birlikte değiştirilmiş, İtiraz ve Temyiz Komisyonları ile Gümrük Hakem Kurulları kaldırılarak yerine idari yargı teşkilatı içiğinde yer almak suretiyle ilk derece yargı organı olarak "Vergi Mahkemeleri" oluşturulmuştur. Böylelikle Vergi Mahkemelerinin tek bir hakimle vermiş olduğu

kararlar, karşı taraftan gelecek itiraz ile Bölge İdare Mahkemelerinde; yine “Vergi Mahkemelerinin” danışma kurulu şeklinde verdiği kararlar ise temyiz yolu ile Danıştay’da denetlenmektedir. Gerçek bir yargı sisteminde olması gereken bazı özellikler mevcuttur. Bu özelliklerden bazıları; “*sürekli olması, gereksiz yazışma ve bürokratik engelleri önlemesi, uyuşmazlıkların yargı mercilerine gelmeden önce uzlaşma işlemine tabi olması, yargı mercilerinin idari ve siyasi baskıdan bağımsız olmasıdır. Vergi yargı sistemimiz de bu özellikler doğrultusunda düzenlenmeye çalışılmıştır. Ancak vergi yargı sistemimizin bünyesinde birtakım aksaklıklara rastlanabilmektedir. Bunların belli başlılarını şu şekilde sıralamak mümkündür*”²⁸

Türk Vergi yargı sisteminde, Bölge İdare Mahkemelerinin görevi sayılabilecek unsurların oldukça az olduğu bilinmektedir. Bölge İdare Mahkemelerinin söz konusu görevlerinin fazla olabileceğinin sağlanması halinde Danıştay’ın iş yükünün azaltılmasına yardımcı olarak, Danıştay’ın gerçek ve olması gereken görevini eksiz bir halde yerine getirebilmesine imkan ve ortam hazırlayabilecektir. İdare ve Vergi Mahkemelerinin genel görevli mahkemeler kabul edilmesi İdare ve Vergi Mahkemeleri arasında birçok anlaşmazlığın ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bölge idare mahkemelerinin bazı vergi davalarında verdikleri kararın kesin olması nedeniyle yapılabilecek bazı hataların düzeltilmesine imkan bulunmamakta, ancak karar sonucuna etkili olmamak üzere kanun yararına bozulabilmekte idi.

Uyuşmazlıkların çözülmesi sahasında farklı süre hükümlerine yer verilmiştir. Farklı süre uygulamaları, bir takım aksaklıklar çıkarabilmektedir. Vergi yargı sistemimizde ortaya çıkan önemli bir sorun da vergi mevzuatının çok sık ve geniş kapsamlı değişikliklere maruz kalmasıdır. Mevzuatın sık sık değişmesi uyuşmazlıkları arttırmaktadır. Mevzuat karmaşık hale geldikçe vergi yargısının işi güçleşmektedir. Bu durum adaletsizliğe ve halkın adalete olan inancının sarsılmasına yol açmaktadır²⁹. Esasen vergi uyuşmazlıklarının vergi yargı organlarına götürülmeden yükümlü ile vergi yönetimi arasında çözülmesi amacıyla uzlaşma yöntemine başvurulması vergi yönetimi yönünden pratik, ucuz, tahsilatı hızlandırıcı bir yöntemdir. Ancak ne var ki ülkemizde tarhiyat sonrası uzlaşma müessesesinin

²⁸ Mehmet TOSUNER, Ülkü ÖZCAN; Türkiye Vergi Yargısı Sistemi ve Vergi Uyuşmazlıklarının Çözümü, İzmir 1989, s.105-109.

²⁹ Sadık KIRBAŞ; "Türk Vergi Mevzuatındaki Karmaşa ve Yarattığı Sorunlar", Mali Hukuk Dergisi, S. 18, Kasım-Aralık 1988, s.10-11.

uygulanmasından beklenen yararlar tam olarak elde edilememiştir. Bu başarısızlıkta inceleme elemanlarının yeterli düzeyde olmaması, bürokratik engellerden kaçınma duygusu, sık sık çıkarılan af kanunları, uzlaşma alanının çok sınırlı tutulması gibi faktörler etkili olmuştur. Bu sorunlara çözüm olması ve sisteme işlerlik kazandırılması amacıyla vergi sistemimize 3239 Sayılı Kanunla "Tarhiyat Öncesi Uzlaşma" müessesesi getirilmiş, böylece modern vergiciliğin ana prensiplerinden biri gerçekleştirilmeye çalışılmıştır³⁰.

3.6. VERGİ YARGISINDA İSTİNAF MAHKEMELERİNE DUYULAN İHTİYACIN İSTATİSTİKLER İLE AÇIKLANMASI

Türkiye’de Vergi Yargı Sistemi; 1982 yılından önceki dönemlerde Vergi İtiraz, Temyiz Komisyonları ve Danıştay’dan meydana gelen üç dereceli bir yapıya sahip idi. Vergi yargısında var olan sorunlardan ötürü, 1982 yılında yapılan düzenlemelerle idari yargı ve kapsamındaki vergi yargısını düzenleyen 2575 Sayılı Danıştay Kanunu, 2576 Sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile 2577 Sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu (İYUK) kabul edilmiştir.

Bu düzenlemeler neticesinde üç dereceli olan vergi yargısı iki dereceli bir yapıya çevrilmiştir. İstinaf öncesi sistemde; İdari yargı uyuşmazlıklarını ilk derece mahkemesi olarak çözümlemede görev yapan İdare ve Vergi Mahkemeleri, itiraz organı olarak görev yapan Bölge İdare Mahkemeleri ve temyiz organı olarak görev yapan Danıştay bulunmaktaydı. İlk derece mahkemelerinin tek hakimle verdikleri kararlara karşı itiraz yolu ile BİM’e başvurulurken, kurul halinde verdikleri kararlar ise Danıştay’da temyiz edilmekteydi. BİM’lerin kararları temyiz yoluna kapalı olduğundan esas olarak idari yargı iki dereceli bir yapı üzerine kurulmuş bulunmaktaydı. Yani itiraz ve temyiz olmak üzere birbirinden bağımsız iki ayrı kanun yolu mevcuttu. İstinaf öncesi sistemde de vergi yargısında bir takım sorunlar mevcut olup, bunlar: Yargılama sürecinin oldukça uzun sürmesi, adaletin geç tecellisi, uyuşmazlık türleri itibariyle uzmanlaşmanın yeterli düzeyde olmaması, özellikle Danıştay’da biriken dosya sayısının oldukça fazla olması vb. dir. Bu sorunların giderilmesi için idari yargıda birtakım değişiklikler yapılmıştır.

³⁰ Yılmaz ALJEFENDİOĞLU; "Vergi Yargısı ve Sorunları", Danıştay Dergisi, Yıl:9, S.32- 33, Ankara-1980. s.144-145.

İdari yargıda reform ihtiyacının temelini, Danıştay’da biriken dosya sayısının oldukça fazla olması oluşturmaktadır. İstinaf mahkemelerine duyulan ihtiyacı Danıştay’da biriken dosya sayılarındaki artış ile açıklamak adına aşağıdaki şekillerden faydalanılmıştır.

Tablo 24: DANIŞTAY DAİRELERİNE GELEN, KARARA BAĞLANAN VE GELECEK YILA DEVREDİLEN DAVALAR 2005-2014³¹

Topla m	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gelen	157. 163	169. 924	206. 701	248. 678	275. 598	297.8 41	345. 187	350. 142	357. 495	333. 128
Karar a Bağla nan	69.4 84	73.1 23	88.2 78	99.2 84	106. 959	103.8 80	137. 921	140. 815	167. 446	142. 951
Gelec ek Yıla Devir	81.7 28	94.6 29	118. 423	149. 394	168. 639	193.9 61.	207. 266	209. 327	190. 049	190. 177

Tablo 25: VERGİ MAHKEMELERİ, BÖLGE İDARE MAHKEMELERİ VE İDARE MAHKEMELERİNE GELEN, KARARA BAĞLANAN VE GELECEK YILA DEVREDEN DAVALAR 2005-2014³²

Topla m	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gelen	390.3 12	469.3 08	478.3 39	482.2 51	515.9 18	585.2 33	584.9 63	533.4 26	579.0 36	582.1 83
Karar a Bağla nan	246.0 46	313.4 74	326.8 26	337.5 28	355.4 73	386.8 84	415.6 72	405.7 91	414.6 44	434.1 39
Gelec ek Yıla Devir	144.2 66	155.8 34	151.5 13	144.7 23	160.4 45	198.3 49	169.2 91	127.6 35	164.3 92	348.0 44

Yukarıdaki tablolarda; Adalet Bakanlığı’nca 2014 yılına ait yayımlanmış istatistiklerde, idari yargıda reformun zorunluluğunu ortaya koyan rakamlar yer

³¹ Betül Hayrullahoğlu, Vergi Yargısında Yeni Kanun Yolu, Makaleler, Sayı:196, s.129, 2016.

³² A.g.e. s.130

almaktadır. Tablo 24'te görüleceği üzere; Danıştay dairelerine 2005 yılında gelen toplam dosya sayısı 157.163 iken % 112.0'lık artış oranı ile 2014 yılında 333.128'e ulaşmıştır. Bu dosyalardan 142.95'i karara bağlanmışken, 190.77 dava ise 2015 yılına devretmiş bulunmaktadır.

Tablo 25'te ise Bölge idare, idare ve vergi mahkemelerinden oluşan idari mahkemelerin son on yıllık çalışma trendi yer almakta olup, bu trende bakıldığında; geçen yıldan devir, yıl içinde açılan ve bozularak gelen toplam dava sayısında artış olduğu görülmektedir. 2005 yılında idari yargı mahkemelerine gelen toplam dava sayısı 390.312 iken, % 49.2'lik artış oranı ile 2014 yılında 582.183 olmuştur³³.

Adalet Bakanlığının 2017 yılında yayınlamış olduğu stratejik planda ise; Bölge idare mahkemelerine bir önceki yıldan devredenlerle birlikte 2010 yılında 120.372 dosya gelmiş ve ortalama görülme süresi 39 gün olmuştur. 2014 yılında ise 173.695 dosya gelirken ortalama görülme süresi 29 gün olmuştur. Ortalama görülme süresi 2010 yılına oranla %25.64 azalmıştır.

İdare mahkemelerine bir önceki yıldan devredenlerle birlikte 2010 yılında 252.399 dosya gelmiş ve ortalama görülme süresi 183 gün olmuştur. 2014 yılında ise 259.830 dosya gelirken ortalama görülme süresi değişmemiştir.

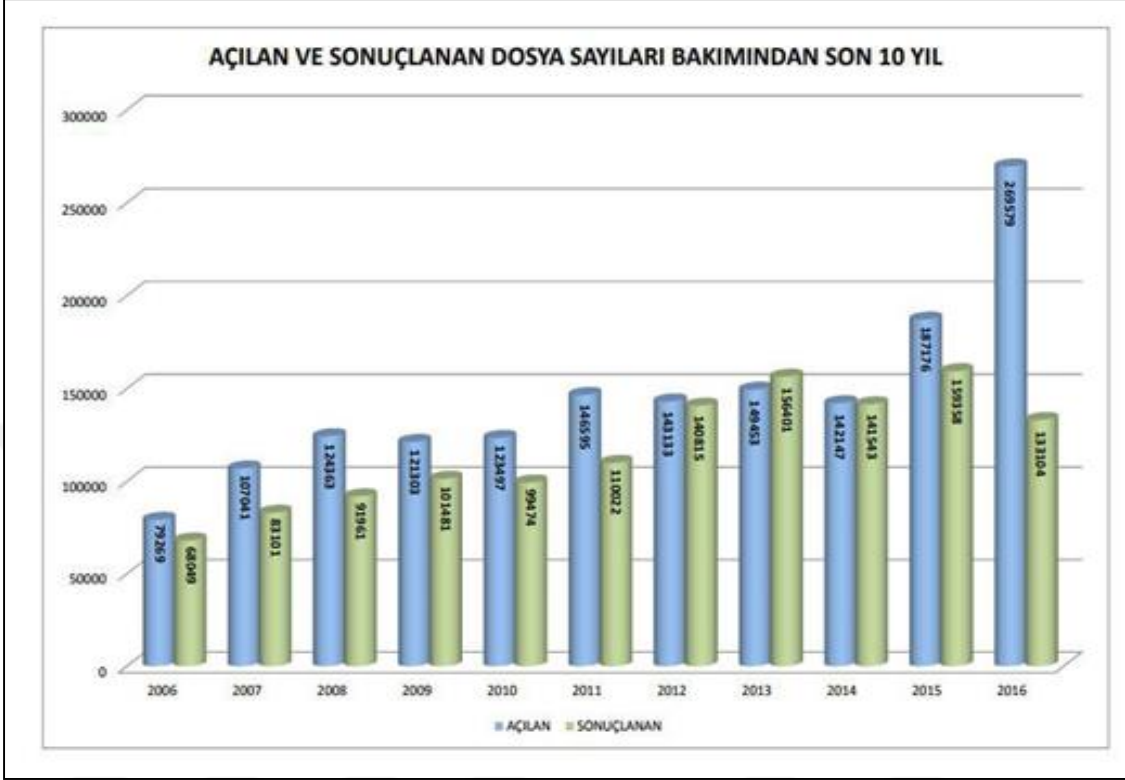
Vergi mahkemelerine bir önceki yıldan devredenlerle birlikte 2010 yılında 212.462 dosya gelmiş ve ortalama görülme süresi 229 gün olmuştur. 2014 yılında ise 148.658 dosya gelirken ortalama görülme süresi 166 gün olmuştur. Ortalama görülme süresi 2010 yılına oranla % 27.51 azalmıştır.

Danıştay dava daireleri ve kurullarına bir önceki yıldan devredenlerle birlikte 2010 yılında 295.502 dosya gelmiş ve ortalama görülme süresi 570 gün olmuştur. 2014 yılında ise gelen dosya sayısı 330.932 ortalama görülme süresi 486 gün olmuştur. Ortalama görülme süresi 2010 yılına oranla % 14.7 azalmıştır. Rakamlardan da anlaşılacağı üzere yargı organlarına gelen iş yükü yıllara göre artış

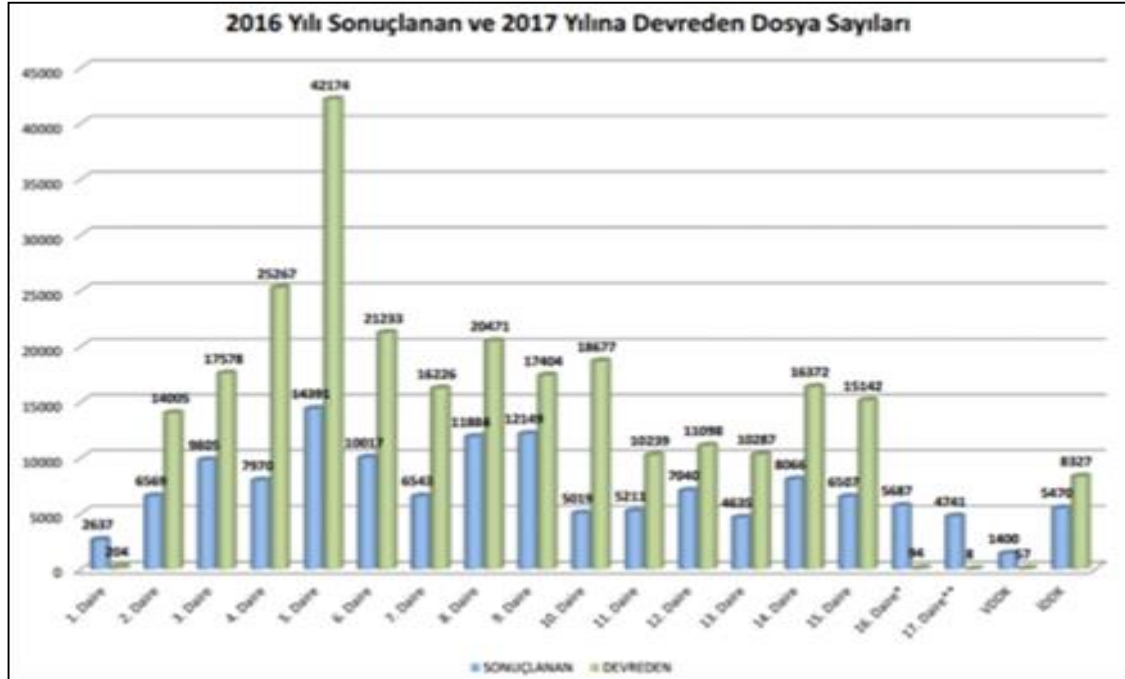
³³ Betül Hayrullahoğlu, *Vergi Yargısında Yeni Kanun Yolu*, Makaleler, Sayı:196, 2016s.130

göstermektedir. Birinci plan döneminde iş yükünün azaltılması ve iş yüküyle baş edebilecek bir yargı sisteminin oluşturulması yönünde önemli adımlar atılmıştır³⁴.

Şekil 4: DANIŞTAY DAİRELERİNE GELEN, KARARA BAĞLANAN VE GELECEK YILA DEVREDİLEN DAVALAR 2006-2016³⁵

Şekil 5: Danıştay Dairelerinde 2016 Yılı Sonuçlanan Ve 2017 Yılına Devreden Dosya Sayıları³⁶

³⁴ <http://www.adalet.bakanligi.gov.tr> Adalet Bakanlığı Stratejik Planı 2015-2019 s.48-49

³⁵ <http://www.danistay.gov.tr> Danıştay 2016 Yılı İdare Faaliyet Raporu s.21

³⁶ A.g.e.

Yukarıdaki şekillerde yer alan sütun grafikleri ise Danıştay’ın 2017 yılında yayınlamış olduğu 2016 yılına ait idare faaliyet raporunda yer almakta olup, Şekil 4’te de görüldüğü üzere; Danıştay’da açılan dava sayıları artarken, sonuçlanan dava sayıları ise azalma göstermiştir.

Şekil 5’te ise 2016 yılında sonuçlanan ve 2017 yılına devreden dosya sayıları ise bazı dairelerde artarken bazı dairelerde ise azalmıştır.

İdari yargıda reformu zorunlu kılan bu artışı gözlemleyen Danıştay Başkanlar Kurulu, 2008 yılı Ekim ayında toplanarak acilen önlem alınması gerektiği sonucuna vardığını açıklamıştır. Danıştayın iş yükünün makul sayıya indirilmesinin zorunlu olduğu, bunun da ancak dar görevli birer istinaf mahkemesi olan Bölge İdare Mahkemelerinin tam istinaf mahkemesi haline getirilmesiyle sağlanabileceği görüşünü kamuoyuyla paylaşmıştır³⁷.

Özetleyecek olursak; gerek Adalet Bakanlığınca yayınlamış olan stratejik planlarda gerekse de Danıştay tarafından yayınlanmış olan idare faaliyet raporlarında Danıştay’a gelen dosya sayıları her geçen yıl artmıştır. Danıştay’ın iş yükünün hafifletilmesi ve içtihat mahkemesi rolünün güçlendirilmesi adına İdari yargıda birtakım reformlar yapılmış olup, istinaf mahkemeleri kurulmuştur. Söz konusu mahkemelerin kurulması ile ilk derece mahkemelerinde sonuçlanamayan davalar BİM’ler devreye girerek Danıştay’ın iş yükü hafifletilmiş olacaktır.

Yeni düzenleme ile birlikte İlk derece yargılama mercii konumunda bulunan idare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı temyiz yoluna başvurmadan önce mahkemenin yargı çevresindeki BİM’e istinaf başvurusunda bulunma zorunluluğu getirilmiştir. Bu kapsamda itiraz yolu kaldırılmış ve BİM ‘İstinaf mercii’ olarak yapılandırılmıştır. Dolayısıyla yeni düzenleme ile ilk derece mahkemesi kararlarına karşı doğrudan temyiz yoluyla Danıştay’a başvurma olanağı sona erdiğinden idari yargı son şekli ile üç mercili ve üç aşamalı bir yapıya kavuşturulmuştur

³⁷ A.g.e,

Başlangıçta 15 bölgede kurulması planlanan istinafların sayısı 7'ye indirilmiştir. İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Erzurum, Gaziantep ve Samsun'da mahkeme kurulmuştur.

Ayrıca Adalet Bakanlığın yaptığı son açıklamaya göre; Türkiye genelinde 7 bölgede adli ve idari istinaf mahkemelerinin bulunduğu ve adli istinaf sayısının 15'e yükseltilmesini hedeflediklerini, 2017 yılı içerisinde adli istinaftan bazılarını faaliyete geçirdiklerini, 2018'de de diğer bir kısmını faaliyete geçireceklerini, 2019'a gelindiğinde bütün istinaf mahkemelerini Türkiye'nin dört bir yanında faaliyete geçirmiş olacaklarını belirtmiştir.

Aşağıdaki tabloda HSYK (Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu) tarafından Ağustos 2017'de yayınlanan İdari ve Vergi Dava Dairesi olarak bölgeler bazında kurulu ve faal olan daire sayıları yer almaktadır.

Tablo 26: Bölge İdare Mahkemeleri Daire Sayıları³⁸

Bölge İdare Mahkemeleri Daire Sayıları				
Bölge İdare Mahkemesi	İdari Dava Dairesi		Vergi Dava Dairesi	
	Kurulu	Faal	Kurulu	Faal
ANKARA	14	12	6	4
BURSA (FD)	3		1	
ERZURUM	3	2	1	1
GAZİANTEP	9	4	4	2
İSTANBUL	12	10	12	6
İZMİR	7	6	4	3
KONYA	7	5	4	3
SAMSUN	3	3	2	1
Toplam	58	42	34	20

³⁸ Hakimler ve Savcılar Kurulu BİM Daire Sayıları /Ağustos 2017

3.7. İSTİNAF SİSTEMİNİN GETİRDİĞİ YENİLİKLER

İstinaf sisteminin yürürlükte yer alması ile birlikte, vergi yargısı içerisinde yeni bir düzen ortaya çıkmıştır. İlk olarak söz konusu davanın işleminde doğan ücreti öncelik tutularak yeni bir yargılama yapısı kurulmuştur. Vergi uyuşmazlıklarından doğan sorunlar ile ilgili kararlarda yetkili olan vergi mahkemesi kararları, bölge idare (istinaf) mahkemesi tarafından tekrar incelenerek karar alınmaktadır. Bu durumun işleyiş biçimi aşağıda gösterilmiştir;

- Öncelikle her türlü vergi uyuşmazlığıyla ilgili ilk derece mahkemesi sıfatıyla vergi mahkemesine dava açılabilir. Birinci olarak tutarı 5.000-TL'ye kadar olan davalar vergi mahkemesince karara bağlanmaktadır.
- İkinci olarak tutarı 5.000-TL'yi aşan davalar, vergi mahkemesi kararından sonra 30 gün içinde Bölge İdare (İstinaf) Mahkemesi'ne istinaf yoluyla götürülebilmektedir. Bölge İdare Mahkemesi, 117.000-TL'ye kadar olan davalarda kesin karar vermektedir.
- Üçüncü olarak Bölge İdare (İstinaf) Mahkemesi'nin istinaf başvurusu 117.000-TL'nin üzerindeki davalar için verdiği istinaf kararları ise 30 gün içinde Danıştay'da temyiz başvurusuna konu edilmektedir. Danıştay bu tutarın üzerindeki uyuşmazlıklarla ilgili kesin kararını vermektedir.
- 117.000-TL'yi aşan istinaf mahkemesi kararları temyize götürülebilirken bu tutarın altında kalan kararların temyiz incelemesi mümkün olmamaktadır.

Bölge idare (istinaf) mahkemesinin 117.000-TL'nin üstündeki davalarla ilgili olarak verilen kararlarda, dava aleyhine sonuçlanan taraf 30 gün içerisinde Danıştay'a temyiz başvurusu yapabilmektedir. Danıştay istinaf kararını onayabileceği gibi bozabilmektedir. Bozduğu takdirde dosyayı tekrar istinaf mahkemesine gönderir. İstinaf mahkemesi kararında ısrar ederse, bu defa aleyhine sonuçlanan taraf Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu'na temyiz yoluyla başvurabilmektedir. Vergi dava daireleri kurulu, ısrar kararını bozarsa tekrar istinaf

mahkemesine geri gönderir. İstinaf mahkemesi artık ısrar kararında direnemeyerek bozma kararına uymak zorundadır.

117.000-TL'yi aşmayan davalarla ilgili verilen istinaf kararlarına karşı yargının yenilenmesi ve Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yolları ise açıktır.

Bu yapıya göre vergi uyuşmazlıklarının çözümünde kesin kararın verilmesi; bir aşamalı, iki aşamalı ve üç aşamalı bir yargısal sürece bürünmüştür. Bunun daha iyi anlaşılması için aşağıda tablo şeklinde gösterilmiştir. Tabloda davaların parasal yönden nerede sonuçlanacağı açıklanmıştır.

Tablo 27: Parasal Sınırlarıyla Yargı Mercileri

Tutar	Yargılama Mercileri
0-5.000-TL arası davalar	Vergi Mahkemesinde
5000-117.000-TL arası davalar	Vergi Mahkemesi ve Bölge İdare Mahkemesinde
117.000-TL ve üzeri davalar	Vergi Mahkemesi, Bölge İdare Mahkemesi ve Danıştay'da kesin karara bağlanacaktır.

3.8. VERGİ YARGISINDA İSTİNAF SİSTEMİNİN UYGULANMASINDA MUHTEMEL SORUNLAR VE ÖNERİLER

3.8.1. İstinaf Sisteminden Beklenen Faydalar

İstinaf sistemi getirilmeden önce Türkiye'de vergi yargı sisteminde bir takım temel sorunlar mevcuttu. Bu temel sorunlar; söz konusu bir yargılamanın gereğinden uzun sürmesi, adalet oldukça geç tecelli etmekte, bazı uyuşmazlık problemlerinden dolayı uzlaşmanın yeterli düzeyde gerçekleşmemesi ve genellikle bunlardan ötürü Danıştay'da gereğinden fazla dosyanın birikmesi olarak söylenebilir.

İstinaf sisteminin oluşturulması ile, ilk derece mahkemesi olan vergi mahkemesi ile temyiz mercii olan Danıştay arasına istinaf mahkemesi önemli bir yardımcı unsur olarak inşa edilmiştir. İstinaf mahkemesi bölge düzeyinde teşkilatlandırılarak her bir yargı bölgesinde ilk derece mahkemelerinde

öz mlenemeyen davalar, Danıştay’a gerek kalmaksızın büyük ölçüde çözüme kavuşturulmuş olacaktır.

İstinaf mahkemesinden görev yapan hâkimler alanlarında uzmanlaşmış, daha donanımlı h kimlerden oluşacağı için yargı kararlarının hukuka uygunluğu ve adaletin tesisi noktasında olumlu sonuçlar alınabilecektir.

Nihayet, vergi uyuşmazlıklarının belli bir kısmı vergi mahkemelerinde sonlandırılacak, önemli bir kısmı ise bölge istinaf mahkemelerinde sonuçlandırılacaktır. Böylece Danıştay’a intikal edecek dosya sayısı önemli ölçüde azaltılarak Danıştay’ın asıl işlevi olan hukuki tetkik mahkemesi rolüne odaklanmasına katkı sağlayacaktır.

3.8.2. İstinaf Mahkemelerinin Farklı Kararlarında İçtihat Birliği Sorunu

Bölge istinaf mahkemeleri de kurulunca artık içtihat birliği sorununun nasıl düzeleceği gündemi de oluşmuştur. İstinaf mahkemelerinin benzer durumlarda farklı karar vermesi halinde ortak bir konuya nasıl varılacağı gündeme getirilmiştir. Söz konusu durum için en uygun uygulama modeli Fransa’daki uygulama modeli olarak görülmektedir.

Fransa’da bulunan uygulamada istinaf mahkemeleri başkanları önceden belirlenmiş süreler ile toplanarak belirttikleri görüş birliğine göre uygulama modeli yapılmaktadır.³⁹ Bu uygulamanın dışındaki hallerde ise istinaf mahkemelerinin farklı kararları için bir üst mahkemeye (Conseil d’Etat) temyizen başvurulmakta ve üst mahkemenin görüşü içtihat kabul edilmektedir.

3.8.3. Parasal Sınırlara Bağlı Yargılama Sürecinden Kaynaklanan Sorunlar

Yargılama sisteminde oluşturulan süreçlerin belirlenmesinde suçun türlerine veya büyüklüğüne dikkat edilmemesi durumunda, söz konusu yargılama hakkının

³⁹ Ahmet Akbaba., *Fransız İdari Yargı Sistemine Bir Bakış*, Ankara Barosu Dergisi, 2014/ 2, s.447.

kullanımının işlenmiş olan suçun parasal miktarına bağlanması yargılama hakkının gerçekleşmesinde önemli sorunlar meydana gelmektedir. Aynı nitelikteki bir vergi suçunu veya kabahatini işleyen bireylerin vergi kaybı yarattıkları miktar veya muhatap oldukları parasal yaptırım miktarlarına bağlı olarak farklı yargılama süreçlerine tabi tutulmaları eşitlik ilkesine ve yargılamada adalet ilkesine aykırı bir durumdur.

Yukarda belirtilen parasal sınırların alt ve üst sınırlarını dikkate alarak durumu örneklerle açıklamak mümkündür. Aynı vergi suçu veya kabahatini işleyen ancak kayba uğrattıkları vergi miktarı veya kesilen ceza bakımından 4.900 TL’lik bir tutar için dava açması gereken A mükellefi ile 5.100 TL’lik bir tutar için dava açması gereken mükellef B arasında yargılanma hakkı bakımından önemli farklılıklar olacaktır. Şöyle ki mükellef A sadece vergi mahkemesinde dava açacak olup, vergi mahkemesinin kararı kesin olacaktır. Karara itiraz veya temyiz için başkaca bir başvuru hakkı olmayacaktır. Oysa mükellef B vergi mahkemesinin kararına karşı Bölge idare mahkemesine istinaf yoluna gidecektir. Aynı suçu veya kabahati işlemelerine karşın her iki mükellefin yargılama süreçleri farklı olmuştur. Bu durumun diğer önemli bir sakıncası da benzer durumlar için vergi mahkemesi kararı ile istinaf mahkemesinin kararlarının farklı olması durumudur. Yargı kararlarında birlik nasıl sağlanacaktır? Sadece vergi mahkemesinde yargılama süreci tamamlanan mükellef A davayı kazanırken, istinafa gitme hakkı olan mükellef B davayı kazanırsa yargılamada birlik veya ortak içtihat nasıl oluşturulacaktır?

Benzer durum 5.000 TL ile 117.000 TL arasında ve 117.000 TL’den fazla olan ve aynı niteliği taşıyan suç ve kabahatler içinde geçerli olacaktır. Bu durumda da İstinaf Mahkemeleri ile Danıştay arasında nasıl içtihat sağlanacaktır.

3.8.4. Parasal Sınırların Zaman aşımı Süresi İçinde Değiştirilmemesi Sorunu

Yargılama sürecinin oluşturulmasında temel etken olan parasal miktarın başka önem arz eden önemli bir durum ise işlenmiş olan suçun belirtilme durumudur. Vergi sisteminde zamanaşımına uğrama süresinin 5 yıl olduğu dikkate alındığı takdirde; aynı tarihte aynı suçu işleyen iki mükelleften, suçu zaman aşımı süresinin

ilk yılında belirlenen ile zamanaşımının dördüncü yılında suç işlediği belirlenen mükellefin yargılama süreçleri de farklı olabilmektedir. İYUK'ta belirtilen parasal miktarlar yıldan yıla belirlenir. Oysa davanın miktarı suçun işlenmiş olduğu tarih olarak belirlenmektedir. Bu durumda aynı dönemde vergi suçu işleyen mükelleflerden zamanaşımı süresinin ilk yılında tespit edilen yargılama sürecinde üçlü yargılamaya kadar tüm yargılama süreçlerinden yararlanabilecekken, zamanaşımının son yılında suçu tespit edilen mükellef ise sadece vergi mahkemesi hakkını veya vergi mahkemesi, istinaf mahkemesi hakkını kullanabiliyor olabilir. Bu da yargılama hakkının kullanımında eşitsizliğe ve adaletin istenilen seviyede gerçekleşmesini engelleyecektir.

Bu sebeple vergi yargısında suçun niteliğini amaç edinen yargılama süreci başlatılmalıdır. Suç olarak kabul edilen fiillerle vergi kaybı yaratılması halinde parasal büyüklüklere bakılmaksızın davalar öncelikle vergi mahkemesinde görülmeli itiraz için bölge idare mahkemesine gidilmelidir. Kaçakçılık ve kaçakçılığa teşebbüs suçlarında ise parasal sınır gözetilmeksizin davaya öncelikle vergi mahkemesinde bakılmalı, temyiz için Danıştay'a gidilmelidir. Bu düzenlemenin yapılması halinde ikili yargılama sistemi korunacak ve yargılama sistemi hızlanacaktır.

3.8.5. İstinaf Sisteminde Vergi Uyuşmazlıklarının Çözümü İçin Uygulanan İdari Yollarında Göz Önünde Bulundurulması Gerekliliği

Türkiye'de ortaya çıkan vergi uyuşmazlıklarının çözülebilmesi adına gerekli idari yollar da oluşturulmuştur. Bu bağlamda en önemli idari yol hata düzeltme ve uzlaşma müessesesi en çok başvurulandır. Açılacak davanın gelişen süresi içerisinde vergiden yana olan hataların düzeltilebilmesi için vergi dairesine yapılmış olan başvurunun reddedilmesi halinde yargı yoluna başvurulabilir. Söz konusu sürenin geçmesinden sonra yapılan düzeltme başvuruları için Maliye Bakanlığı'na şikâyet edebilme yoluna başvurulmakta ve aynı şekilde yapılan başvurunun reddinin gerçekleşmesi durumunda tekrar yargı yolu açılabilmektedir. Bu uygulama süresinde hata düzeltme taleplerinin reddi halinden fayda sağlayacak yargısal başvuru yolları ve başvuru süreci diğer vergi uyuşmazlıkları ile benzer şekilde olabilmektedir. Oysa

vergi hataları özel bir ihtisas alanıdır. Bu sebeple hata düzeltme talebi reddedilenlerin yargılama sistemi ve istinaf uygulaması tutara gözetmeksizin düzenlenmelidir.

Uzlaşma talebi için de buna benzer bir yargısal başvuru yolu mevcuttur. Uzlaşma talebi reddedilenler, yargıya başvurabilmekte ve diğer vergi uyuşmazlıkları ile aynı yargılama sürecine dahil olmaktadır. Uzlaşmanın gerçekleşme süreci, uyuşmazlık sebep olan konu olay idare ile mükellef arasında ele alınarak gözden geçirilmektedir. Bu bağlamda taraflar uzlaşmazsa yargıya intikal etmekte, uyuşmazlık süreci uzamakta ve adaletin tecelli etmesi gecikmektedir. Öte yandan geçen sürede gecikme faizi işlemeye devam etmektedir. Bu nedenle uzlaşmaya konu edilen vergi uyuşmazlıkları için de ayrı bir yargılama ve istinaf sistemi getirilmelidir.

3.9. VERGİ YARGISINDA İSTİNAFIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Vergi yargısı alanında uyuşmazlıklar adına önemli değişiklikleri beraberinde getiren 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 18.06.2014 tarihi itibarı ile Resmi Gazete’de yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Söz konusu uyuşmazlıkların sorunsuz ve daha çabuk çözülebilmesi adına yapılan tüm değişiklikler, Bölge İdare Mahkemelerinin bütün yurtda görev sürecinin başladığı an itibarıyla verilecek kararlar hakkında uygulanabileceği belirtilmektedir. Bölge İdare Mahkemelerinin göreve başlama zamanı ise 6545 sayılı Kanun’un 14’üncü maddesiyle 2576 sayılı Kanun’a ilave edilen geçici 20’nci maddenin 1’inci bendinde belirtilmiştir. Sözü edilen maddede “Adalet Bakanlığı, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde... öngörülen bölge idare mahkemelerini kurar. Bölge İdare Mahkemelerinin kuruluşları, yargı çevreleri ve tüm yurtda göreve başlayacakları tarih, Resmî Gazete’de ilan edilir. Mevcut bölge idare mahkemeleri, yeni kurulan bölge idare mahkemelerinin göreve başlayacakları tarihe kadar faaliyetlerine devam ederler” ifadesi yer almaktadır. Nihayet 07.11.2015 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan Bölge Adliye Mahkemeleri ve Bölge İdare Mahkemelerinin Tüm Yurtda Göreve Başlayacakları Tarihe İlişkin Karar’da Bölge İdare Mahkemeleri’nin 20.07.2016 tarihinde tüm yurtda göreve başlayacakları belirtilmiştir. Beklenen bir sonuç olarak ifade edilebilecek bu değişiklik, vergi yargısında itiraz yolunu kaldırarak yerine istinaf yolunu getirmiş bulunmaktadır. Yapılan değişiklik ile asıl amaçlanan Danıştay’ın iş

yükünün hafifletilerek esas işlevi olan içtihat mahkemesi rolünün güçlendirilmesidir⁴⁰.

İstinaf sistemi; yargılama sürecinin oldukça uzun sürmesi, adaletin geç tecellisi, uyuşmazlık türleri itibariyle uzmanlaşmanın yeterli düzeyde olmaması, özellikle Danıştay'da biriken dosya sayısının oldukça fazla olması gibi olumsuzlukların giderilebilmesi adına idari yargı içerisinde yer alan vergi yargısına getirilmiş olan bir müessesedir⁴¹.

İstinaf sistemi değerlendirildiğinde; hak arayanlar bakımından güvence olması ve hukuk devleti ilkesi açısından gerekli olması, kişilerin dereceli yargılama yapılmasına dair anayasal hakkının karşılanmış olması, daha tecrübeli hakimler tarafından dosyanın bir kez daha incelenmek suretiyle adaletin gerçekleşmesine katkı sağlaması, uzmanlaşmanın sağlanması suretiyle daha isabetli kararların verilmesi, temyiz makamının işlerinin azaltılması ve bu surette temyiz makamının içtihat mahkemesi olarak asıl işlevini yapmasına imkan tanınması, sadece belli merkezlerde istinaf mahkemelerinin kurulacak olması nedeniyle yerel baskıların azaltılacak olması bu sistemin olumlu tarafları iken; zaman kaybına, davaların uzamasına ve yargılama masraflarının artmasına sebep olacağı, hakim ve yargı personeli ihtiyacının artacağı, içtihat farklılıklarının olabileceği, tecrübeli hakimlerin ilk derece mahkemelerine atanması ve kaliteli bir ilk derece yargılaması ile istinafa gerek olmayacağı ise sistemin yaratabileceği sakıncalar olarak sıralanabilir⁴².

Ayrıca dava konusu aynı olan ve tutarı farklı olan uyuşmazlıklarda vergi mahkemesi, bölge istinaf mahkemesi ve Danıştay farklı kararlar verdiğinde içtihat birliğinin nasıl sağlanacağı da bir sorundur. Bu konuda ortak bir içtihat mercii gereklidir.

Yargılama sisteminde süreçlerin kurgulanmasında suçun türleri veya niteliklerinin dikkate alınmaması, yargılama hakkının kullanımının işlenen suçun parasal büyüklüğüne bağlanması yargılama hakkının kullanılmasında önemli sorunlar yaratmaktadır. Aynı nitelikteki bir vergi suçunu veya kabahatini işleyen bireylerin vergi kaybı yarattıkları miktar veya muhatap oldukları parasal yaptırım

⁴⁰ Betül Hayrullahoğlu 2016, s.1

⁴¹ Fevzi Rifat Ortaç, Hilmi Ünsal Türk Vergi Yargısında İstinaf Sistemi ve Muhtemel Sorunlar İGÜSBD Cilt: 3 Sayı: 1 Nisan 2016 s.17

⁴² Mehmet ŞİMŞEK İdari Yargıda İtiraz ve İstinaf Kanun Yollarının Karşılaştırılması s.966

miktarlarına bağı olarak farklı yargılama süreçlerine tabi tutulmaları eşitlik ilkesine ve yargılamada adalet ilkesine aykırı bir durumdur.

Parasal miktarın yargılama sürecinin belirlenmesinde temel kriter olarak alınmasının diğr önemli bir sakıncası da işlenen suçun belirlenme dönemidir. Vergi sisteminde zamanaşımı süresinin 5 yıl olduğı dikkate alındığında; aynı tarihte aynı suçu işleyen iki mükelleften, suçu zaman aşımı süresinin ilk yılında belirlenen ile zamanaşımının dördüncü yılında suç işlediğı belirlenen mükellefin yargılama süreçleri de birbirinden farklı olacaktır. Bu da yargılama hakkının kullanımında eşitsizliğe ve adaletin istenilen seviyede gerçekleşmesini engelleyecektir.

Bu nedenle vergi yargısında suçun niteliğini esas alan yargılama süreçlerine geçilmelidir. Kabahat sayılan fiillerle vergi kaybı yaratılması halinde parasal büyüklüklere bakılmaksızın davalar öncelikle vergi mahkemesinde görülmeli itiraz için bölge idare mahkemesine gidilmelidir. Kaçakçılık ve kaçakçılığa teşebbüs suçlarında ise parasal sınır gözetilmeksizin davaya öncelikle vergi mahkemesinde bakılmalı, temyiz için Danıştay'a gidilmelidir. Bu düzenlemenin yapılması halinde ikili yargılama sistemi korunacak ve yargılama sistemi hızlanacaktır⁴³.

⁴³ Mehmet ŞİMŞEK s.966

SONUÇ

İstinaf sistemi Türk İdari yargısında yeni bir müessese olarak gerek Avrupa birliğine uyum sürecinin yargısal çerçevesinin tamamlanması için ya da yargılama sürecinin uzaması, adaletin geç tecellisi, uyuşmazlık türleri itibariyle uzmanlaşmanın gerekli seviyede olmaması, özellikle Danıştay bünyesindeki dosyaların daha çok birikmesi gibi sorunların çözülmesi adına önemli bir adım sayılmaktadır⁴⁴.

6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁴⁵ kapsamında idari yargıda değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklikler, bölge idare mahkemelerindeki sistemi düzenleyerek, bu mahkemeleri ikinci derece mahkeme (istinaf) şeklinde yapılandırmış ve buna ilişkin olarak da bölge idare mahkemelerinin asgari daire sayısının iki olacağı karara bağlanılmıştır.

İstinaf konusunda ülkemizdeki güncel gelişmeler dahilinde değişiklikler kısaca şu şekilde sıralanabilir: İdari yargı kapsamındaki olağan bir kanun yolu olan “itiraz” yerine, 6545 sayılı kanunla “istinaf” eklenmiş ve temyiz kanun yolu tekrar düzenlenmiştir. Bazı idari davaların nitelikleri itibariyle diğerlerinden farklı olduğu ve kararın gecikmesi halinde taraflar için telafisi zor veya imkânsız zararlar meydana getireceği, bu tür davaların geciktirilmeksizin karara bağlanması gerektiği, bu nedenle belli tipte davalara uygulanmak üzere ivedi yargılama usulü düzenlenmiştir. Kararın düzeltilmesi olan kanun yolu yürürlükten kaldırılmış ve diğer kanun yolları arasında bulunan “kanun yararına bozma”, “kanun yararına temyiz” şeklinde tekrar düzenlenmiş, “yargılamanın tekrarlanması” olan kanun yolu için ise herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir. İstinaf kanun yolu, 6545 sayılı kanun ile genel bir kanun yolu şekline getirilmiştir. Kanun yollarından temyiz de 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanun’u, md. 46’da yer alan durumlarla kısıtlı olunmak şartıyla başvurulabilir bir yol şeklinde yapılandırılmıştır. Yalnızca Danıştay Dava Dairesinin son hükümleri ve Bölge İdare Mahkemesi’nin kanunda yer alan davalara ilişkin verdiği kararlara karşı temyize başvurulabilmektedir. Böylece, vergi ve idare mahkemeleri kararları için temyize başvuru olunamamaktadır. Bu durumda, kanun yolları arasında ilişkili bir sıra olduğu söz konusudur. İlk olarak istinaf yoluna, sonrasında temyiz yoluna

⁴⁴ Fevzi Ortaç, 2016, s.17

⁴⁵ Resmi Gazete, S. 29044, 28.06.2014.

başvurulabilmektedir. Bu bağlamda temyiz, üst ve istisnai bir kanun yolu şeklinde, istinaf ise genel bir kanun yolu, şeklinde yapılandırılmıştır.

Uyuşmazlıkların bazıları ne temyiz ne de istinaf yoluna konu olmaksızın birinci derece mahkemesince kesin hükme bağlanmakta; bazıları temyiz mahkemesince, bazıları da istinaf mahkemesince kesinleşebilmektedir.

İdari yargı içerisinde gerçekleştirilen reformların sürekli vurgulandığı gibi zorunluluğun var olması nedeniyle daha fazla yarar sağlayacağı beklendiği gibi bir de mevcut düzenlemelerin içerisinde bir takım olumsuzluklar da yaşanmaktadır.

Sözü edilen düzenlemelerin sağlamış olduğu faydaları göz önünde bulunduracak olursak ilk ve en önemli faydasının Danıştay'ın iş yükündeki hafifleme olduğu kesindir. Zaten hedeflenen bu fayda yapılan düzenlemenin gerçek hedefini belirtmektedir.

6545 sayılı kanun öncesi sistemde 2577 Sayılı İdari Yargılama Usul Kanun'unun 45'inci maddesinde yapılan itiraz ile bölge idare mahkemelerinde sonuca ulaştırılacak davalar haricindeki bütün davalar temyiz üzerine Danıştay tarafından incelenmekte ve yapılan bu uygulama sebebiyle idare ve vergi mahkemelerinin nihai karara bağlamış olduğu dosya sayılarının yaklaşık % 70'i Danıştay'da % 30'u ise Bölge İdare Mahkemeleri'nde incelenmekteydi. Bu bağlamda yapılan düzenlemeden sonra Danıştay'ın yükümlü olduğu işlerin ciddi bir şekilde azalacağı düşünülmektedir.

Diğer bir fayda ise miktarı az olan uyuşmazlıkların gerekli yargı mercilerinin gereksiz meşgul edilmesinin önüne geçilerek bu sayede kamu kaynaklarının daha verimli ve adil kullanılabileceği bilinmektedir. Bir de konusu 117.000-TL'den fazla olan uyuşmazlıklara yönelik vergi mahkemesi kararlarının iki farklı üst yargı organınca incelenmesi daha sağlıklı ve doğru kararların verilmesi sonucunu doğuracağı da söz konusu faydalar arasında yer almaktadır.

Beklenen bir başka fayda ise uyuşmazlıkların daha çabuk bir süre içerisinde çözülecek olmasıdır. İstinaf mahkemeleri kanun içerisinde öngörülen üç dereceli sistem ile kural olarak uyuşmazlıkların yerel mahkemelere geri gönderilmesine engel olmasının yanı sıra süratle çözüme kavuşturulmasını da mümkün kılmaktadır.

Yeni düzenlemenin içerdiği en büyük sakınca şüphesiz konusu 5.000-TL'nin altında olan uyuşmazlıklar bakımından üst yargı yolunun kapatılmış olmasıdır. Her ne kadar bu düzenleme düşük rakamlı uyuşmazlıklarda yargı organlarının meşgul

edilmesinin önlenmesi gibi olumlu bir amaca yönelik olsa da gerek kanun önünde eşitlik, gerekse hak arama özgürlüğü bakımından anayasaya aykırı olduğu açıktır. Bu nedenle bu uyuşmazlıklar için en azından istinaf yolunun açık olması son derece önem taşımaktadır.

Yeni yargı düzeninde yaşanması muhtemel sıkıntılardan bir diğeri 1982 yılında yapılan düzenleme öncesinde olduğu gibi 3 dereceli yapıya dönülmüş olması nedeniyle konusu 117.000-TL'yi aşan uyuşmazlıklar bakımından yargılama sürecinin ve dolayısıyla masraflarını ciddi manada arttıracak olmasıdır. İki dereceli sistemde dahi çok uzun sürelerle yayılan dava sürelerinin bu yeni sistemle birlikte daha da uzayabileceği ve mükelleflerin uyuşmazlıklarını mahkeme önüne götürmelerinin zaman ve parasal maliyetinin bir kat daha artabileceği sorununa vurgu yapılmaktadır. Ayrıca üç dereceli yapı bazı içtihat farklılıklarının yaşanmasını da kaçınılmaz kılacaktır. Bu konuda ortak bir içtihat mercii gereklidir⁴⁶.

⁴⁶ Betül Hayrullahoğlu, 2016, s. 132-133

KAYNAKÇA

Akbaba, A., *Fransız İdari Yargı Sistemine Bir Bakış*, Ankara Barosu Dergisi, 2014/2, S.447.

Akkaya, T., *Medeni Usul Hukukunda İstinaf*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, S.92

Alangoya, Y.; Yıldırım, K.; Deren-Yıldırım, N., *Medeni Usul Hukuku Esasları, Genişletilmiş Gözden Geçirilmiş, 7. Baskı*, Beta Yayınları, İstanbul, 2009, S.508-509

Aygül, Emrah *2018 Yılında Açılacak Vergi Davalarında İstinaf Yolu Ve Verilen İstinaf Kararlarını Temyiz Etme Tutar Hadleri*, Ymm, Türkiye Adalet Akademisi Web Sitesinde Yer Alan “Vergi Yargısında Güncel Uygulamalar Ve Sorunlar Semineri, 11-13 Aralık 2017 – Ankara

Belgesay, M. R., *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İkinci Tabı, Cilt: I*, Güven Basımevi, İstanbul, 1939. [Http://Www.Yargitaydergisi.Gov.Tr](http://Www.Yargitaydergisi.Gov.Tr) Erişim Tarihi:13.02.2016

Berksoy, İ., *Kanun yoluna Başvurunun İcraya Etkisi*, Legal Hukuk Dergisi, Haziran, Y: 5, S: 54, 2007.

Bilge, N., *Üst Mahkemeler*, Ord. Prof. Dr. Sabri Şakir Ansay'ın Hatırasına Armağan, Aühf Yayınları, Ankara, 1964. [Http://Dergiler.Ankara.Edu.Tr](http://Dergiler.Ankara.Edu.Tr) Erişim Tarihi:13.02.2016

Bilge, N.; Önen, E., *Medeni Yargılama Hukuku Dersleri*, 3. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978. [Http://Dergipark.Ulakbim.Gov.Tr](http://Dergipark.Ulakbim.Gov.Tr) Erişim Tarihi:13.02.2016

Cenk, Akil, *İstinaf Kavramı*, Yetkin Yayını, Ankara 2010, S. 205

Çağlayan, R. *İdari Yargılama Hukuku*, 2. B., Seçkin Yayını, Ankara 2012, S. 546

Çiftçi, M. Ö., *Medeni Yargılama Hukukunda İstinaf*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011, S.55

Demircioğlu, Y., *Medeni Usul Hukukunda İnsan Hakları Ve Adil Yargılanma Güvenceleri*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007, S.274-275

Devellioğlu, F., *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, 24. Baskı, Ankara, 2007, S.47

Ercan, İ., *Güncel Tartışmalar Işığında Hukuk Yargısı Bağlamında Alman İstinaf Sistemi*, Prof. Dr. Hayri Domanic'e 80. Yaş Günü Armağanı, Cilt I, Beta Yayınları, İstanbul, 2001, S.698-699

Gilles, P., Çev.: Evrim Erişir, *2002 Medeni Usul Hukuku Reformu Sonrası Hipertrofik Bir Medeni Yargının Problem Sahası Olarak Alman Kanun Yolu Sistemi (Tebliğ)*, Medeni Usul Ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı – V1, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, İzmir, 2007, S.38

Gürgen, S., *İstinaf Yargılaması Ve Paris İstinaf Mahkemesi Deneyimi*, Thd, Mayıs, 2007, S.66

Hayrulloğlu, Betül, Vergi Yargısında Yeni Kanun Yolu, Makaleler, Sayı:196, S.129-130, 2016

Kayar, Nihat Yönetmelik Yargı, Kuruluş Ve İşleyiş, Ekin Kitabevi, Bursa 2010, S.427

Konuralp, H.; Hanağası, E., *Fransız Hukuku'nda İptal Amaçlı İstinaf Yolu*, Legal Hukuk Dergisi, Haziran Y: 5, S: 54, 2007.

Kuru, B., *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Cilt V, Altıncı Baskı, Demir Yayıncılık, İstanbul, 2001

Kuru, B., *Hukuk Usulünde İstinaf Teşkilatı*, Makaleler, Arıkan Basım Yayım, İstanbul, 2006a.

Kuru, B., *İstinaf Mahkemeleri Kurulurken*, Makaleler, Arıkan Basım Yayım, İstanbul, 2006b.

Kuru, B.; Arslan, R.; Yılmaz, E., *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı* (Değiştirilmiş 20. Baskı), Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.

Ortaç, Fevzi Rifat Hilmi Ünsal Türk Vergi Yargısında İstinaf Sistemi Ve Muhtemel Sorunlar İğüsbd Cilt: 3 Sayı: 1 Nisan 2016 S.17

Öztek, S., *Adalet Bakanlığı Üst Mahkemeler Hukuk Komisyonu Tarafından Hazırlanmış Olan Üst Mahkemeler Tasarısı (Bildiri)*, Yargı Reformu 2000 Sempozyum, İzmir Barosu Yayını, İzmir, 2000.

Pekcanitez, H.; Atalay, O.; Özkes, M., *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku*, 10. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011, S.597

Roth, H., Çev.: Cenk A., “*Medeni Yargılamada Yeni Kanun Yolu Hukuku İstinaf Derecesi Ve Somut Olay Adaleti*”, Y: 68, S: 2010/2, Abd, 2010, S.124

Selçuk, S., “Konumu Açısından Yargıtay Ve Üst (İstinaf) Mahkemeleri Sorunu, Yargıtay Dergisi, C: 2, Ekim, S: 4, 1976. [Http://Www.Yargitaydergisi.Gov.Tr](http://Www.Yargitaydergisi.Gov.Tr) Erişim Tarihi:13.02.2016

Selçuk, S., *Üst (İstinaf) Mahkemeleri Tezelden Kurulmalı*, 49/Ocak, S: 1, Abd, 1992.

Surlu, M. H., *Türk Hukuk Uygulamasının Tarihsel Perspektifi Açısından İstinaf (Üst) Mahkemeleri Veya Türk Yargı Sisteminin Dinmeyen Özlemi (Bildiri)*, Yargı Reformu 2000 Sempozyum, İzmir Barosu Yayını, İzmir, 2000, S.101

Şensoy, N., *İstinaf, İühf Mecmuası*, C: 12, S: 4, 1946. [Http://Www.Journals.İstanbul.Edu.Tr](http://Www.Journals.İstanbul.Edu.Tr) Erişim Tarihi:13.02.2016

Şimşek Mehmet, *İdari Yargıda İtiraz Ve İstinaf Kanun Yollarının Karşılaştırılması*, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi Sayı 7, 2016, s.966

T. C. Adalet Bakanlığı, *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunundan Hukuk Muhakemeleri Kanununa*, Adalet Bakanlığı, Ankara, 2011.

T.C. Adalet Bakanlığı, *Ab Eşleştirme Projesi, Hukuk Muhakemesinde İstinaf El Kitabı*, Ankara, 2007.

T.C. Adalet Bakanlığı, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı*, Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası, Mayıs, Ankara, 2008.

Tanrıver, S., *Adliye Mahkemeleri İle Üst Mahkemelerin Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı İle İlgili Bazı Düşünceler, Makalelerim I*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2005.

Tanrıver, S., *Hukuk Yargılama Usulü Kanun Tasarısı Üzerine Bazı Düşünceler, Makalelerim I* Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2005.

Tezcan, D., *Fransız Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf*, Ad, Ocak, S: 2, 2000, S.47-48

Tosuner, Mehmet. Ülkü Özcan; *Türkiye Vergi Yargısı Sistemi Ve Vergi Uyuşmazlıklarının Çözümü*, İzmir 1989, s.105-109.

Tutumlu, M. A., *İstinaf Yargılamasında Yeni Vakıa-Delil Getirme Yasağı Ve İstisnaları*, Thd, Mart, S: 7, 2007.

Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük I A-J*, 9. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Türk Hukuk Lûgatı, *Maarif Matbaası*, Ankara, 1998.

Türk, H. S., *İstinaf Mahkemeleri*, Ad, Ocak, S: 2, 2000.

Uğur, H., *Bölge Adliye (İstinaf) Mahkemesinde İnceleme Ve Kovuşturma Evresine İlişkin Bir Sorunun Tahlili Ve Öneriler*, Thd, Haziran, S: 10, 2007, S.161

Umar, B., *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.

Üstündağ, S., *Medeni Yargılama Hukuku*, Cilt I-Iı, Gözden Geçirilmiş Ve Yenilenmiş 4. Bası, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1989.

Yenisey, F., *İstinaf*, Ad, Ocak, S: 2, 2000.

Yıldırım, K., *Alman Medeni Usul Kanunu*, Ad, Ocak, S: 2, 2000.

Yıldırım, K., *İstinaf Sebepleri Ve İlk Derece Mahkemesinde Hatalı Vakıa Tespitleri (Tebliğ)*, Medeni Usul Ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı – V1, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, İzmir, 2007.

Yıldırım, N. D., *Kanunıyollarına Dair Bazı Düşünceler (Tebliğ)*, Medeni Usul Ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı – V1, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, İzmir, 2007.

Yılmaz, E., *Hukuk Muhakemeleri Kanununun Getirdikleri*, Y:69, S: 2011/2, Abd, 2011.

Yılmaz, E., *Hukuk Sözlüğü, Genişletilmiş Altıncı Baskı*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2001.

Yılmaz, E., *İstinaf*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005..

Yücel, E., *Bölge Adliye (İstinaf) Mahkemeleri*, Ad, Mayıs, S: 25, 2006.

Hakimler Ve Savcılar Kurulu Bim Daire Sayıları /Ağustos 2017

17580 Sayılı Resmi Gazete, 2576 Sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri Ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu Ve Görevleri Hakkında Kanun, 20.01.1982.

17580 Sayılı Resmi Gazete, 2577 Sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu, 20.01.1982

29044 Sayılı Resmi Gazete, 6545 Sayılı Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 28.06.2014

29044 Sayılı Resmi Gazete, 28.06.2014.

17580 Sayılı Resmi Gazete, 20.01.1982.

6545 Sayılı Kanun Tasarısı, 11. Madde Gerekçesi.

[Http://Www.Adalet Bakanlığı.Gov.Tr](http://www.adalet.bakanligi.gov.tr) Adalet Bakanlığı Stratejik Planı 2015-2019 S.48-49

[Http://Www2.Tbmm.Gov.Tr/D24/1/1-0918.Pdf](http://www.tbmm.gov.tr/D24/1/1-0918.Pdf), 6545 Sayılı Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Gerekçesi, 29.06.2014.

[Http://Www.Tdk.Gov.Tr/Index.Php?option=com_gts](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts), Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, 01.07.2014.

[Http://Www.Danistay.Gov.Tr](http://www.danistay.gov.tr) Danıştay 2016 Yılı İdare Faaliyet Raporu S.21

